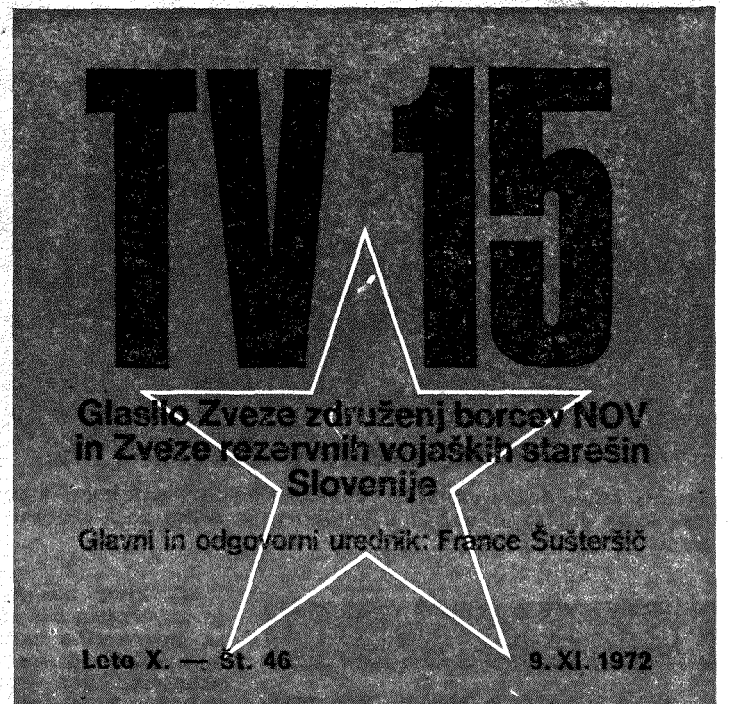

K članku »Rdeči nageljni s Pohorja«: mladi komunisti polagajo cvetje k spomeniku padlim borcem prvega pohorskega bataljona

Odločen obračun s slabostmi in odkloni

S SEJE CENTRALNEGA KOMITEJA ZK SLOVENIJE

Minuli teden je bila v Ljubljani seja CK Zveze komunistov Slovenije, ki jo je treba imenovati prelomnico med dosedanjim in nadaljnjim delovanjem komunistov v Sloveniji. Izčrpno uvodno poročilo sekretariata CK ZKS, ki ga je prebral njegov sekretar Andrej Marinc, je odkrit, odločen in jasen obračun o skupnem delu naše vodilne politične organizacije, pa tudi dosledna opredelitev odgovornosti posameznikov, komunistov na najodgovornejših mestih. Poročilo prav nič ne skriva dosedanjih slabosti, zlasti ne tega, da se je družbena, razvojna politika naše republike oddaljevala od dosledne, enotne, programske, trdno začrtane politike Zveze komunistov; poudarjeno je bilo, da je politika Zveze komunistov le ena, jasna in enotna ter da ni mogoče dopuščati nikjer in pri nikomer nobenih odklonov, seveda pa še zlasti ne v vodstvih izvršnega sveta SR Slovenije, kakor tudi ne v Gospodarski zbornici SRS in zvezi sindikatov.

Sekretariat ugotavlja, da stopa pred članstvo z nalogo, »da kritično spregovorimo o našem skupnem delu«, kar je dolžan ne le zaradi pisma tovariša Tita, marveč »za voljo zgodovinske odgovornosti Zveze komunistov pred delavskim razredom in delovnimi ljudmi sploh«.

V prvem delu poročila sekretariata je zajeta ocena, kako so delovni ljudje na terenu obravnavali naše družbenopolitične mere in naloge komunistov na podlagi pisma tovariša Tita. Rečeno je, da se sedanja dejavnost na terenu ne omejuje le na ZK, marveč dobiva širši družbeni pomen. Med drugim je zlasti pomembno, da prihajajo iz različnih okolij številne zahteve, da je treba odstraniti žarišča, »ki krnijo idejno in politično akcijsko enotnost v republiškem vodstvu«. To pa terja, da posvetijo vprašanju neenotnosti vso pozornost. — Nato poročilo prehaja na razčlenitev, kje in kako se je kazala ta neenotnost. Omenjeni so primeri kot akcija petindvajsetih poslancev, dalje težavna prizadevanja, da bi utrdili in politično usposobili or-

ganizacijo ZK v Ljubljani itd. Potem poročilo prehaja na kritiko »nosilcev tistih teženj, ki niso bile vedno v skladu s politiko Zveze komunistov«. Poudarjeno pa je, da je treba to storiti dostojno, odkrito in dokumentirano ter da ne smemo podcenjevati uspehov, ki so jih ti ljudje v vodstvih dosegli, saj pa te uspehe tudi sleherni občan vidi in ceni.

Kritika se nanaša najprej na nepravilno mednarodno gospodarsko usmeritev — zanemarjanje gospodarskih stikov z neuvrščenimi državami (s »tretjim svetom«) ter na nepravilno razmerje do politike neuvrščenosti. V zvezi s tem so se tudi kazale nezdrave tež-

nje pri razvojnem usmerjanju Slovenije v okviru Jugoslavije, češ da ima Slovenija poseben položaj v Evropi. Spričo takšnih in podobnih teženj sta se vsiljevali tako zahodna kot vzhodna propaganda, in dosegli so, da se je začelo krepiti prepričanje, češ politika neuvrščenosti je slepilo. Gospodarski stiki Slovenije s tretjim svetom so slabeli, tako da je zunanja trgovina z neuvrščenimi državami v zadnjem petletju nazadovala tako, da je postala lani skoraj nepomembna.

Ni se bilo tudi mogoče strinjati z nekaterimi zasnovami o razvojni usmeritvi Slovenije. Zavrnjena je bila misel, naj bi Slovenija postala nekakšen »servis« razvite Evrope. Toda nekateri še zmeraj trdovratno zagovarjajo nekatere zamisli, ki so v nasprotju z našo

splošno politično smerjo in s koristmi Slovenije ter Jugoslavije.

Poročilo tudi obsoja drago ter razkošno graditev palač, veletrgovine, bank itd. »Težko je reči, ali gre za posledice neke usmeritve ali pa za našo neobčutljivost za mero«. Mor-da pri tem sili na dan slovenski občutek, da smo majhni ali pa gre za birokratsko in tehnokratsko logiko — za slepoto, da ne vidijo težav industrije in ne manj razvitih področij v Sloveniji. Utegnilo bi pa to biti tudi potrdilo, da se je kapital odtujil od delovnega človeka.

Med nadaljnjo oceno slovenskega gospodarstva je ugotovljeno, da Slovenija sicer uspešneje gospodari kot druge republike in da smo dosegli pomembne uspehe s prizadevanji za stabilizacijo.

Poudarek je tudi na kritiki privatizacije, odtujevanja družbenih sredstev. Imajo podatke, da se družbeni kapital odteka v zasebno last po najrazličnejših kupčijskih povezavah med zasebnim in družbenim področjem. V Sloveniji se kažejo tudi skupinsko-lastniške težnje, kar se je pokazalo med drugim tudi v razpravi, ali bi naj pri nas uvedli delnice. Izrazita privatizacija so bile prodaje nekaterih družbenih stanovanj. Nekaj časa so to podcenjevali tudi v skupščini in zlasti še v izvršnem svetu SR Slovenije. Še zmeraj tudi niso popolnoma premagane liberalistične težnje glede prodaje zemljišč in prilasčanja zemljiške rente.

Izvršni svet in skupščina SR Slovenije sta razvila obsežno dejavnost, da bi prilagodili zakonodajo ustavnim spremembam. Uresničenje te velike naloge terja veliko ustvarjalnost in idejno opredeljenost.

Zelo zaostajamo pri uresničevanju ustavnih sprememb, je poudarjeno v razčlenitvi o razvoju samoupravljanja v Sloveniji. Zaostaja tudi samoupravno organiziranje in povezovanje gospodarstva. Zato se še zmeraj krepijo etatistične težnje. Vnovič bo treba opredeliti družbeni položaj republiške gospodarske zbornice, saj sedanji več ne ustreza, tako da zbor-

(Nadaljevanje na 3. str.)

Rdeči nageljni s Pohorja

SPREJEM MLADIH V ZVEZO KOMUNISTOV

Na legendarni Osankarici, na mestu, kjer je januarja 1943. izkrcaval pohorski bataljon, so pripadniki slovenske mladinske brigade AVNOJ—72 priredili v soboto sklepno slovesnost. Po komemoraciji ob pohorskem spomeniku so na novo sprejetim mladim komunistom izročili izkaznice ZK.

Mlade člane ZK, najbolj prizadevne mladinci in mladinke z letošnjega pohoda mladih, je pozdravil sekretar občinskega komiteja ZK Slovenska Bistrica tovariš Slavko Kleindienst, ki je med drugim dejal: »Mladinska brigada AVNOJ se je že proslavila kot najnaprednejši del mladih. Danes smo se zbrali na Pohorju, ki ni samo slovensko, marveč je tudi žareča in neugasljiva iskra osvobodilnega boja jugoslovanskih narodov. Zato mladi, ki z današnjim dnem postajate člani ZK, v resnici prevzemate veliko in odgovorno nalogo. Tu, ob pohorskem spomeniku, se zaobljubljate vsem padlim borcem Jugoslavije, da boste ohranili vse tisto, kar so oni s svojimi življenji plačali...«

V imenu novih članov ZK se je zahvalil vojak Ljubomir Pejović iz garnizije

Postojna, ki ga je enota kot najboljšega vojaka poslala na letošnji avnojski pohod slovenske mladine.

»Današnji dan«, je dejal, »pomeni za vse nas mlade nepozabno doživetje. Jaz sem osebno počaščen in ponosen, kajti izkaznica člana ZK mi je izročena na zgodovinskem in slavnem mestu kot je Pohorje. Mislim, da je današnji dogodek najlepši v mojem življenju, zlasti pa v vojaškem. Le še nekaj dni vojaščine je pred mano. Toda potrudil se bom, da mladina iz mojega Zrenjanina naveže kar se da tesne stike z mladino Slovenije. Tako se bomo še bolj medsebojno spoznali in utrjevali bratstvo in enotnost naših narodov...«

Na komemoraciji so mladi iz vse Slovenije — pripadniki brigade AVNOJ — ter predstavniki družbenopolitičnih organizacij z območja Slovenske Bistrice položili vence na spomenik borcem pohorskega bataljona; Bistričani so s pomočjo vojske izvedli recital »Pohorska legenda«, dijaški zbor iz vasi Oplotnica pa je zapel partizanske pesmi.

BESEDILO IN SLIKA
B. JAKOVLJEVIČ

besede in dejanja

ČELOTEN SKLOP DEJAVNOSTI

Ze Lenin je nekoč zapisal, da se morajo pri sleherni revoluciji »izkazati« vsi razkrojevalni elementi stare družbe in to predvsem tako, da kopičijo hudo delstva, lopovščine, podkupovanja, verižništvo in »se mogoče gradbiše ter da je treba časa in trde roke, da opravimo z njimi. Misel globoko občutimo prav pri nas, kjer tudi revolucijo občutimo takorekoč iz dneva v dan. Le v toliko ga je »popravil« pred dnevi Edvard Kardelj, ko je dejal, da pri nas ne gre za trdo roko, temveč za trdo socialistično demokracijo. To pa pomeni celoten sklop dejavnosti, od samozagrite in komisij za ugotavljanje izvora premo-

ženja, prek SDK, UJV in sodnih organov, pa do zavesti ljudi in njihovega odnosa do poštenosti in odgovornosti.

Komunist — 3. XI. 1972

ČAROVNIKI

Služba družbenega knjigovodstva Jugoslavije se pritožuje, kako je večkrat brez moči, ker ne more preprečiti raznih protizakonitosti. Zato je o vsem tem pripravila za zvezno skupščino kar majhno knjigo.

Ob prelistavanju te knjige dobite vtis, da se mnoge banke in gospodarske organizacije postale pravi čarovniki izigravanja predpisov o plačilnem prometu in mnogih zakonskih obveznostih. Kako bi se sicer dalo pojasniti, da je bilo v avgustu nad 2000 organizacij (malih in velikih), ki so jim bili žiro računi blo-

kirani nad tri mesece, a 800 delovnih organizacij je bilo »blokiranih« nad eno leto, pa kljub temu te organizacije »normalno« poslujejo.

NIN — 29. X. 1972

NISO VEDELI ŽE PREJ?

V poročilu »Borbe« iz Skopja priobčenem v sredo, je rečeno, da je mestna skupščina pripravila uradni bilten, v katerem »bodo imena tri tisoč Skopljanцев, ki so obogateli z izigravanjem predpisov in zakonov«. Navedeno je, da je 500 lastnikov nanovo sezidanih hiš v Skopju lovalo skupnost za 10 milijonov dinarjev s tem, ker niso plačali komunalne takse.

Tak seznam se prav gotovo ne more sestaviti kar čez noč, če že prej ni na-

voljo potrebnih podatkov. Toda če je res, da so za vse to vedeli že prej, je res čudno, da ni nihče omenil pristojnih organov, katerih dolžnost bi bila izterjati komunalne takse!

Ekonomska politika — 30. X. 1972

bonboni
VISOKI
vodijo
v kvaliteti

Dokler gredo težke ameriške bombe v Vietnamu takole »v promet« (na sliki vidimo, kako jih urno vozijo k letalom), je težko reči, da Američani mislijo resno glede miru v Indokini...

politični razgledi

Velika cirkuška predstava

Če drži misel velikega angleškega dramatika Shakespeara, da je ves svet gledališče, v katerem smo mi vsi gledalci, potem je toliko bolj res, da so ameriške predsedniške volitve velika cirkuška predstava, v kateri ne manjka akrobatike, rokohtitstva, krotanja zveri in klovnovskih norčij. Pri tem je narobe samo to, da je svet že davno pozabil smejati se, ker pač plačuje previsoko ceno za ta cirkuški scenarij.

Navsezadnje pa je v ameriških volitvah moč tudi kot v ogledalu videti prerez ameriške družbe in vsega tistega, kar je ta družba hotela — in še zmeraj hoče — vsiliti svetu.

Nihče se namreč ne slepi, da bi bila v tej veliki predstavi pomembna velika imena. Prav vseeno je namreč, če bo na čelu ene izmed dveh svetovnih velesil za naslednja štiri leta dozdajšnji predsednik Richard Nixon ali njegov najhujši tekmeček, demokratski senator McGovern ali kdo izmed tistih, ki so šli v volilni boj zgolj formalno. S tem ameriška družba ne bo doživela velikega preobrata, zakaj, če ima ameriški predsednik še tolikšna pooblastila, je vendarle samo izvrševalec volje in teženj velikih ameriških centrov moči, kot so vojaški poveljniki iz Pentagona, lastniki velikih industrijskih koncernov in predsedniki domačih ali mednarodnih finančnih, obveščevalnih, bančnih, trgovinskih in drugih korporacij. Ti spletajo mrežo, v katero so trdno povili navadnega ameriškega človeka, radi pa bi jo vrgli tudi čez čim večji del sveta.

Toda zgodilo se je, da je neki majhen, nepomemben in poprej povsem neznan narod nenadoma sklenil, da se v to mrežo ne bo pustil ujeti, da jo bo, če bo treba, za ceno več tisoč življenj strgal, samo da bi lahko nekega dne zadihl povsem sproščeno.

To se je zgodilo v daljnem azijskem jugovzhodu. Tisti, ki so v udobnem ameriškem razkošju menili, da se da z močjo denarja nagrabiti in urediti vse, so po dolgih letih neusmiljene umazane vojne ugotovili, da nekatere stvari na svetu le nimajo svoje cene: vroča želja nekega naroda po svobodi, po lastnem odločanju o svoji usodi, hrepenenje po pravičnem miru in varni, od nikogar uravnani prihodnosti.

Iz nečastnega poraza se je bilo treba izvleči čimbolj častno. In zato ga je ameriški volilni stroj spretno vpletel v scenarij velike cirkuške predstave. Bilo bi smešno, ko ne bi bilo preveč žalostno.

Predvsem pa je izredno nečastno in sramotno za samo ameriško družbo. Če je namreč usoda miru v Vietnamu, ki so ga poprej s tolikšnim pompom napovedali, pa ga nato zadnji hip začeli podaljševati v nedogled, tako tesno povezana z usodo nekega predsedniškega kandidata na ameriških volitvah, potem je s toliko opevano ameriško demokracijo nekaj sila narobe. Izkaže se namreč, da ta demokracija stoji na izredno trhljih nogah, da so ji potrebne umazane zvijače, da se okorišča s trpljenjem in žrtvami tako določenega dela ameriške družbe kot daljnjih indokitajskih narodov, ki z notranjim dogajanjem v ameriški družbi ne bi smeli imeti nobene zveze.

Kaj se je torej dogajalo tik pred

velikim gongom, ki naj bi oznanil začetek ameriških predsedniških volitev? Kakšno je pravo ozadje velike prevare, pred katero se je znašel ne le Vietnam, ampak tudi ves svet, tako trdno prepričan, da je težko pričakovani mir vendarle napočil?

Kaže, da je imela severnovietnamska vlada prav, ko je predvidevala, da jo hoče ameriški predsednik s svojim obljubljanjem miru samo zlorabiti za svojo predvolilno predstavo, pa je zato pohitela z objavo sporazuma o koncu vojne v Vietnamu: sporazuma, za katerega sta se v vseh podrobnostih dogovorila predstavnik severnovietnamske in ameriške vlade, določila že celo koledar njegovega postopnega uresničevanja, pri tem pa pustila samo še prazen prostor za podpis. Podpisa pa kajpada ni bilo: Nixonu je bilo dovolj, da je imel ta »čudoviti papir« v rokah, ker mu je bil potreben kot zadnje, učinkovito orožje v volilnem boju zoper nevarnega tekmeca McGoverna.

McGovern je namreč — težko je ugotoviti, če res iskreno, ali pa tudi zaradi namena, da pride v Belo hišo — v predvolilnem boju igral predvsem na karto umazane vojne v Indokini. Dopovedoval je ameriški družbi, kako drago jo je ta vojna veljala: da je v njej doslej padlo 46.000 ameriških vojakov, da je iz državnega proračuna pobirala milijarde dolarjev (ki pa so se seveda obračali, saj je del ameriške industrije iz te vojne skoval orjaške dobičke), da je do temeljev zastrupila ameriško družbo — javno objavljeni »dokumenti iz Pentagona« so pokazali na razraščajočo se korupcijo v političnih vrhovih, razkrit pokol v My Laiu (in drugje) je pokazal na razkiranje ameriške morale, afera z mamili, ki so preplavila tako ameriške vojake v Indokini kot mladino doma, je pokazala na brezizhodnost in brezcelilnost mladega rodu. Krivice so bodisi oprostili, bodisi jih nikoli niso odkrili. Kriminal je bil torej uzakonjen in je postal sestavni del ameriške vsakdanjosti — in njene prihodnosti.

To, da je zaradi vsega tega začela Amerika izgubljati svoj ugled in prestiž v svetu in da je bilo to potrebno nato umetno popravljati z najbolj grobo silo, je drugotnega pomena. Še bolj tragično je tisto, kar je za vse te umazane ameriške igre moralo plačevati vietnamsko ljudstvo: dežela je opustošena, razorana z bombami, z milijoni pobitih, pohabljenih, sirot. Potrebne bodo nove in nove milijarde, da si ta izmučeni kos sveta čez nekaj desetletij spet docela opomore.

Ce mu bo neusmiljeni ameriški vojaški stroj sploh dopustil, da si opomore po svoji volji. Zmotno bi bilo pričakovati, da bi po vseh tistih milijardah, ki jih je ta vojaški stroj zmetel na ta del sveta, po orjaških količinah bomb, ki so padle po Indokini, po vsem preizkušanju naj sodobnejšega orožja (za ameriško vojsko je bil Vietnam pripravljen poligon, na katerem je preizkusila vse nove vrste orožja, namenjenega tako za uničevanje ljudi, kot tal, rastlinja in živalstva), nenadoma pustil vse in odšel. »Potrebno je še razjasniti določene detajle sporazuma o miru v Vietnamu,« je zagovarjal svoje zavlačevanje miru v Indokini predsednik Nixon: »Ne mudi se nam z razjasnjevanjem teh detajlov.«

Ti detajli so predvsem: zasidrati čim trdneje svojo navzočnost v Indokini. Zato je zadnje čase — zlasti še po 31. oktobru, ko bi moral biti sporazum o miru podpisan — opaziti naraščanje ameriških bombnih napadov na vse štiri dežele Indokine (Laos, Kambodža in oba Vietnam), zato prihaja v Saigon tolikšna količina naj sodobnejšega orožja, s katerim Washington oborožuje diktatorja Thieuja, da bi mu zagotovil čim trdnejši položaj (Thieu je napoti pri podpisu sporazuma, so prej rekli: zakaj pa ga je potem potrebno tako zelo okrepiti?!).

Vietnamsko ljudstvo je na vso to umazano ameriško igro dalo učinkovit odgovor: pomnožilo je svoje napade na saigonske in ameriške čete (te štejejo v Indokini še kakih 150.000 moških). Boji so se srdito razplamteli po vsej Indokini (tudi v Laosu in Kambodži).

Tako so ameriške volitve potekale sredi grmenja topov in prasketanja strelav v daljnji Indokini. Če je ta glasba potrebna za izvolitev ameriškega predsednika, potem si od njegovega prihodnjega štiriletnega mandata ne moremo obetati najboljšega.

KOMENTATOR

dogodki tedna

● Na Brionih je bila 36. seja predsedstva ZKJ, na kateri je prvi spregovoril predsednik ZKJ Josip Broz Tito. Poudaril je, da je naletelo njegovo pismo in pismo izvršnega biroja predsedstva na zelo velik odmev pri članih ZKJ, pri delavskem razredu, delovnih ljudeh in naših narodih ter narodnostih. Naši delovni ljudje se resnično nadejajo, da tokrat ne bomo ostali samo pri pismu, ampak da bomo prešli k dejanjem in uresničili tisto, kar zahteva pismo. Po večurni razpravi so sprejeli sklep, da predsedstvo ZKJ odobrava pismo predsednika ZKJ in izvršnega biroja ZKJ.

● Na seji Komisije predsedstva ZKJ za vseljudsko obrambo so proučevali načrt splošnih navodil o funkciji, delovanju in oblikah organiziranja ZKJ pod pogoji oboroženega napada na našo deželo in vseljudske obrambe. Načrt poudarja, da je vseljudska obramba Jugoslavije izraz jugoslovanskega samoupravnega družbenega razvoja.

● Na seji ZIS pod predsedstvom Džemala Bijedića je zvezni sekretar za zunanje zadeve Mirko Tepavac zaprosil, da ga razrešijo sedanje dolžnosti. Njegovi že prej izraženi želji so ugodili in odstop sprejeli. Dokler ne bo imenovan novi sekretar, bo dolžnosti zveznega sekretarja za zunanje zadeve opravljal sedanjí njegov namestnik Jakša Petrić. — Odstopil je tudi član predsedstva SFRJ Koča Popović.

Podpredsednik ZIS dr. Jakov Sirotković in podpredsednik sovjetskega ministrskega sveta Vladimir Novikov sta podpisala dokumente devetega zasedanja jugoslovansko-sovjetskega odbora za gospodarsko in tehnično sodelovanje med Jugoslavijo in SZ pri gradnji in obnavljanju industrijskih objektov v Jugoslaviji. Sporazum predvideva tudi 540 milijonov dolarjev sovjetskega posojila.

● Avstrijski zvezni kancler Kreisky se je na Dunaju sestal s 36 župani koroških občin, v katerih bi morali na podlagi novega zveznega zakona postaviti dvojezične krajevne napise v nemščini in slovenščini. Čeprav na sestanku niso sprejeli zahteve avstrijske ljudske stranke, naj bi odložili izvajanje tega zakona, so Kreisky in njegovi socialistični župani privolili v spremembo zakona. Za sedaj so sicer sklenili, da bodo zakon izvajali, da pa bodo dvojezične napise opremili s koroškimi in avstrijskimi oznakami in bodo baje slovenska krajevna imena napisana z manjšimi črkami. Iz vsega tega izhaja, da je Kreisky popustil pred pritiskom nacionalističnih krogov. Sovinistične izpade proti Slovencem v Avstriji so obrodila tudi Izvestja, glasilo sovjetske vlade.

● Generalna skupščina OZN je z 99 glasovi, 5 jih je bilo proti, 23 pa se jih je vzdržalo, sprejela resolucijo, v kateri je podprla boj narodov v kolonijah, ki uveljavljajo svojo pravico do samoodločanja in neodvisnosti. Resolucijo je sestavilo 65 držav Afrike, Azije, Karibov in socialističnih držav. Proti so glasovali predstavniki Portugalske, Južnoafriške republike, Britanije, ZDA in Francije.

● Predsednik republike Josip Broz Tito je ob obletnici oktobrske revolucije poslal čestitke generalnemu sekretarju CK KPSZ Leonidu Brežnevju in predsedniku vrhovnega sovjeta ZSSR Nikolaju Podgornemu. Premieru Kosiću pa je čestital predsednik ZIS Džemal Bijedić. — Predsednik Tito je na večdnem obisku v Makedoniji. Skopska mestna konferenca SZDL poudarja v dobrodošlici, da Tito prihaja v času, ko se je po vsej državi začela široka revolucionarna akcija za krepitev odločujoče vloge delavskega razreda v naši družbi, za nepreklicen boj proti vsemu, kar zavira naš samoupravni socialistični razvoj.

● Zbor narodov zvezne skupščine je na svojem zasedanju sprejel predlog za spremembo ustave SFRJ. Soglasje o spremembi ustave so doslej že izrazile skupščine vseh republik in pokrajin. — Ustavna komisija zvezne skupščine je na svoji seji dala pobudo, da se zveznim poslancem podaljša mandat do prvega zasedanja prihodnje novoizvoljene skupščine, a največ za eno leto. Ustavna komisija je dala ta predlog, ker je ugotovila, da komisije, ki pripravljajo novo besedilo ustavnih sprememb zvezne in republiških ustav, ne bodo mogle končati dela do prihodnje pomladi. Ko bodo osnutki pripravljeni, bodo šli v javno razpravo. To bo omogočilo, da bodo zvezna in republiške skupščine do poletnih počitnic prihodnjega leta lahko sprejele nove ustavne spremembe in da bodo do jeseni prihodnjega leta lahko razpisane volitve za zvezno, republiške in pokrajinske skupščine.

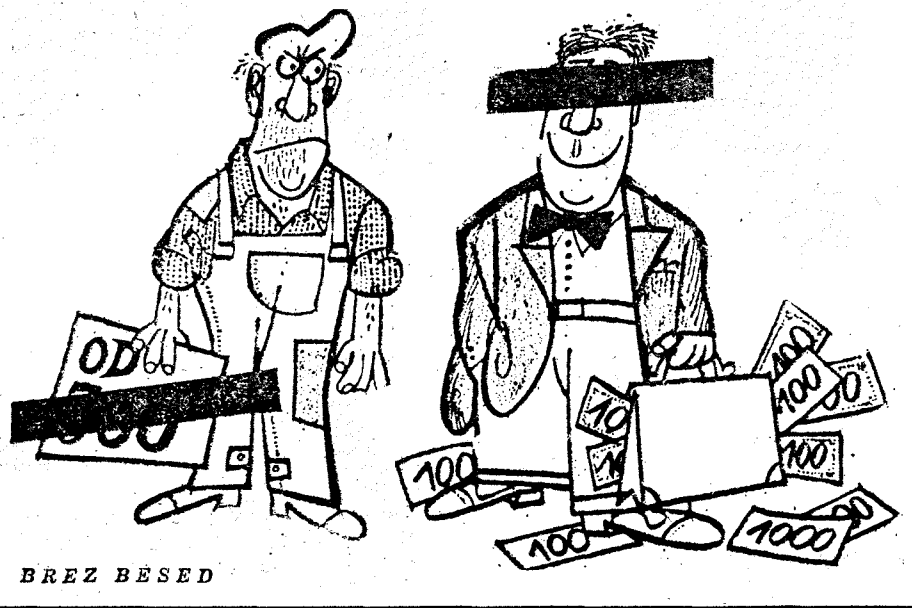
● Za jubilejno 30. obletnico prvega zasedanja AVNOJ bo vrsta slavnostnih prireditev po vsej državi. Osrednjo slovlavo bodo pripravili 25. in 26. novembra v Bihaću, kjer naj bi se srečali tudi vsi preživelí udeleženci prvega zasedanja AVNOJ.

● Zvezni izvršni svet je opredelil naloge, ki jih ima skupaj z upravnimi organi po sklepih predsedstva ZKJ. Natančno je opredelil nosilce posameznih nalog in roke, do kdaj je treba naloge izpolniti. Za naloge iz akcijskega programa sveta je določil krajše roke, kot so bili najprej predvideni. Žena prihodnji seji bo razpravljal o ukrepih, povezanih z nepokritimi naložbami in izgubami v gospodarstvu. Za davčni sistem in davčno politiko je imenoval komisijo, ki bo povezovala delo republik in pokrajin na tem področju. Začela bo tudi usklajevati stališča republik in pokrajin pri davčnem sistemu. ZIS je že predvidel pripravo ukrepov, s katerimi bodo zavarovali življenjsko raven prebivalcev z najnižjimi osebnimi dohodki.

● Čilski predsednik Salvador Allende je sestavil novo vlado, v kateri so tudi tri vojaške osebnosti. Notranji minister je brviš poveljnik čilske vojske, minister za rudnike (ključni gospodarski resor v boju proti ameriškem imperializmu) pa general Supulveda.

● Kanadski premier Trudeau ne namerava odstopiti, kljub neugodnemu rezultatu nedavnih volitev. Sklicuje se na poslansko zbornico, ki je po njegovem edina poklicana, da pove svoje mnenje glede negotovega položaja, v katerem se je Kanada znašla.

VSATK TEDEN ENA...

Ugotovitve trajnega pomena

IZ RAZPRAVE NA SEJI PREDSEDSTVA ZO ZZB NOV JUGOSLAVIJE

O nedavni seji predsedstva zveznega odbora ZZB NOVJ smo že poročali, a posebno pozornost zasluži v sedanjem trenutku obsežna razprava na tej seji. Udeležili so se številni člani predsedstva in zastopniki republiških odborov. Posnemamo nekaj misli posameznih govornikov, kar bo zanimalo tudi naše bralce.

Predsednik zveznega odbora Marijan Cvetković je predvsem poudaril, da se morajo borci organizirati za dolgotrajno nalogo, za delo, ne pa za dolgo govorjenje. Borčevske organizacije pa so se tudi že lotile nalog, ki jim jih narekuje pismo tovariša Tita. V pismu so našle odgovor na mnoga svoja razglabljanja. Tako je nastopil pravi trenutek, da se mobilizirajo vse borčevske sile ter pomagajo Zvezi komunistov in naši družbi.

Predsednik je naštel posamezne pereče naloge. Tako je treba izločiti iz članskih vrst tiste, ki so se pregrešili proti socialistični morali in niso spoštovali naših zakonov. Toda ne le to! Borčevska organizacija je politična, zato jo je treba tudi politično očistiti. Otresti se moramo vseh tistih, ki nastopajo v imenu borcev, dejansko pa zastopajo popolnoma druge težnje, ki so zelo blizu postojankam razrednega sovražnika.

Predsednik Cvetković se je zavezal za to, naj bi borčevske organizacije najodločnejše zahtevale, da bi dali vsi, od občine do federacije, svoje obračune javnosti, kaj pravzaprav storili, odkar je vlada odločila, da je treba med delovnimi organizacijami razčistiti dolgovne terjatve, ustaviti nepokrite naložbe itd. Prav tako je zastavil vprašanje, čemu bi ZZB NOV kot družbenopolitična organizacija skupaj s SZDL in ZK v občini ne zahtevala podatkov, kako je občina pobirala davke v zadnjih letih! — Kar pa zadeva odpravljanje socialnih razlik, moramo nastopati z enotnega in jasnega stališča. Odločno moramo vztrajati, da ne bomo ostali na pol poti. Imena bogatašev ne smejo ostati skrita, a hkrati je treba razčistiti, kaj so pravzaprav storili organi družbene ga nadzora; zahtevati moramo, da o tem poročajo.

Poslej je treba nastopati tudi proti nezaupanju tistih, ki pravijo, češ da ni mogoče nič doseči, nič izboljšati. Prav tako moramo stopiti na prste pravim razrednim sovražnikom, ki izkoriščajo kritiko, da bi povzročili med nami zmedo. Proti njim pa moramo nastopati naravnost, ne več le tako, da bi jih obsojali kakor doslej, češ, »nekateri med nami so takšni« ali: »nekateri širijo sovražne nazore«. Povedati je treba odkrito: To počenja ta in ta, tako govori Miha, Jaka ali Janez!

Janko Rudolf je dejal, da nihče ne sme obravnavati pisma tovariša Tita tako, da bi iz njega izvzel in obravnaval le, kar bi mu prišlo, za vse drugo pa bi se ne zmenil, češ da ga ne zanima. Položaj je zdaj takšen, da mora sleherni posameznik, vsaka delovna organizacija, sleherni skupnost in družbenopolitična organizacija ta dokument obravnavati kot celoto, saj se tudi kot celota nanaša na vsakogar. Le to bo poročilo, da bomo mogli premagati težave, ki nas nanje pismo opozarja. — Sedanja časa je dejansko revolucionarno obdobje, ki se kaže tudi v prizadevanjih, da bi z ustavnimi spremembami — s sprejetimi in prihodnjimi — utrdili vodilno vlogo delavskega razreda v pravem pomenu besede; takšno revolucionarno obdobje pa zahteva, da je revolucionarna tudi avantgarda delavskega razreda, Zveza komunistov. Zato potrebujemo trdno, enotno, delovno in idejno jasno Zvezo komunistov dandanes bolj kakor pa kadarkoli doslej.

Borčevske organizacije v Sloveniji so popolnoma pripravljene, da vse svoje delovanje, vse posebne naloge posvetijo utrjevanju revolucionarnega položaja delavskega razreda v naši družbi.

Govornik je povedal, da so nekateri borci prejšnja leta vrnili partijske knjižice, a da so nadalje ostali zvesti partiji, naši skupnosti in revoluciji kot komunisti. Zdaj bi bilo treba pomagati tem tovarišem in Zvezi komunistov, da bi se formalno vrnili v vrste Zveze komunistov, kot večinoma to tudi želijo. Hkrati pa je treba ožigosati posameznike, ki so kakorkoli osramotili osebnost borca NOV in borčevsko organizacijo.

Nadalje je govoril, da si moramo prizadevati povsod — v mladinski organizaciji, Zvezi komunistov itd. — da se mladina kar najbolj strne z delavskim razredom kot njegov sestavni del. Storit moramo prav vse, da se bo mladina čutila sestavni del naše družbe in delavskega razreda ter se bojevala, da delavski razred dobi položaj, kakor o tem govorijo Titovo pismo in ustavna dopolnila.

Tudi Ilija Materić je med drugim govoril o mladini. Opozoril je zlasti, da je treba nujno olajšati šolanje delavskih otrok, sicer se bo še nadalje šolalo čedalje manj delavske mladine. Toda pri tem nas mora tudi skrbeti, kako bomo zagotovili delo mladini, ki se zdaj že šola. Zamisliti se moramo nad tem, da veliko šolanih ljudi na naših univerzah odhaja v tujino, a šolali so se pravzaprav za našo družbo, ki jim je to tudi omogočilo.

Zlatko Biljanovski iz Makedonije je opozoril, da nimamo primernih zakonskih predpisov o prodaji nepremičnin; v veljavi so še predpisi iz stare Jugoslavije. Zato ni bilo mogoče uvesti dobrega pregleda o premoženju občanov, tako da imajo posamezniki lahko stanovanja od Maribora do Djevdjele v vsakem mestu, ne da bi bili za to obdavčeni. Pregleda nad premoženjem občanov ni niti po posameznih občinah. Kaj takšnega bi v naši socialistični družbi ne smeli več dovoljevati.

Miloš Džunović je menil, da nekaterih stvari ni mogoče urediti, če ne bomo primerno spremenili zakonskih predpisov in naše ureditve, in sicer predpisov glede socialnih razlik, kakor tudi boja proti razrednemu sovražniku, proti nacionalizmu, sovražnosti, anarhiji in samopašnosti. Nasilniki si pri nas prilascajo družbeno zemljo, uničujejo družbene gozdove, po pet ali več let ne plačujejo najemnine za družbena stanovanja, si zidajo hiše s posojili iz raznih skladov... Kako silno se je razpaslo nasilništvo, vidimo iz tega, da je na Kosovem veliko moških, ki se zapirajo v hišah, kot da živijo v hišnem zaporu, ker se bojijo krvnega maščevanja. Do leta 1950 pa na Kosovem skorajda ni bilo več krvnega maščevanja.

Milija Radovanović pa je govoril o pomankljivosti samoupravnih zakonodaj. Dejal je, da razvijamo ekonomiko na podlagi tržnega gospodarstva. Vsi pa vemo, kaj je pravzaprav tržno gospodarstvo: delovna skupnost, ustvarjalci dobrin so prepuščeni na milost in nemilost trgu in tekmi z drugimi izdelovalci. Ni pa predpisano, kako bi se naj te skupnosti vedle v razmerju druga do druge, tako da včasih nihče pri tem ne izbira sredstev. Tako se dogajajo različne nepravilnosti. Kapitalizem je našel načine, kako je treba zatirati takšne nerednosti, mi pa se zmeraj ne. Menili smo, da se bo vse to uravnavalo samo po sebi med nadaljnjim razvojem, tako da nismo s predpisi urejali, kako se mora vesti posameznik, kako ravna skupina, delovna skupnost in družbenopolitični delavci. Vsi smo sodelovali pri obsojanju škodljivih pojavov že poprej v zvezi z govori tovariša Tita in zdaj ugotovljenih v Titovem pismu. Včasih sem bil zapaden. Tako sem v neki delovni skupnosti videl na prostem, na prostrani poljani razpostavljene stroje, izdelek tiste tovarne; stroje so izdelali po pogodbi za izvoz in domače potrebe, a se je nekaj zataknilo

Novomeška občinska skupščina je 29. oktobra na slavnostni seji podelila domilni prvi novomeški partizanski četi in novomeškemu okrožju Osvobodilne fronte; na fotografiji nekdanji aktivisti novomeškega okrožja, dragoceni dokument pa drži v rokah Mara Rupena-Osolnik. Foto: Slavko Dokl

— izvoza ni bilo, naša zunanja trgovina pa je enake stroje uvozila... Domači stroji so ostali neprodani...«

Dušan Sekić pa je opozoril, da ima delavski razred zelo majhen vpliv na upravljanje raznih družbenih skladov po občinah, republikah in celo pri delovnih organizacijah. Tudi ta govornik je dokazoval, kako nujno potrebno je spremeniti ter dopolniti zakonske predpise; doslej občine v marsikaterem primeru ne morejo ukreniti nič, ker ni primernih predpisov. Sekić je omenil tudi, da je novosadska občina raziskovala 170 primerov obogatitve in je v ta namen porabila nad milijon dinarjev (100 milijonov Sdin), uspeh pa je bil, da so kaznovali enega samega grešnika s kaznijo 5000 din.

Pero Car je povedal, da so na Hrvatskem v boju proti nacionalizmu nastopili vsi izredno enotno, strnjeno. Dogovorili so se za skupno dejavnost, borčevska organizacija in komunisti s SZDL in mladinsko organizacijo. Zdaj pa so tudi storili posebne ukrepe, da se smotno lotevajo nalog, ki jih narekuje Titovo pismo. Borčevske organizacije lahko močno vplivajo vsaj posredno, da se bodo izboljševale razmere tudi v delovnih organizacijah, kjer je sicer razmeroma malo zaposlenih borcev ali jih sploh ni.

Cedo Kapor je poudaril, da mora mladina uživati mnogo večjo splošno podporo. V naši državi bi bila nujno potrebna splošna mladinska organizacija kot sestavni del

socialistične družbe in delavskega razreda.

Velizar Perunović (iz Črne gore) je dejal, da je med upokojenimi borci večkrat zelo mnogo kritikarstva, nezadovoljnosti nad prav vsem. Zaletavajo se prav v vse, tudi ob največje uspehe se spotikajo in napadajo najuglednejše ljudi. To škoduje enotnosti pri dejavnosti borčevske organizacije. Nekateri borci pa so se celo pridružili nacionalistom, šovinistom in sovražnikom raznih barv. Ti borci kot udeleženci osvobodilnega boja imajo velik vpliv v svojem okolju. Zato bi bilo treba proti njim organizirano nastopiti, zlasti se zdaj, ko je enotnost nujno potrebna.

Milorad Vukadinović je opozoril na velik pomen občil in poučenosti ljudi, zlasti še med sedanjo veliko politično dejavnostjo. Hkrati je grajal dosedanje usmerjenost dela tiska, radia in televizije, ki se je zgledeval na tujih vzorih. Iz tega dela občil bi namreč morali slepati, da pri nas sploh nimamo nobenega svojega junaka. Povrh tega pa so celo nekatere publikacije zamolčale naše revolucionarno izročilo, skupni osvobodilni boj jugoslovanskih narodov. Nekako je mogoče razumeti, če za gospodarske potrebe uvozimo marsikaj, toda kdo naj razume, da uvažamo tudi tuje »junake«! Tako, če že kdo govori, da se »vračamo na staro«, tedaj se res moramo vrniti na to — da uresničimo program IX. kongresa ZKJ in za ohranitev vrednot naše revolucije, ki niso niti še za las zastarele!

Odločen obračun

Nadaljevanje s 1. strani

nica postaja oporišče tehnokratskih sil. Zbornica je sicer imela uspehe, a njen predsednik, Leopold Krese, je bil po oceni sekretariata CK ZKS premalo odločen in »preveč pod vplivom sil, ki uveljavljajo enostransko gospodarsko usmeritev Slovenije na Zahod« ter podcenjujejo razmerje naše republike do Jugoslavije.

V poročilu pa je neposredno opredeljena tudi odgovornost predsednika izvršnega sveta, Staneta Kavčiča, za nejasnost in premajhno enotnost pri »nekaterih vidikih mednarodne usmeritve Slovenije in nekaterih osnovnih konceptih družbeno-gospodarskega razvoja ter razvoja samoupravljanja«. Zakaj na »nezadostno idejno-politično in akcijsko enotnost že dolgo opozarjajo na terenu, kjer vidijo bistvene razločke v pogledih in ocenah posameznikov v republiških vodstvih... Posamezniki so te razločke izkoriščali, drugi pa so upravičeno opozarjali, da s tem nastajajo nevarnosti, kakršne so zmeda, neodgovornost, politikantstvo in podobno. Zlasti v tovarišu Stanetu Kavčiču so videli nekakšnega nosilca politike in usmeritve, ki v mnogih stvareh ni bila povsem v skladu s politiko Zveze komunistov.«

Odgovornost predsednika republiškega sveta zveze sindikatov Slovenije, Toneta Kropuška, pa je sekretariat zaostрил glede na razmerje »do organizirane akcije subjektivnih sil, še posebej do SZDL in Zveze komunistov.« Kropušek si »tudi potem, ko je konferenca ZKS verificirala oceno in stališče CK ZKS do akcije petindvajsetih poslancev, kot vodilni komunist ni prizadeval, da bi republiški svet Zveze sindikatov Slovenije vnovič proučil svoje stališče do te akcije...«

Poročilo nadalje obravnava vprašanja socialnega razlikovanja, razna družbeno škodljiva in kazniva dejanja in spoštovanje zakonitosti. Posebno poglavje je posvečeno obravnavi položaja

in razmer v ZKS ter nekaterim idejnim vprašanjem. V tem poglavju je med drugim poudarjeno, da na seji odločno obsojajo način političnega dela, »ki ne ustreza več razvojni stopnji samoupravne demokracije; obsojamo politikantstvo, vezanje na posameznike in ne na politične koncepte; dalje formalno odgovornost znotraj zaprtih forumov... Seja mora pomeniti konec politikantstva, ki nas je hotelo učiti nekakšnih posebnih pravil igre, izmikanja neprijetnim stvarim, pripisovanja uspehov združenega dela in znanja sebi, kuloarskega spletkarjenja itd.«

V sklepnih ugotovitvah je jedrnato povzeto, kar narekuje vsestranska razčlenitev družbenopolitičnih razmer in delovanja ZKS, zlasti glede na naloge po pismu tovariša Tita in izvršnega biroja predsedstva ZKJ. Poudarjeno je bilo, da »sekretariat čuti in prevzema pred CK ZKS za svoje delovanje vso odgovornost«.

Izredno obsežna in izčrpna razprava je bila popolnoma v duhu poročila sekretariata — odkrito in odločno komunistična; govorniki so bili samokritični kot pošteni komunisti ter so zato s čutom odgovornosti tudi sprejeli kritiko. V razpravi so bila obravnavana vsa področja našega družbenega življenja — od politike, gospodarstva, kulture in organizacijskih zadev ZK.

France Popit je v sklepnih besedi lahko z zadoščanjem ugotovil, da se je na seji pokazala popolna enotnost o vlogi Zveze komunistov, kakršno terja sedanjost. Ta enotnost pa seveda povzroča razočaranje pri tistih, ki so zmeraj dvomili v samoupravni socializem; ni naključje, da prav zdaj zunaj delajo takšen hrup spričo naše akcije, da bi mi uresničili pismo predsednika Tita in izvršnega biroja. Delovni ljudje pričakujejo, da bodo komunisti enotni. Duh razprave na tej seji pa je treba zdaj prenesti v občinske konference in komiteje ter v delovne organizacije, tudi na področju šolstva. Zakaj tudi tam naj opravijo odločno diferenciacijo — kdo se strinja s sprejeto politiko in kdo ne.

Ljubljanska banka

pravi naslov
za denarne zadeve

NOVA GORICA

DOKUMENTACIJA O BOJU PROTI FAŠIZMU

V Novi Gorici so se 22. oktobra zbrali nekateri borci proti fašizmu v obdobju med prvo in drugo svetovno vojno. Sešli so se pri zgodovinarju Antonu Rutarju, ki že več let marljivo zbira gradivo iz obdobja, ko se je naš narod na Primorskem bojeval za svoje temeljne pravice in za sam obstoj. Teda se je razvila na Primorskem protifašistična organizacija TIGR in krepko poslegla v ta neenaki boj.

Anton Rutar že dalj časa obiskuje ljudi po vsem Primorskem in zapisuje spomine tigrovcev. Obhodil je vse kraje od Gorice do Cezsoče, ožje domovine enega najbolj delovnih članov TIGR, Ferda Kravanje — Petra Skalarja; dalje Baško grapo do Nemškega Ruta, kjer je bilo »gnezdo« tigrovcev, pa področje do Cerknega in Idrije ter Vipavsko dolino. Rutar si je naložil težavno nalogo, a upa, da se mu bo z vztrajnim prizadevanjem posrečilo zbrati ter ohraniti našim znanjem dokaze o góru našega na roda na Primorskem v obdobju fašizma, pa tudi dokumentirati nasploh ves odpor naših ljudi proti fašizmu na Primorskem.

Zbrani nekdanji protifašistični borci so pregledali del že zbranega gradiva. Ugotavljali so, da je zbiranje težavna in odgovorna naloga, ki terja mnogo truda in potrpežljivosti, saj so minila že dolga leta in čedalje manj je živih nekdanjih protifašističnih borcev.

Tudi v Ljubljani so se sešli nekateri tigrovci in prav tako ugotovili, da zbiranje zgodovinskega gradiva dobro napreduje, saj se je Albert Rejec, eden izmed ustanoviteljev organizacije TIGR, vneto posvetil tej nalogi. — V Novi Gorici pa so se tudi domeni, da bodo pripravili srečanje vseh tigrovcev.

S. S.

TRŽIČ

USPELA VAJA

Sef oddelka za narodno obrambo v Tržiču je 14. oktobra, v noči s petka na soboto ob 00.30 prejel od predsednika občine Marjana Bizjaka ukaz o mobilizaciji dela partizanskih enot na področju, kamor so vdrl sovražni diverzanti. Iz podatkov je bilo razvidno, da so na Kalu pod Kofcami opazili skupino diverzantov, ki namerava na Kalu predaniti.

Potem so se pričeli dogodki naglo razvijati. Sledilo je pozivanje glavnih kurirjev, ki so bili v zelo kratkem času že na oddelku za narodno obrambo, od koder so pričeli raznašati pozive za mobilizacijo. Pripadniki partizanskih enot, ki so prejeli pozive, so se takoj zbrali na zbornih mestih v Podljublju, Lomu in Dolini, pridružili pa so se jim tudi graničarji obmejnih karavel.

Ob štirih zjutraj se je pričel premik partizanskih enot in graničarjev proti Kalu. Ogroženemu področju so se približevali iz dveh smeri — Podljubelja in Doline, njihov cilj pa je bil zajeti ali uničiti sovražnika. Obe dolini, ki ju je predramila vest o sovražniku, sta spet utonili v nočni tišini.

Seveda pa le navidezno. Vaške straže so zavezle svoja mesta in bile pripravljene tudi na morebitno presenečenje sovražnika. Iz nizkih oblakov je pričel rositi tudi droban dež.

Ob sedmih je bil obroč partizanskih enot in graničarjev sklenjen. Skozi dež in sive oblake so odjeknili prvi strelji. Obroč se je vse bolj ožil, pritisk na skupino diverzantov na Kalu se je vse bolj stopnjeval. Umik je bil za sovražnika nemogoč. Končno je bil zajet.

Vaja dela partizanskih enot v sodelovanju z graničarji se je zaključila. Oddelki so pričeli odhajati v Podljubelj, kjer so v domu družbenih organizacij opravili analizo nočne vaje. Ugotovili so, da je bila dobro izvedena, njen namen pa je bil, da prepuste vso pobudo komandirjem oddelkov in tako ugotovijo njihovo sposobnost v določenem položaju. Vaja je imela le eno pomanjkljivost, in sicer v tem, da se pri izvedbi časovno opredeljenih delov vaje niso ujele med sabo, zato je prišlo tudi do slabšega sodelovanja skupin med seboj. Drugače pa je vaja uspela. Prečistili so teren, čeprav malo nepovezano, diverzante obkolili in zajeli. Kajti zaradi močnega ognja je bil preboj zanje nemogoč.

J. P.

RAVNE NA KOROŠKEM

ZA POŽIVITEV CIVILNE ZAŠČITE

Stab civilne zaščite je na svoji zadnji seji razpravljalo o izboljšanju dela in o načrtu za naloge civilne zaščite pri krajevni skupnosti na Ravnah. — Imenovali so nove članke štaba, tako da bodo imeli člani določene naloge. Pogovorili so se tudi o izpolnitvi posameznih enot s članstvom, zlasti enot sanitetne službe. Sklenili so, da bodo sanitetne enote izpolnile dekleta, ki so nedavno končala tečaj o prvi pomoči. — V prihodnje bodo posvetili tudi vso pozornost strokovni vzgoji članov civilne zaščite. Strokovno vzgojo bodo uredili po posameznih strokovnih enotah, za kar bodo skrbeli vodje enot.

FRANJO SREBOTNIK

ZAGORJE OB SAVI

UTRJEVANJE TRADICIJ NOB

Konec prejšnjega tedna so bile v zagorski občini tridnevne prireditve in manifestacije ob 30-letnici ustanovitve slovenskih partizanskih enot.

V tej občini so pred dvema letoma ustanovili tabor 1. štajerskega bataljona, ki naj bi širil in utrjeval tradicije NOV med zagorsko mladino. V letošnjem programu je odbor tabora pripravil orientacijski pohod po partizanskih poteh v občini. Na pohodu, ki je bil prilagojen starostnim skupinam, so sodelovale številne ekipe osnovnih in poklicnih šol, TVD Partizan, športnih društev, sindikalnih organizacij, specializiranih društvenih organizacij, borcev, rezervnih vojaških starešin in drugih iz občine. Ekipe je pot vodila po znanih krajih iz NOV v občini, nekatere pa tudi na Čebine, Vrje in Pleše, kjer je bil ustanovljen prvi štajerski bataljon.

V nedeljo, 29. oktobra, so udeleženci orientacijskega pohoda sodelovali v sprevedu po zagorskih ulicah, zatem pa so se udeležili velikega partizanskega mitinga v delavskem domu. Tu je zbranim udeležencem in številnim borcem prvega štajerskega bataljona spregovoril prvi politični komisar te partizanske enote Boris Čizmek-Bor. Govoril je o nastanku bataljona, njegovem delovanju in uspehih. Pozdravil pa je tudi pobudo Zagorjanov, ki so s taborom povezali tako utrjevanje tradicij NOV kot današnje naloge v splošnem ljudskem odporu. Na partizanskem mitingu so proglasili najboljše ekipe s pohoda. Priznanje »Zmagovalci drugega orientacijskega pohoda« so dobili: druga ekipa rudarskega šolskega centra Zasavskih premogovnikov, mladinci TVD Partizan in lovska družina Zagorje. S partizanskega mitinga — na njem sta kulturni program izvedla zagorska delavska godba in mladinski pevski zbor »Vesna« — so poslali protestna pisma republiški odboru ZZB NOV in republiški konferenci ZMS zaradi šovinističnih napadov na slovenske manjšino na Koroškem.

Razen orientacijskega pohoda po partizanskih poteh in partizanskega mitinga pa je odbor tabora prvega štajerskega bataljona v Zagorju pripravil še kviz in strelsko tekmovanje za pionirje, učence poklicnih šol, člane delovnih kolektivov, borce in rezervne vojaške starešine.

P. B.

LJUBLJANA-BEŽIGRAD

AKTIVISTI OF NEKDANJE-GA RAJONA JEŽICA ZDRUŽENI V SEKCIJO

V začetku septembra, ko je krajevna skupnost »Posavje« v občini Ljubljana-Bežigrad praznovala svoj praznik, so se v vasi Tomačevo zbrali aktivisti OF nekdanjega rajona Ježica, ki je zajemal območje sedmih

vasi, med njimi tudi sedanjo krajevno skupnost Posavje. Sedemindeset aktivistov OF je najprej prisostvovalo odkritju obelisk s spominsko ploščo z imeni žrtev fašističnega terorja iz vasi Tomačevo in Jarše, nato pa so zborovali v dvorani tomačevskega gasilskega doma.

Na zborovanju, ki ga je vodilo delovno predsedstvo, je bilo sklenjeno, da se vsi aktivisti nekdanjega rajona Ježica ne glede na to, kje danes stanujejo, združujejo v sekcijo pri krajevni konferenci SZDL v KS Posavje. Izvolili so 25-članski odbor sekcije, tajništvo, predsednika (Miha Cerin) in tajnika (Iva Rakar).

Sprejeli so tudi okvirni delovni načrt, kjer je osnovna naloga najtesnejše sodelovanje s krajevnimi organizacijami SZDL in Združenje borcev NOV na območju nekdanjega rajona Ježica, tj. v sedanjih treh krajevnih skupnostih. V delovnem načrtu je med drugim zapisana tudi naloga zbiranja podatkov in publiciranja dogodkov iz revolucionarne zgodovine nekdanjega rajona Ježica, prav tako pomoč vsem organizacijam, ki imajo pravičen odnos do negovanja revolucionarnih tradicij.

Tajništvo odbora je imelo prvi sestanek 20. oktobra. Dogovorili so se za naziv, ki se glasi: Krajevna konferenca SZDL — sekcija medvojnih aktivistov OF rajona Ježica. Da bi bilo sodelovanje s SZDL — ZB NOV v KS Posavje čim tesnejše, so sklenili zaprositi odbora obeh organizacij, da kooptirata za odbornika tudi po enega člana v vodstva sekcije. Nadalje so sklenili ustanoviti zgodovinsko sekcijo, ki jo bo vodila Stana Gerk, in organizacijsko-politično, ki jo bo vodil Miha Cerin. Komisijo za finančna vprašanja bo vodil Janez Slovec, ki ima tudi največ zaslug za uspel zbor v Tomačevem.

Odbor krajevnega konference SZDL Posavje je željo nekdanjih aktivistov OF sprejel v upanju, da bo sekcija delovala kot zdravo politično jedro pri mnogih družbeno-političnih nalogah v tem kraju.

STANE KOMAN

RADLJE OB DRAVI

NAČRTI ZRVS ZA PRIHODNJE LETO

Rezervni vojaški starešine v Radljah ob Dravi prizadevno pripravljajo načrte za svoje prihodnje delo. Tako imajo za november v načrtu predavanje o oblikah splošnega ljudskega odpora na njihovem območju, ki

ga bodo izvedli v Radljah in Podvelki za pet krajevnih združenj. Prvi del gradiva za predavanje bo pripravil predsednik občinskega odbora ZRVS, krajše dopolnilne reference pa še predstavniki družbenopolitičnih organizacij in društev, medtem ko bo predaval tovariš Ivan Gradišek.

Oktober so že imeli streljanje s polavtomatsko puško za oceno, saj takega streljanja že dolgo niso imeli, poleg tega pa večina članov s tako puško tudi še nikoli ni streljala. Izvedli so tudi — zdaj že tretjič — občinsko tekmovanje v streljanju z malokalibrsko puško. Rezultati s teh streljanj so več kot zadovoljivi.

Radljski rezervni vojaški starešine posvečajo veliko pozornost tudi vključevanju v Zvezo komunistov. Od približno 300 rezervnih podoficirjev in oficirjev jih je v ZK 60, torej 20 odstotkov, zato bodo vsa krajevna združenja podrobno pregledala svoje vrste in se dogovorila glede sprejema mlajših rezervnih starešin v ZK. Prav tako bodo skušali ugotoviti vse možnosti o vključevanju rezervnih vojaških starešin na razne volilne dolžnosti v posamezna predstavniška telesa, vsi odbori krajevnih združenj pa se bodo aktivno vključili v predvolilne priprave in kandidiranje.

JOŽE KRAJNC

RADOVLJICA

ZA BOLJŠE IN ŠIRŠE OBVEŠČANJE O DELU ZRVS

Zaradi dokaj pomanjkljivega obveščanja in propagiranja dejavnosti združenj rezervnih vojaških starešin in združenj borcev NOV je občinski odbor ZRVS v radovljski občini sklenil ustanoviti širšo komisijo za obveščanje in propagando, v kateri bodo zastopani predstavniki vseh krajevnih organizacij, ki imajo smisel in veselje za dopisovanje v javna občila. S tem bodo člani ZRVS in ZB spodbudili, da bodo seznanjali javnost o prizadevanjih na področju družbene in vojaške strokovne dejavnosti na terenu. Prav tako pa bodo z dopisi v časopise TV-15, Našo obrambo in druge prikazovali javnosti uspehe posameznikov in skupin, predvsem pa samoupravnih organov in družbenopolitičnih organizacij na področju splošnega ljudskega odpora.

JOŠT ROLC

imeli smo ljudi

Vinko Jeretina

Zapustil nas je Vinko Jeretina, tovariš, borec; umrl je 19. oktobra v šestindesetem letu starosti. Pokopali smo ga na zagorskem pokopališču. Uničila ga je zahrbitna bolezen, ki ga je bila prisilila, da je bil invalidsko upokojen. — Vinko se je rodil leta 1927 v vasi pri Zagorju. Ključu partije na oboroženo vstajo je sledil, ko je bil še mladoleten. Na terenu je sodeloval od leta 1943, marca 1944 pa se je uvrstil med borce. Nobena naloga mu ni bila pretežka. Bil je dober tovariš in borec, vselej pripravljen pomagati tovarišem. Privrženost revoluciji ga je vodila ter spodbujala med bojem, da je bil zglej junakstva in iznajdljivosti. Bil je dober vojaški starešina. Odlikovan je bil z medaljo za hrabrost. — Po vojni je delal pri zagorskem premogovniku z enako vnemo kot se je med osvobodilnim bojem bojeval. — Ob odprtem grobu sta se od njega poslovile zastopnika borčevske organizacije in SZDL. Pevsko društvo mu je zapelo žalostinko, rudarska godba pa mu je zaigrala v slovo.

MARIJA VELIKAJNE

Marijo Velikajne smo pokopali v Sp. Idriji. Bila je mati treh padlih partizanov — Janeza, Fineta in Pavieta. Dočkala je lepo starost — 90 let. Doma je bila iz Sr. Konoplje. Kovalo jo je trdo življenje. Imela je globok čut za pravičnost. Dobra in plemenita mati je pomagala neštetim partizanom in delila večkrat zadnji kosček kruha z njimi. Plemenitost jo je odlikovala do konca njenih dni. Takšne se je bomo zmeraj spominjali.

Valentin Mesojedec

Valentina Mesojedca so pokopali 7. oktobra v Klinji vasi pri Kočevju. — Rodil se je leta 1891 v Mali vasi pri Dobropolju. Po končani svetovni vojni se je bojeval tudi za našo severno mejo. Delal je v kočevskem premogovniku. Leta 1941 se je vsa njegova družina pridružila OF. Marca 1942 sta odšla k partizanom sinova Franci in Tine. Oče, mati in hčerka pa so delali za osvobodilno gibanje in boj doma, dokler jih niso vseh treh Italijani odgnali v koncentracijsko taborišče. Pozneje so trpeli še v nemških taboriščih. Valentinova žena je zaradi posledic hudega trpljenja umrla že leta 1946. — Mesojedec je po vojni sodeloval pri obnovi in razvoju na Kočevskem ter mnogo prispeval, čeprav ni bil več mlad.

Albin Kristan

Dne 28. 9. 1972 smo spremlili na zadnji poti na pokopališče Vače tovariša Albina Kristana, ki je po kruti zahrbitni bolezni umrl v 68 letu starosti. Prizadevno je deloval pri naprednih organizacijah, bil je član društva Kmečkih fantov in deklet, dolga leta je bil načelnik Sokola Vače in člane gasilcev, ki so ga tudi nosili k zadnjemu počitku.

brest cerknica
industrija pohištva jugoslavija
telefon 791-080 telex 31-167

TOVARNA
USNJA
KAMNIK

USNJARSKA 8

- VSE VRSTE SVINJSKEGA USNJA ZA OBLACILNO IN OBUTVENO STROKO
- USNJENO KONFEKCIJO
- PLASTIČNO OBUTEV

ČRNA OBLETNICA

Petdeset let poteka te dni, odkar je prišel na oblast prvi uradno priznani fašistični režim. To se je zgodilo v Rimu dne 28. oktobra 1922. Fašisti so bili ponosni na ta dogodek in hvalili so se s svojo »revolucijonarnostjo«, ki naj bi jo dokazoval »veliki pohod na Rim«. V resnici se jim niti ni bilo treba polastiti oblasti s silo.

Tolpe razočaranih ultra nacionalistov, katerih glavni sovražnik so bili socialistični delavci, so imele močne zveznike med meščanstvom, ki se je bilo rdeče revolucije. Številni fašisti, ki so bili izstopili iz drugih strank, so služili Mussoliniju kot zveza tako z desnico kot s centrom. V svoji volilni matematiki so tako desničarji (fašisti se niso prištevali k njim) kot centristi računali z možnostjo, da jih bo Mussolini utegnil podpreti. General De Bono je služil kot povezava z dvorom, general Cappello z liberalci, beneški bankir Volpi pa z Vatikanom. Ljudska stranka, katere članstvo je bilo antifašistično, se je morala ukloniti volji kurije, liberalna stranka pa je bila prav tako pripravljena, da odstopi fašistom nekaj ministrstev. Komunisti še niso bili množična stranka, socialisti pa so bili oslavljeni zaradi notranjih razprtij. Ti so bili edini, ki so uvideli nevarnost. Zanimivo je, da fašisti niso predstavljali neke velike politične sile, toda znali so ustvarjati zmedo in hkrati obljubljati vzpostavitev javnega reda, to pa je imponiralo buržoaziji. Zato se je položaj obračal njim v prid.

S porazom Avstrije je Italija dobila Gorje Poadiže. Vladni komisar Credaro se je trudil, da bi čimprej ustvaril vzdušje mirnega sožitja dveh narodnosti na tem področju, to pa fašistom ni bilo pogodu. Tja so poslali svoje pretepaške tolpe, ki so pregnale komisarja, razbile »nekaj nemških butik« in zavzele oblast. Prvi javni politični uspeh jih je opogumil. Zanje je to pomenilo, da je državna oblast klonila pred njihovo močjo in začeli so računati z možnostjo, da se jim bo to posrečilo v ostalih pokrajinah. Vendar Mussolini sam ni bil takšnega mnenja, kot je pozneje pripovedoval Italo Balbo. Fašistični vodje so mu tedaj grozili, da bodo ukrepali brez njega. Mussolini je mirno čakal na razvoj dogodkov in ostal je v Milanu. Takšen »pohod na Rim« ni bil za oportunista, ki se je ukvarjal s »politiko raznih možnosti«.

Toda fašisti so priredili velikansko parado svoje moči v Neaplju 24. oktobra 1922, kjer je bilo delavstvo zaradi pomanjkanja industrije brez moči. Sele tedaj je Mussolini

ni pod pritiskom svojih privržencev dejal: »Ali nam bodo sami prepustili vladno ali pa se je bomo polastili s silo.« Hkrati je izjavil, da bi se zadovoljili z vstopom v katerokoli vladno, ako bi jim prepustili ministrstva za zunanje zadeve, narodne obrambe, vojne mornarice in javnih del.

Cez dva dni so se »skvadre« vrnile v mesta, od koder so prišle, toda ostale so v vojni pripravljenosti. Ciano in De Vecchi sta šla k ministru Salandri in prek njega zahtevala odstop Factove vlade. V nasprotnem primeru bi bili fašisti zavzeli Rim. Salandra se za njihove grožnje ni zmenil, kralj pa je počival na posestvu San Rossore. Factova dvoreznost in brezbriznost sta bili usodni. Predstavniki profašistične desnice v vladi, minister javnih del Riccio, je nato odstopil in povzročil vladno krizo. S tem je onemogočil vladi, da bi preprečila fašistom dostop do tega ministrstva.

Fašisti so naglo ukrepali. Saj so lahko, ko so bili v stanju pripravljenosti. Začeli so se bližati Rimu. Njihovi vodje so jih ustavili v Civitavecchiji, Mentani in Tivoliju, da bi počakali na razvoj dogodkov. Očitno je, da niso bili kdo ve kako prepričani v uspeh. Glavni štirje poveljniki ekspedicije so se utaborili prav nič po vojaško — v udobnem hotelu Brufani v Perugi. Operacija je kmalu zašla v krizo. Tako je že kazalo, da bo prišlo do poloma. Črnosrajčnikov je bilo 26000. Mnogo je bilo med njimi nedoraslih fantov brez vojaških izkušenj in brez orožja. Od vojske in od policije niso dobili obljubljenega orožja, ki ga je bilo vedno dovolj, kadar je šlo za napad na sedeže delavskih organizacij. Denarja pa so imeli dovolj, nič manj kot takratnih 20 milijonov lir, ki so ga prejeli od milanskih bankirjev.

Fašistična vstaja je torej bila velika maskarada. Toda črnosrajčnška vojska, ki ni dosegla hitrega uspeha, je izgubljala moralo med čakanjem pred vrati Rima. Zraven tega je bilo kot iz škafa. Črni junaki so začeli dezertirati. Mussolini se je bal, da se mu bo »vojska« razsula. S pomočjo Salandre in milanskega prefekta je pritiskal na Rim, da bi čimprej dosegli kompromis. Sele ko je prišel na oblast, je govoril o 30000 dobro oboroženih mladincih, ki so bili pripravljeni tvegati svoja življenja. Ob istem času so prihajale v Rim brzoglavke združenja industrijcev in veleposesnikov, ki so zahtevali podporo Mussoliniju.

Izsiljevanje fašistov je sprožilo energično reakcijo vlade, ki je sicer odstopila, se vedno pa je morala skrbeti za red v državi.

RIM, 29. oktobra 1922. — Fašisti so uničili uredništvo dnevnika »Epoca«.

Vrhovno poveljstvo vojske ji je obljubilo svojo pomoč. Kralj je izjavil prejšnjemu predsedniku Facti, da je pripravljen podpisati odlok o izjemnem stanju, ko pa je 28. oktobra zjutraj prišel na predsedstvo vlade njegov adjutant Cittadini, je sporočil, da kralj oklepa. Kljub obnavljanju je bil čez nekaj ur razglasjen objavljen. Vojska je prevzela vso oblast. Fašistični »prvoborci«, kar se jih je klatilo po Rimu, so naglo izginiti. Se v teku istega dopoldneva pa je Facta odšel h kralju, da bi mu ratificiral odlok, a kralj tega ni več hotel storiti. Vojaški in politični svetovalci so mu povedali, da bi z izjemnim stanjem kmalu dosegli red. Vojska je bila v celoti na strani kralja. Fašistov ni več kot 30000, so mu rekli, zraven tega pa so demoralizirani zaradi pomanjkanja hrane in zaradi mraza. Kljub temu ni hotel podpisati. Zgodovinarji si niso še čisto na jasnem, kaj je kralja navdahnilo, da tega ni storil. Nekateri menijo, da je bil vmes strah pred abdikacijo, ki bi jo utegnil izsiliti skrajno fašistično nastrojeni vojvoda Aoste. Drugi menijo, da je nasel fašistom, ki so mu obljubljali zvestobo. Zdaj vemo, da je kraljeva neodločnost bila usodna za Italijo še enkrat: 8. septembra 1943.

Kralj je preklinal odlok o izjemnem stanju. S tem je bil zadan smrtni udarec parlamentarni demokraciji in »junaškega pohoda na Rim« je bilo konec, čeprav so bili fašisti še daleč v okolici mesta. Dne 28. oktobra popoldne je kralj pooblastil Salandra. Da se formalno posvetuje s predstavniki strank glede sestave nove vlade. Mussolini, ki se je zavedal svojega vpliva, je prek milanskega prefekta zahteval, da zaupajo to nalogo njemu samemu. Podprla ga je zveza industrijcev. Kralj ga je dal poklicati, on pa mu je odvrnil, da bo prišel v Rim šele

tedaj, ko bo prejel pooblastilo za sestavo vlade. Ko je dobil brzoglavni odgovor, je mirno sedel v spalnik rednega brzovlaka. »Fašistična revolucija«, ki se je neslavno začela v hotelu Brufani v Perugi, se je končala v spalniku. Tej tako malo junaški epizodi fašistični zgodovinarji niso pustili mesta v nobeni knjigi.

Dne 30. oktobra se je Mussolini predstavil kralju in naslednjega dne je sestavil novo vladno. V njej so bili štirje fašisti, pet liberalcev in celo dva pripadnika ljudske stranke, čeprav je njen vodja Don Sturzo izjavil, da nasprotuje sodelovanju s fašisti. Takoj ko je sestavil novo vladno, je Mussolini organiziral parado črnih srajc. Fašisti so nosili trofeje, simbole socialistične, komunistične in republikanske stranke, ki so jih pobrali iz opustošenih delavskih domov in shajališč po Rimu. V Milanu so požgali uredništvo socialističnega glasila »Avanti«, ki je še prejšnji dan priporočalo delavcem, naj ohranijo mirno kri.

Za Italijo in za Evropo tako usodne »velike revolucije« je bilo konec. Ko ne bi bilo znanih posledic, bi jo lahko imeli za navadno burko. Toda iz nje moramo povzeti nauk, da se tudi maloštevilni skrajneži lahko polastijo oblasti v primernem političnem okolju. V Italiji fašizem ni prišel na oblast po zaslugi svoje moči, marveč zaradi nesposobnosti drugih političnih skupin. V tem je iskati glavni pomen obletnice. Sedanje razmere v Italiji bi utegnile dopustiti prizpo, nevarnost obstaja in tudi tehnika fašistov je podobna tisti iz leta 1922, toda upamo, da je antifašistična fronta po zaslugi delavskega razreda tako močna, da se bo znela navalu upreti pravočasno, kot je storila v juliju leta 1960, za časa Tambronija.

POLDE VRBOVSEK

ZAPISEK S POTOVANJA NA RAB

Na tisto tiho domovanje...

Ena najlepših Gregorčičevih pesmi je pesem Vseh mrtvih dan, ki se začne z verzom »Na tisto tiho domovanje...« Tega verza sem se spomnil letos na dan mrtvih ob spomeniku sredi grobišča žrtev italijanskega koncentracijskega taborišča na otoku Rabu, kamor sem v imenu RO ZZB-NOV Slovenije prinesel venec in v svečani tišini sončnega dopoldneva prižgal nekaj sveč. To domovanje mrtvih je res tako tiho — zlasti jeseni in pozimi, ko so obiski izletniških skupin na njem redki — da ti tišina sredi grobov spregovori naglas in te vsega prevzame čut pietet ob spominih na dneve strahote in gorja pred 30 leti.

Da, že trideset let je od takrat, ko smo se na Rabu kot bedna interniranska raja borili za golo življenje, za obstanek. Otok Rab — po italijansko Arbe — je postal sinonim trpljenja in ponižanja. Neki italijanski oziroma fašistični funkcionar je zagrozil upornemu slovenskemu in hrvaškemu ljudstvu s superlativom: Arbe bo za vas Arbissima! To se je tudi zgodilo, o čemer priča množično grobišče v Kamporu.

Odkar sem bil zadnjikrat tu — pred petimi leti — se je marsikaj spremenilo. Predvsem je tu opravila svoje narava: zeleni borji in okrasni grmi so se bujno razrasli, spominski kamni se vrstijo med njimi v žalujoči senci, v krošnjah se lovi veter in šepet kakor glas iz onstranstva. Omeniti pa moram tudi gladko asfaltirano cesto, po kateri se pripelješ prav do grobišča. Otok Rab je namreč v minulih letih veliko pridobil, za kar se ima zahvaliti turizmu. Zlasti ob obali je zrastle mnogo novih hiš, restavracij in hotelov, vse dele otoka so povezali z asfaltiranimi cestami. Ena izmed teh cest drži tudi v Kamporu, kjer je bilo koncentracijsko taborišče; od nje so speljali kratek odcip do grobišča in uredili tudi parkirni prostor.

Na cesti, ki drži mimo nekdanjega taborišča (do februarja 1943 je bilo to »mesto šotorov«, pod katerimi smo ležali na golih tleh), mi še posebno uhajajo spomini v minulost. Do leta 1943 je cesta, ki je komaj zaslužila to ime (bila je makadamska, ozka in prašna) držala le do konca taborišča, odondod pa se je vila proti zalivu navadna poljska pot. To cesto oziroma pot bi lahko imenovali cesto žrtev fašizma. Tod so se od

zgodnje jeseni leta 1942 pomikali najbolj žalostni sprevidi, kar si jih moreš zamisliti. Tod so interniranci nosili na pokopališče svoje mrtve sotrpine, ki so jim izpili življenjske sokove lakota, zemlja, vlaga in mrčes. Dan za dnem, sprevod za sprevodom, po dvajset, trideset, štirideset, petdeset in še več mrtvih na dan... Kolikokrat se je zgodilo, da so nosači obnemogli, saj so bili tudi sami izčrpani, pot pa je bila dolga in ponekod strma. Vsak pogreb je žalosten, toda s tistimi pogrebi na Rabu se ne more primerjati nobena žalost na svetu. Pogrebem oziroma nosačem, ki so jih italijanski vojaki vsak dan sproti nalovili po taborišču, je grozila enaka usoda kot mrtvim, katere so nosili: marsikdo izmed njih je bil že čez nekaj dni tudi sam med mrtvimi in so ga nosili drugi. Na grobišču je ob vsakem pogrebu italijanski duhovnik zmrmljal obredno molitev, nato so po surovu obtesanih rakvah zabobnele grude mastne rabske ilovice. Da, to so bili najbolj žalostni pogrebi v naši zgodovini, čeprav na njih ni bilo slišati joka, saj ni nihče več premogel solz...

Potem je taboriščna komanda odločila — menda na začetku leta 1943 — da je treba pot proti zalivu izboljšati oziroma jo spremeniti v cesto. To delo so seveda opravili interniranci. Vsak kamen, vgrajen v to cesto, ki je zdaj asfaltirana, je oblit z množico izmognanih trpinov, od katerih so marsikoga odnesli »na tisto tiho domovanje...«

Kamporske ceste pa komanda ni dala zgraditi zato, da bi olajšala muke pogrebem, temveč zato, ker se je kmalu potem za

čela nedaleč odondod gradnja velikih kamnitih poslopij — tudi te so morali graditi interniranci — katerih namembnost je bila takrat skrivnost, čeprav je ni bilo težko uganiti: tu naj bi bilo po fašistični zamisli stalno taborišče za nepokorno slovensko ljudstvo, tu naj bi naši ljudje delali kot suženjska delovna sila za Mussolinijevo »veliko Italijo«. Poslopja so ostala nedograjena, ker so fašistični načrti kmalu zatem klavirno splavali po vodi in so morali Italijani septembra 1943 zapustiti tudi Rab, od koder so jih interniranci sami pregnali (oziroma poslali domov razorožene). Zdaj je v teh poslopjih bolnišnica za duševne bolnike.

Ko sem nesel k spomeniku venec, se mi je pridružil pokopališki čuvaj Josip Mahić, ki opravlja to službo že od leta 1948. Do leta 1953 je okopaval gomile, kosil travo med njimi in popravljaj lesene križe, odteljal pa skrbi za spomeniško urejeno grobišče, ki je bilo svečano odkrito poleti leta 1953. Zanimivo je, da je bilo zemljišče, kjer se razprostira grobišče, njegova last. Je namreč domačin, njegova hiša je streljaj daleč od tod. Pripovedoval mi je, kaj vse je videl takrat, ko je bilo najhuje. Nikoli ne bo pozabil dni po znani poplavi taborišča jeseni leta 1942. Tiste dni so položili v zemljo precej več mrtvih kot sicer. Nekega dne da so prinesli na pokopališče človeka, ki je bil še živ — ko je ležal v rakvi poleg jame, je začel dajati znake življenja, a je potem kmalu zares umrl. Zadnjega interniranca, pravi, je zakopal on sam; to je bilo že po osvoboditvi taborišča. Njegovega imena ne ve. Sicer pa leži v zemlji tega grobišča precej brezimnih žrtev.

Potem me je Mahić odpeljal v muzejček zraven glavnega vhoda, kjer ima shranjene vence in razne spominske predmete ter spominsko oziroma vpisno knjigo, ki je precej debela in že več ko do polovice popisana. To je že sedma knjiga! Drugih šest je od začetka do konca popisanih z imeni in kratkimi komemorativnimi zapiski. Tu se vrstijo imena delavcev, kmetov, dijakov, turistov mnogih narodnosti, članov raznih delegacij in izletniških skupin... Tu vidiš zapestke v mnogih jezikih, vrstijo se obsodbe zločinskega fašizma in vroče želje, da se ne bi kaj takega nikoli več ponovilo. Kolikor

sem mogel ugotoviti, je do sem imela najdaljšo pot skupina iz Volgograda v Sovjetski zvezi, ki je pustila v muzejčku tudi miniaturni kipec z napisom »Večnaja pamjati«. Vsekakor je teh sedem spominskih knjig (in koliko jih še bo!) dragocen dokument človeške pietet in mednarodne solidarnosti v boju proti fašizmu, največjemu zlu najnovejše zgodovine.

»Kaj pa razglednice, jih imate kaj?« sem vprašal Mahića.

Zalostno je odkimal, rekoč: »Ničesar nimam, a bi jih lahko prodal na stotine in tisoče. Vsak obiskovalec bi imel rad kaj za spomin, prospekt ali vsaj razglednico, pa mu ne morem ustreči, ker nimam. Veste, jaz sem samo čuvaj, za te reči bi morali poskrbeti drugi.«

Upam, da bodo tisti »drugi« vendar že poskrbeli za to — če ne prej, vsaj drugo leto, ko bomo praznovali 30. obletnico osvoboditve taborišča! FRANCE SUSTERSIČ

Naslovna stran brošurice, ki jo je izdala komisija za ugotavljanje zločinov okupatorjev in njihovih pomagačev pri predsedstvu SNOS leta 1944

Nagradna križanka GLIN 42

[illegible]

Razpis nagradne križanke

Gozdarsko lesna industrija iz Nazarij ali GLIN se vam tokrat predstavlja s svojim proizvodnim programom v križanki, ki jo rešeno pošljite na naš naslov do 20. novembra 1972.

V 48. številki lista, ki izide 23. novembra, bomo

sporočili, kdo prejme eno izmed naslednjih treh knjižnih nagrad, ki jih prispeva založba »Borec« v Ljubljani: »Sveti Urh«, »Beg iz morišča« in »Prvi bataljon«.

UREDNIŠTVO IN UPRAVA

Muzej revolucije narodov Jugoslavije

Le malokateri Slovenec pride v Beograd, ne da bi šel mimo Trga Marxa in Engelsa, ki je nastal za Terazijami. Ta predel glavnega mesta Jugoslavije z mogočnimi zgradbami in parki v okolici narodne skupščine je prav gotovo najlepši v Beogradu. Zlahka ga boste našli. Če boste dopotovali z letalom, vas bo letališni avtobus odložil le kakih 100 metrov stran, če pa se pripekljete z vlakom, vam je treba napraviti le kratek sprehod po Balkanski ulici navzgor do hotela Moskve in nato čez Terazije, pa ste na Trgu Marxa in Engelsa. Naravnost pred sabo boste uzrli mogočno zgradbo s polkrožnim pročeljem, Trg Marxa in Engelsa št. 11, kjer je bil do nedavnega sedež centralnega komiteja Zveze komunistov Jugoslavije. V tej zgradbi je zdaj muzej revolucije narodov Jugoslavije.

Za dan zmage pred dobrima dvema letoma je ta muzej pripravil stalno razstavo, ki je po svoji zasnovi, obsegu in obliki nekaj edinstvenega, dali pa so ji naslov »POL STOLETJA REVOLUCIONARNEGA BOJA ZVEZE KOMUNISTOV JUGOSLAVIJE«. Posebnost razstave je v tem, da za posredovanje in dokazovanje zgodovine do največjih možnosti izrablja najsodobnejša likovna in slikovna sredstva. Predmetov materialne kulture, kakršnih smo navajeni iz drugih muzejev, tu skoraj ni, če izvzamemo nekatere osebne predmete maršala Tita, nekaj orožja junakov našega osvobodilnega boja ter zbirko naših odlikovanj za vojne in mirnodobne zasluge. Ti predmeti pa učinkujejo bolj kot okras in manj kot pričevanje o naši revoluciji. Sploh je likovna plat močno poudarjena. Z arhitektonskimi prijemi in kiparskimi umetninami na temo naše revolucije skuša razstava zbuditi gledalca simbolično predstavo o posameznih obdobjih našega revolucionarnega boja. To učinkuje tudi kot posvečitev k sicer zelo natančnemu in zahtevnemu podajanju zgodovine s pomočjo avtomatičnih diapropjektorjev, kjer se na zaslonih sredi simbolno izbranih fotografij vrstijo dokumenti in pričevanja o naši revoluciji, vse to pa spremlja rahla glasba z motivi iz naše revolucionarne melodike.

Muzej revolucije narodov Jugoslavije in razstava »Pol stoletja revolucionarnega boja Zveze komunistov Jugoslavije« imata splošno jugoslovanski okvir, tako da obravnavata in podajata enakovredno zgodovino delavskega reda vseh naših narodov in narodnosti. To je prvo temeljno obeležje, ki ta muzej in to razstavo loči od drugih naših muzejev in razstav ter tako tudi navzven izpričuje idejo enotnosti in bratstva kot najpomembnejšo pridobitev revolucije. Druga značilnost je izredna zahtevnost in potreba po veliki umski koncentraciji, kar pomeni, da je razstava namenjena predvsem nekoliko bolj razgledanim obiskovalcem in srednješolski mladini. Za bežen ogled razstave vsaj po-

vršno sta potrebni najmanj dve uri, če pa bi si hoteli natančno ogledati posamezna obdobja iz naše revolucije, bi potrebovali kar več dni. Šolska vodstva in vodstva poučnih izletov morajo zaradi tega obisk te razstave dobro pripraviti vnaprej. To tudi zaradi tega, da na razstavi ne bo gneče, saj so sedanji razstavniki prostori zelo tesni in ozki, tako da so za ogled najprimernejše skupine kakšnih dvajsetih obiskovalcev. Če gre za številnejše šolske ali delovne skupnosti, si je mogoče razstavo ogledati po več skupinah, pri čemer vsaki skupini dodelijo za vodnika posebnega zgodovinarja. Seveda se je treba za to poprej dogovoriti z vodstvom muzeja.

Razstava »Pol stoletja revolucionarnega boja Zveze komunistov Jugoslavije« je postavljena po časovnem zaporedju, tako da se vrstijo posamezna smiselno zaokrožena zgodovinska obdobja, ki jih je 26. V teh oddelkih je sredi simbolno in tematsko razvrščenih slikovnih panojev postavljenih 32 karuseljskih diapropjektorjev z zasloni srednjevelikih televizorjev. Vsak projektor ima 80 posnetkov, ki se menjavajo v primernem časovnem presledku, da si gledalec fotografijo ali dokument lahko

PREDSTAVITEV TISKA SOCIALISTIČNIH DRŽAV NA MADŽARSKEM

Od 29. novembra do 3. decembra 1972 bo v Madžarskem mestu Jasberenu razstava madžarskega tiska in periodike. Hkrati bo v okviru te razstave predstavitev tiska socialističnih držav, na katero je vabljena tudi Jugoslavija. Podobne razstave so bile doslej že v Budimpešti, Kapošvaru, Sekešfehervaru in še v nekaterih drugih pomembnejših madžarskih mestih. Na teh razstavah je sodelovala tudi naša država in s svojimi publikacijami vzbudila pri obiskovalcih veliko zanimanje.

dobro ogleda. Naj na kratko predstavimo, kaj vsak od teh projektorjev prikazuje!

1. Gospodarske razmere in pogoje za nastanek socialističnih strank in prvi boji za gospodarske izboljšave delavcev.
2. Politično delo socialističnih strank na jugoslovanskem ozemlju.
3. Prva svetovna vojna in naše delavstvo.
4. Udeležba Jugoslovancev v oktobrski revoluciji.
5. Prvi kongres Socialistične delavske stranke Jugoslavije (komunistov).
6. Drugi kongres partije, skupščinske in občinske volitve.
7. Dejavnost partije od 1921 do 1929.
8. Sodni procesi proti komunistom od 1920 do 1929.
9. Diktatura kralja Aleksandra in preganjanje komunistov.

Okroglo pročelje nekdanje zgradbe centralnega komiteja ZKS na Trgu Marxa in Engelsa 11 v Beogradu, kjer domuje vodstvo Muzeja revolucije narodov Jugoslavije.

10. Policijski posnetki zapornikov-komunistov.
11. Cetrtla vsedržavna konferenca partije in ljudska fronta.
12. Stavkovno gibanje v drugi polovici tridesetih let in prihod Josipa Broza-Tita na čelo partije.
13. Boj za obrambo španske republike in druga protifašistična gibanja.
14. Narasčanje revolucionarne krize in demonstracije pred začetkom vojne.
15. Peta vsedržavna konferenca KPJ in 27. marec 1941.
16. Narodnoosvobodilni boj v Srbiji 1941 do 1945.
17. Narodnoosvobodilni boj v Črni gori 1941 do 1945.
18. Narodnoosvobodilni boj v Hrvatski 1941 do 1945.
19. Narodnoosvobodilni boj v Sloveniji 1941 do 1945.
20. Narodnoosvobodilni boj v Bosni in Hercegovini 1941 do 1945.
21. Narodnoosvobodilni boj v Makedoniji 1941 do 1945.
22. Narodni heroji (prikazanih je le 80 herojev).
23. Narodnoosvobodilna vojska v vojni 1941 do 1945.
24. Ljudska oblast v osvobodilni vojni 1941 do 1945.
25. Razglasitev republike in prva ustava.
26. Obnova opustošene dežele.
27. Prvi uspehi socialistične graditve in zunanja politika Jugoslavije.
28. Napad informbiroja proti naši deželi.
29. Šesti kongres Komunistične partije Jugoslavije.
30. Aktivna in mirobiljubna koeksistenca.
31. Osmi kongres ZKJ, gospodarska in družbena reforma.
32. Deveti kongres Zveze komunistov Jugoslavije.

Ti diaprikazi so kombinirani s prikazom dokumentov na panojih, tako da si gledalec ob primerni razlagi tudi brez natančnejšega gledanja posnetkov na zaslonih lahko ustvari grobo podobo o zgodovini in revolucionarni veličini jugoslovanskega delavskega in komunističnega gibanja.

Razstavo si je v lanskem in letošnjem letu ogledalo 397.752 ljudi (podatki do oktobra 1972). Pretežno so bile to šole, kar izpričuje velik vzgojni in kulturni pomen te ustanove.

Muzej revolucije narodov Jugoslavije je bil ustanovljen na seji centralnega komiteja ZKJ 19. aprila 1959. Do zdaj je opravil pomembno delo pri zbiranju in obdelavi muzejskega gradiva (več kot 66.000 predmetov in 15.000 knjig), pripravil več tematskih razstav in scenarijev za take razstave, predvsem pa razvil vzgojno in zgodovinsko dejavnost svojih kadrov. Delovna skupnost Muzeja revolucije narodov Jugoslavije šteje 35 ljudi, od tega 10 kustosov-zgodovinarjev, 4 dokumentariste, 1 knjižničarja, 1 dokumentarista itd. pri muzejskem delu pa sodelujejo tudi priznani zgodovinarji iz vseh naših republik. Važno je tudi to, da se vselej posvetujejo z ustreznimi muzeji in ustanovami po republikah, bili pa so tudi pobudniki za podpis samoupravnega sporazuma, s katerim so enotno urejeni prejemki muzejskih delavcev za vso Jugoslavijo. Vse to potrjuje velik družbeni, ideološki, vzgojni in kulturni pomen te ustanove.

FRANCI STRLE

DESETI »KURIRČEK«

Festival »Kurirček« na področju vseh naših republik uspešno uresničuje svoj temeljni program, zapisan v sedmem členu njegovega statuta, upoštevajoč osnovna načela naše kulturne politike ter priporočila ustanov, ki usmerjajo in vodijo vzgojno oziroma kulturno-prosvetno delo ter spodbude družbenopolitičnih organizacij, ki skrbijo za rast najmlajšega rodu in za njegovo vzgojo v duhu socialističnega patriotizma. V tej smeri festival »Kurirček« spodbuja umetniško ustvarjanje za otroke in mladino, predvsem pa tisto snovanje, ki nastaja ob tradicijah narodnoosvobodilnega boja oziroma ljudske revolucije.

Letošnji festival »Kurirček« — že deseti po vrsti — bo tudi letos v Mariboru, od 12. do 15. decembra. Poleg že ustaljenih prireditev, kot so nastopi književnikov in starešin JLA po šolah, so organizatorji pripravili simpozij o likih mladih v delih s tematiko narodnoosvobodilnega boja. Za slednjega je prijavljeno že dvanajst referatov iz vseh naših republik, uvodni referat pa bo prispeval akademik Josip Vidmar.

KNJIGA V SLUŽBI MIRU

Pred kratkim je bil v Moskvi mednarodni pogovor na temo »Knjiga v službi miru, humanizma in napredka«. Navzočih je bilo in v pogovoru je sodelovalo osemnajst znanih strokovnjakov s področja izdajateljske dejavnosti z vseh koncev sveta. Moskva je bila za gostiteljico te pomembne prireditve izbrana zato, ker je Sovjetska zveza prispevala idejo o Mednarodnemu letu knjige, ki jo je generalna skupščina UNESCO sprejela že leta 1970. Znamni so tudi uspehi tega predloga: v mednarodnem gibanju, katerega vodilo je »knjiga za vse ljudi«, sodeluje več kot sto dvajset dežel!

O IVU RIBARJU-LOLI ...

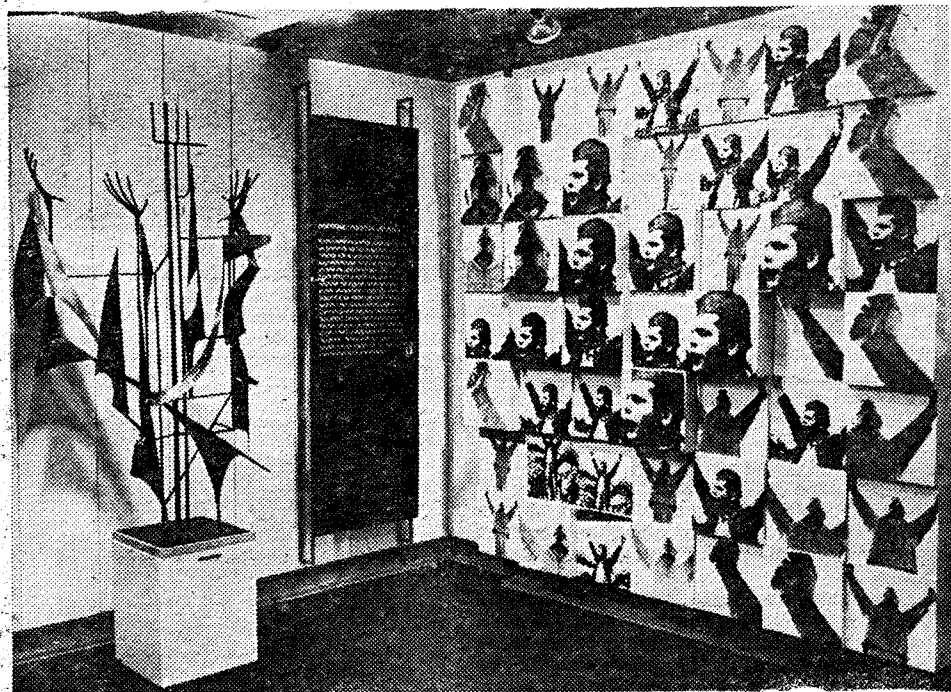
Znani beograjski igralec Predrag Laković se hučuje na filmarje, ki pripravljajo film o Ivu Ribarju-Loli:

— Ne more se napraviti epopeja o osebnosti, ki je bila enostavna: o osebnosti, ki je ljubila komunizem in neko dekle ... O Loli Ribarju, ki je znal hrabro umreti, se mora izpovedati povsem enostavna zgodba ...

SPOMENIK BORISU KIDRIČU

Kaže, da bodo v Kidričevem postavili doprtni kip velikemu revolucionarju Borisu Kidriču: v ponos in čast kraju, ki nosi njegovo ime. O akciji za postavitev spomenika in seveda o potrebnih sredstvih za uresničitev te zamisli so v Kidričevem razpravljali v prvi polovici oktobra na skupni seji predstavnikov ZK, SZDL, ZB, ZMS, krajevne skupnosti in tamkajšnje osnovne šole.

Pogled na kotiček, ki simbolizira začetek oboroženega upora proti fašističnim zavojalcem.

PROTI IZVOZU OROŽJA IZ ŠVICE

Kot mnoge druge dežele tudi Švica izvažajo orožje, čeprav se temu upirajo mnoge pacifistične skupine in tudi socialistična ter komunistična stranka. Za izvoz orožja pa se zlasti zavzemajo v nemškem delu Švice, kjer je največ tovarna za orožje.

Švicarski parlament izvoza orožja kljub temu ni prepovedal, pač pa ga je omejil. Po sprejetju zakona, ki ga pripravljajo, iz Švice ne bodo smeli izvažati orožja državam, ki so v vojni, in državam, kjer je »nevarna napetost«. S tem embargom je že sedaj prizadetih 32 dežel, v katere izvoz švicarskega orožja ni dovoljen.

NAJUČINKOVITEJŠA RAKETA PROTI NIZKO LETEČIM RAKETAM

Za francosko-zahodnonemško raketo Roland trdijo, da je najučinkovitejša izmed vseh raket, namenjenih za boj z nizko letečimi nasprotnikovimi letali. Raketa leti s hitrostjo 2000 km na uro, izdelujejo pa jo v dveh izpeljankah. Prvo uporabljajo le ob lepem vremenu, drugo pa tudi v neugodnih vremenskih okoliščinah. Izstrelek je dolg 240, debel pa 16 cm. Leti 6 km daleč.

Da je raketa pustila izreden vtis tudi na ameriške vojaške kroge, dokazuje dejstvo, da se za odkup licence zanimajo nekatera ameriška podjetja z namenom, da rakete te vrste izdelujejo tudi za potrebe ameriške vojske.

zanimivosti

SESTAVLJANJE LETAL V TURČIJI

Generalni direktor urada za krepitev turškega letalstva je izjavil, da bodo začeli v Turčiji razvijati industrijo za sestavljanje letal po tuji licenci in da bodo pri tem domači proizvajalci sodelovali le z 10 odstotkov vloženih sredstev. Prvo doma sestavljeno letalo naj bi prišlo iz tovarne čez dve leti.

V zvezi s tem je komandant turškega letalstva dejal, da je nakup 40 ameriških letal tipa phantom Turčijo veljal 245 milijonov dolarjev ali 3.675.000.000 turških lir. Ko bodo začeli letala sestavljati, pa bodo za 5.900.000.000 turških lir dobili kar 200 letal, poleg tega pa še letalsko industrijo, ustrezno kvalificirano delovno silo in možnost, da bodo kmalu začeli proizvajati še druge tipe letal.

KRIZA V AVSTRIJSKI VOJSKI

Nepričakovani odstop komandanta 2. skupine avstrijskih oboroženih generala Bacha, ki je eden od najvišjih oficirjev avstrijske vojske, je v obrambnem ministertvu povzročil novo krizo. General Bach je odstopil, ker se ni strinjal s sedanji načrti o reorganizaciji avstrijskih oboroženih sil. Opozicija je odstop takoj izkoristila v svoje namene, češ da bi bilo bolje, če bi namesto Bacha odstopil obrambni minister.

obrambna vzgoja in ljudska zaščita

Vsaka krogla je zadela cilj

TO JE BILA SPLOŠNA UGOTOVITEV OB ZDRUŽENI VOJAŠKI VAJI »PODGORA 72«

Po prvem udaru »modrih« so »rdeči« menjali položaje ter se na novo utrdili.

Pred štirinajstimi dnevi se je v naših srednjeadrskih vodah in ob obali končala združena operativna vaja »Podgora 72«, v kateri so sodelovale enote jugoslovanske vojne mornarice, kopenskih sil, vojnega letalstva in protiletalske obrambe, civilne zaščite ter celotno prebivalstvo na tem področju. Cilj vaje je bil preiskusiti pripravljenost vseh obrambnih struktur, ki sodelujejo v izvrševanju koncepcije splošnega ljudskega odpora.

Napadalec »modri« je prišel na naše področje s sodobno opremljenimi in hitrimi

bojnimi enotami, toda branilci »rdeči« so se mu postavili v bran ne samo z delom svoje armade, pač pa s celotnim prebivalstvom, kar je pravzaprav nezamenljiv dejavnik moči naše obrambe.

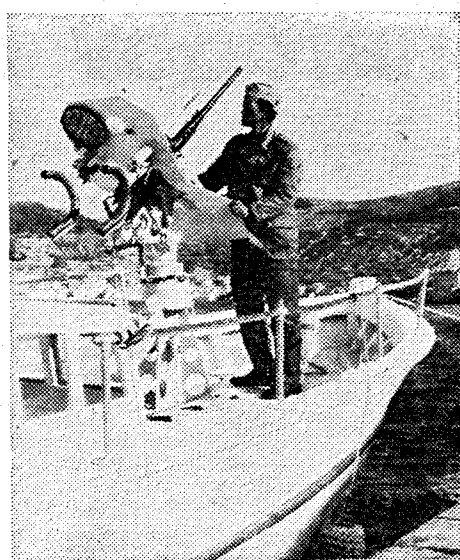
Otoki v napadenem območju Lastovo, Korčula, Vis in Hvar — so bili neosvojljive trdnjave, saj so napadalci naleteli na organizirano ljudstvo in oborožene sile.

Preglejmo na kratko, v sliki in besedi, tri dneve vojaških vaj »Podgora 72«!

PONEDELJEK: Napadalec je po težkih bojih z »rdečimi« s kombiniranim pomor-

Na napadenih področjih so se takoj zbrale enote civilne zaščite in nežne ženske čevljarke so zamenjale vojaški škornji.

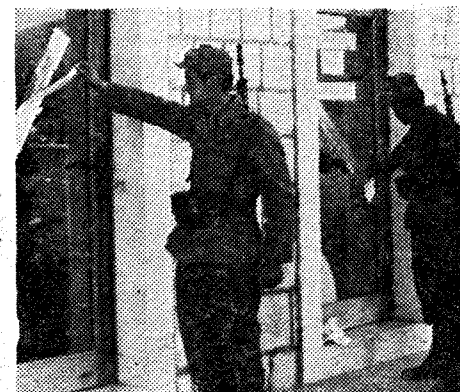
Ribiči so oblekli vojaške uniforme, svoje čolne — leute pa oborožili z lahkim orožjem. Tako kot med NOB so bili proslavljeni leuti tudi tokrat uspešen nasprotnik »modrih«

Po letalskem napadu na mesto Vis so uspešno stopili v akcijo tudi gasilci.

toda ulice so bile prazne, trgovine in sploh vsi javni lokali zaprti. Prav tako ni obratoval konfekcijski obrat Jugoplastike, odkoder so evakuirali stroje na skrita mesta.

SREDA: Ponoči so enote »rdečega« zavezele nove položaje ter se dokončno pripravile na odločilni spopad. Zgodaj dopoldne so s koordinirano akcijo kopenskih, pomorskih in letalskih sil osvobodili okupirana področja, vaja pa se je končala s popolnim uničenjem »modrih«, ki so bili deloma obkoljeni, deloma pa potisnjeni v morje.

»Modri« so prodrli v mesto in ga za kratek čas zavzeli. Njihove patrulje so z zidov trgale lepake, s katerimi so družbenopolitične organizacije pozivale na odpor proti agresorju. Toda takoj za njimi so se spet pojavili mladinci in lepili nove.

ska-zračnim desantom zasedel otok Lastovo ter utrdil mostišče na otoku Visu. Po večjih izgubah je z vso naglico dopolnjeval svoje enote, da bi prodrli še dalje na naše področje.

»Rdeč« pomorske in letalske sile so se uspešno branile, na Lastovu pa so takoj začele delovati naše teritorialne in diverzantske enote.

Skoraj vso noč so bili na Visu hudi spopadi, »modro« letalstvo pa je tudi močno bombardiralo Korčulo.

TOREK: Bilo je sorazmerno »mirno« čeprav sta nasprotnika na celotnem bojišču izvrševala rutinske bojne premike, predvsem zato, da bi drug drugega izčrpala.

»Modri« bi radi dokončno obvladali Lastovo ter razširili mostišče na Visu, da bi si tako pripravili prostor, kamor bi pripeljali novih moči ter z njimi prodrli proti notranjosti otoka.

Operativne in teritorialne enote naše armade so nadaljevale z organizirano obrambo na vsem operativnem območju, oboji pa so se pospešeno pripravljali na končni obračun.

Dopoldne so enote »modrega« uspele prodrati v mesto Vis in ga zavzeti. Tik pred tem pa so meščani onesposobili čolne, ki so bili v pristanišču, da bi jih sovražnik ne mogel uporabiti; enako so storili tudi z malostvilnimi osebnimi avtomobili po mestu. »Modre« patrulje so nadzorovale mesto,

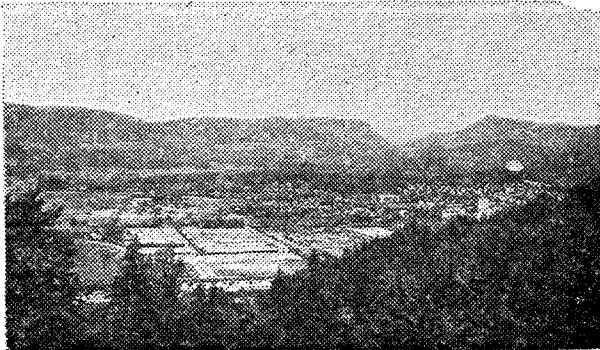
gorenje

JE NAŠLO POT DO LJUDI, LUDJE SO NAŠLI SREČO.

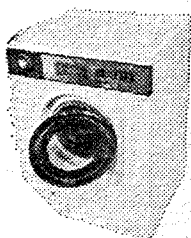
Iz velikih proizvodnih hal Gorenja prihajajo vedno novi stroji, čedalje bolj izpopolnjeni. Tehnika gre tudi na to področje svojo pot.

Pri vseh gospodarskih aparatih Gorenja velja skupno pravilo: lepota, kvaliteta, ekonomičnost...

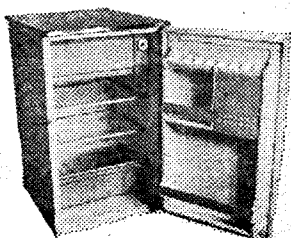
Delo s stroji Gorenja je pesem. To je lepa in prijetna pesem, ki osvaja čedalje več src, čedalje več gospodinjstev pri nas in v tujini.

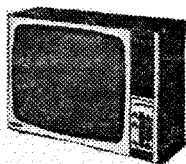
Štedilnik GORENJE tip EP 548
Cena 1337 din

Pralni stroj GORENJE tip 664 BHO - S
Cena 3341 din

Hladilnik GORENJE tip H 715, 135 lit.
Cena 1278 din

TV - Gorenje avtomatič 900
Cena 3780 din

LEPOTA • KVALITETA • EKONOMIČNOST • ZADOVOLJSTVO

Dognanja z manevra »Svoboda 71«

Manever »Svoboda 71« je bil izjemen, edinstven pregled bojne pripravljenosti in moči naših narodov, ter njihovih oboroženih sil. Bil je tudi posebnost zaradi številnosti sodelujočih enot. Hkrati je bil izreden preizkus koncepcije o oboroženem ljudstvu med bojem za obrambo neodvisnosti ter nedotakljivosti naše domovine. Na manevru je bilo treba preizkusiti pravila, po katerih se ravna oborožene sile v mirni dobi, in hkrati s tem, kakšno naj bo urjenje tako enot JLA kot teritorialne obrambe, pa tudi na vojaških akademijah. Prav tako je bilo treba ugotoviti, kakšna naj bo moralnopolitična vzgoja ljudstva ob pripravi na vseljudsko obrambo in vzgoja pripadnikov oboroženih sil.

Na vse to je dal odgovor manever. Zato je izrednega pomena knjiga »Saznanja i pouke manevra »Svoboda 71« (»Dognanja in nauk manevra »Svoboda 71«) tako za slehernega pripadnika naših oboroženih sil kakor tudi za vsakega občana. Knjigo je izdal »Vojnoizdavaški zavod«, pripravil pa jo je »Center za andragoško-psihološka in sociološka raziskovanja« pri JLA. Sodelovala je skupina avtorjev. Urednik je bil Rajko Tanasković, recenzijo pa je opravil Viktor Bujan.

Knjiga se deli na več delov. V prvem delu je obravnavan manever kot vrhunska oblika urjenja in preizkus bojne pripravljenosti. V tem delu je zajet tudi pregled manevrov po drugi svetovni vojni po svetu (33 manevrov od italijanskega leta 1952 do sovjetskega — »jug« — leta 1971).

Drugi del obravnava zamisel manevra — namen, vsebina in poglobljena zahteva. Pri kazane so sile, ki so sodelovale na obeh straneh s številnimi podatki (enote, štabi), pa tudi udeleženci civilnega področja. Nadalje je opisano vodstvo manevra, prikazano je manevrsko ozemlje, opisan je načrt za bitke na obeh straneh, opisani so kronološko manevrski boji, vse to pa ponazarjajo slike.

Tretji del zajema opis priprav na manever v štabu in poveljstvih. Posebej je obravnavana priprava štabov poveljstev in enot teritorialne obrambe ter civilne zaščite.

Naslednje poglavje obravnava usposobljenost enot in poveljstev. Tu najde bralec podatke o izurjenosti ter pripravljenosti enot in poveljstev na posamezne bojne naloge, pa tudi ugotovitve o telesnih naporih, zdržljivosti borcev, o taktičnih ukrepih in pobudah starešin itd.

Nadaljnje poglavje je posvečeno nekaterim teoretičnim stališčem in kriterijem — od konceptijskih določitev do presoje o izurjenosti za boj in ocene osebnih vrlin naših vojakov.

V knjigi tudi ne pogrešamo podatkov o teritorialni obrambi na manevru glede na sistem vseljudske obrambe. Tu so tudi obravnavani organizacijska sestava enot teritorialne obrambe, njihova oborožitev, oprema, namen, naloga, njihova taktika, sodelovanje z enotami JLA, kakor tudi sodelovanje z ljudstvom.

V posebnem poglavju je zajeto delo političnih teles, organizacij ZKJ na manevru itd. Tu vidimo, kakšen pomen je imelo politično delo hkrati s poročanjem in z dnevnimi ter začasnimi analizami, s sodelovanjem s prebivalstvom: poudarili so pomembne značilnosti neposrednega praktičnega delovanja komunistov in organizacij ZK na manevru.

Zadnje poglavje obsega izjave udeleženc

cev o uspehu manevra. Končno knjiga ocenjuje koncepcijo vseljudske obrambe, govori o uveljavitvi teritorialne obrambe, poudarja globoko zavednost prebivalstva in ugotavlja, da je manever najboljša oblika, kako je treba preizkusiti izurjenost oboroženih sil.

Zaradi tega smemo reči, da je knjiga dragocena, saj je zajela pomembne izkušnje in dognanja iz priprav na manever in iz manevrskih preizkusov o tem, kako so naši narodi in njihove oborožene sile pripravljeni na obrambo.

MIHAJLO GEORGIJEVSKI

Franc Tavčar — komandant ljubljanske armade

Z ukazom vrhovnega komandanta oboroženih sil SFRJ Josipa Broza Tita je bil imenovan za novega komandanta ljubljanske armadne oblasti generalpolkovnik Franc Tavčar-Rok.

Franc Tavčar-Rok se je rodil 6. marca 1920 v Jaršah pri Ljubljani. Je udeleženec NOB od leta 1941 in nosilec partizanske spomenice 1941. Med drugim je bil namestnik komandanta VII. korpusa in pomočnik načelnika štaba GS Slovenije. Tudi po vojni je opravljal vrsto pomembnih nalog, od komandanta divizije in načelnika uprave inženirije JLA do načelnika štaba ljubljanske armadne oblasti. Končal je najvišje vojaške šole. Odlikovan je z redom narodnega heroja ter drugimi visokimi medvojnimi in povojnimi odlikovanji.

Dr. Teodor Tominšek

KOČEVSKI PROCES

(Nadaljevanje)

k 16) MIHELIC FRANC

k a) Obtoženec naveda, da je stopil v belo gardo zato, ker je bil brez posla in ker je tam sprejemal mesečno plačo 250 Lit, torej zgolj iz materialnih razlogov. V beli gardi se je aktivno udeleževal in bil v njenih vrstah »odločen borec«. Kot tak je bil aktiven član »štajerskega bataljona«, »legije smrti« in »redne jugoslovanske vojske«. Vršil je tudi vodilnejsa mesta vodnika, namestnika komandirja (kot vodnik je mel plače 800 Lit) ter se udeleževal pohodov in akcij teh tolpe po raznih krajih Dolenjske. Sam priznava, da so bile te akcije naperjene proti partizanom, da so te tolpe sodelovale z Italijani, da so obsojali partizane na smrt, pretepali ujete partizane, jih mučili in streljali.

Kakor ostali obtoženci skuša tudi on olepšati svoje zločinsko početje z izgovorom, da je bil njegov pravi namen boriti se proti okupatorjem, ker da so začeli prežgdati z akcijami in z njimi izžvali represalije okupatorja proti prebivalstvu. Tudi on da je bil od vsega početka pristaš Mihajlovića in »redne jugoslovanske vojske«.

Vsako razpravljanje o resnosti tega zgovora je pač odveč. Značilno je samo to, da je zločinec Mihajlovičevega kova našel vso zaslonbo in potuho v vrstah onih, ki so pod firmo borbe proti komunizmu in pod firmo redne jugoslovanske vojske zakrivali svoje zločinsko narodno-izdajalsko početje in borbo proti edinim resničnim borcem za narodno osvoboditev.

k b) To dejanje obtoženec brez nadaljnega prostodušja in z nekakim zadovoljstvom priznava. Ta dogodek so bližje opisali priče Stricelj Franc, Zorko Franc, Voničar Alojz, Picelj Feliks, Zeleznik Janko, Onetič Ivan in Splihal Pavel. Izpovedali so, da se je dogodek izvršil konec junija 1943 med Ržiščem in Vodenicami. Obtoženec Mihelič je bil takrat v zasedi skupno s tremi drugimi belogardisti. Ko so prišli mimo komandant gorjanskega bataljona Kambič in 7 njegovih tovarišev, so belogardisti ustrelili Kambiča in 3 njegove tovariše. Nadaljnji trije partizani so bili ranjeni, eden pa je ušel. Po Onetičevi izpovedbi je bilo truplo umorjenega Kambiča od belogardistov izpostavljeno v Brezovici na ogled prebivalstvu, da bi občudovali obtoženčev »hrabrost«.

k c) Glede tega dogodka priznava obtoženec, da je ob nekem pohodu belogardistov, pri katerem je on sodeloval, bil neki partizan na begu ustreljen, drugega pa so belogardisti ujeli in odgnali na Brezovico. Zanika pa, da bi on ta dva partizana zvalil k sebi z zasukan šajkačo in jih zadržal toliko časa, da so ju belogardisti obkolili. Njegova krivda pa je dokazana po izpovedbah že omenjene priče Franceta Zlobka, ki je v tej zadevi izpovedal:

»Ko sva bila z Balantom skupno pri četnikih, se je meni samemu hvalil, da je s svojo zvižajo prekanil dva partizana. Ko je bil sam v patroli je srečal dva naša partizana, hitro zasukal šajkačo, da ga niso, a, zahteval od njiju legitimacije in da bi pridobil časa, z njima govoril. Medtem je prišla za njimi bela patrola, ki je obkolila to družbo in je Balant nato s pištolo ustrelil prvega partizana Nelsona, drugi se je predal, nakar so ga odvedli s seboj na Brezovico, kjer so ga močno pretepli. Vendar jim ni on ničesar izdal in so ga zato ubili.«

Ta izpovedba v zvezi z obtoženčevim del-

nim priznanjem v zadostni meri dokazuje njegovo krivdo tudi glede tega dejanja.

k d) Obtoženec odločno zanika, da bi se izdajal za partizana in jemal kot »partizan« ljudem s silo hrano. Vendar pa je tudi to njegovo podlo početje dokazano po izpovedbah že omenjene priče Zlobka Franceta, glasom katerih se je obtoženec sam hvalil, da je jemal ljudem s silo najboljšo hrano nastopajoč v partizanskem imenu. To je tembolj verjetno, ker je obtoženec priznal, da je nosil večkrat partizansko čepico na glavi.

k d) Glede brzostrelne puške se obtoženec zagovarja, da jo je zamenjal za mitraljez ter da jo ni prejel od Italijanov za nagrado. Priča Zlobko Franc pa je nasprotno to trdil, da je brzostrelko prejel obtoženec Mihelič od Italijanov zaradi tega, ker je bil odličen strelec in imel na vesti umore mnogih partizanov. Priča Zlobko je sam videl, da je obtoženec imel še na Grčaricah brzostrelko ter da jo je dobil od Lahov nekako 14 dni predno je pristopil v četnike. Isto je potrdil priča Pavel Splihal z izpovedbo, da je po umorih Kambiča in njegovih tovarišev bilo obtoženčevno dejanje sporočeno na italijansko komando v St. Jernej, nakar je obtoženec od italijanskega majorja prejel pohvalo in brzostrelko kot nagrado. O obtoženčevi krivdi torej tudi v tej točki ne more biti dvoma.

k 17) CAPUDER GABRIJEL

k a) Svoje aktivno sodelovanje v »štajerskem bataljonu« obtoženec v celoti priznava, kakor je navedeno v izreku te sodbe. Zagovarja se, da je bila ta tolpa del »redne jugoslovanske vojske«, katere namen je bila borba proti okupatorju, istčasno pa priznava, da niso imeli nobene borbe z Italijani, nego nasprotno, da so z Italijani sodelovali ter se na njihovi strani borili proti partizanom.

k b) Tako je obtoženec v smislu lastnega priznanja sodeloval v tej tolpi, ko se je spopadla s partizani v Prečni in Veseli gor. V preiskavi je sam od sebe brez kakršnega koli pritiska priznal, da je bilo pri Prečni več partizanov ubitih. Zato ne verjame sodišče njegovemu zagovoru na razpravi, ko trdi, da ni bil takrat ubit noben partizan. Očitno je skušal na razpravi svoje zločinsko početje ublažiti.

k c) Obtoženec priznava, da je bil eden od obeh namestnikov MVAC na Bizoviku. Priznava svoje najokreplejše sodelovanje z Italijani. Tako priznava, da je ta njegova posadka dobivala od Italijanov vso oskrbo (orožje, opremo, hrano, denar itd.) ter da je bila želja Italijanov, da napadajo in uničijo partizane. V načelu torej sam priznava svoje izdajalsko sodelovanje z Italijani, in to v svojstvu vodilnega funkcionarja italijanske formacije MVAC na Bizoviku.

Vsa ostala inkriminirana dejanja po obtoženec zanika, izgovarjajoč se, da so bila storjena brez njegovega osebnega sodelovanja in brez njegove vednosti. Tako pravi, da Dobrunje ni spadalo v območje njegove posadke in da je imelo svojega posebnega MVAC komandanta. Nadalje taj, da bi bil kateri od zajetih partizanov od njegovih ljudi pretepen, ustreljen, ali odveden v internacijo. Trdi, da so Italijani sami delali pohode in sami odločali o usodi onih, ki so jih zajeli. Ne ve, da bi ustrelili kakega zajetega. Tudi zanika, da bi njegova posadka v Dobrunjah skupno z Italijani ustrelila 6 navedenih domačinov, da bi lovili in pretepali zavedne Slovence, med njimi tudi ženske. Nadalje trdi, da so v Dobrunjah pred ustanovitvijo tamkajšnje posadke MAVC Italijani 2 do 3 dni poprej ustrelili 6 domačinov, katerim da je sodil komandant bataljona fašistov, ki je prišel v Dobrunje. Italijani da so izrekli sodbo in jo izvršili. Zanika tudi, da bi sodeloval pri umoru stare žene Bricljeve, in trdi, da je v tistem času bil odsoten, ker je študiral za izpit čez semester za 8. gimnazijo. Ve sicer, da je bila Bricljeva ustreljena, ne ve pa, po kakšnem nalogu in zakaj.

Neresničnost njegovega zagovora krivde glede zgoraj navedenih dejanj pa je dokazana po izpovedbah soobtoženih Habiča Viktorja, Sinkarja Antona in Kiena Vladimira. Tako je soobtoženi Habič Viktor, ki je služil v belogardistični postojanki na Bizoviku pod Capudrovo komando, v preiskavi in na razpravi o njem izpovedal sledeče: »Vsega gorja v Bizoviku je kriv Capuder Jelo (Gabrijel), ki ga dobro poznam. On je bil komandant Bizovika in so v tistem času pokradli ljudem 13 prašičev in 8 krav, kolikor jaz vem. Takrat so v Dobrunjah skupno z Italijani ustrelili 5 ali 6 domačinov v Bizoviku. Ko sem bil jaz tisti čas v bolnici, mi je žena povedala, da v Bizoviku ni več mogoče vzdržati, ker belogardisti lovijo in pretepajo ljudi, lovijo in pretepajo tudi ženske. Capuder Jelo je teroriziral domače belogardiste, ki niso hoteli tako, kakor je on zahteval.«

(Se nadaljuje)

MORJE in SONCE

DELAMARIS IZOLA **IZOLA BRAND** RIBA S POVRTNINO

TO JE SVEŽINA MORJA IN SOČNI SADOVI
RDEČE ISTRSKE ZEMLJE

Kako so padli trije semiški fantje

Novembrski dnevi so bili tisto leto tu-robní in dolgočasni. Dolgočasni kakor goli visoki kóli v semiških vinogradih, ko odpa-dejo zadnji listi z rodovitnih trt.

Bilo je pred 30 leti. Takrat so padli pod streli domačih izdajalcev trije semiški fantje.

Jože Hutarjev je bil doma iz Sadinje va-si; Milan Kočevarjev, po domače Klajnov, in Jože Zeljko, po domače Starčev iz vasi Sela pri Sv. Duhu; Rudi Anceljnov in moj brat Lojze Doltar pa sta bila iz Semiča. Vendar sta vas Sela in Sadinja vas tako blizu Semiča, da jim lahko rečem »naši vaški fantje«. Bili so skupaj v Belokranjskem odredu, ki je takrat domoval na vrhovih Gorjancev.

Edini preživeli borec te skupine je Rudi Anceljnov, sedaj upokojeni polkovnik JLA. Prosila sem ga za spomine na tiste novem-brske dogodke; ko so bili ujeti trije naši fantje: Milan, Lojze in Jože. Rudi se jih ne spominja rad. Imel je nepopisno srečo, da je ostal živ, toda bolečina ob izgubi njegovih najboljših tovarišev je ostala. Ko mi je pri-povedoval o tem dogodku, se mu je glas spremenil. Bil je nekam čudno mehak, ko-maj slišen.

»Kakor veš,« je začel, »smo bili v Belo-kranjskem odredu, na Gorjancih. Koman-dant odreda je odredil, da mora biti Milan Kočevarjev za komandirja čete na Kleču. Milan se ni mogel ločiti od svojih sovašča-nov. Zato je poprosil komandanta, da bi šli nekateri Semičani z njim. Dejal mu je: »To-variš komandant, vem, kaj je disciplina, vem, kaj je dolžnost partizana-komunista, toda v četo nad Kleč bom prišel med tuje partizane, ki sicer niso tako »tuji«, saj so Crnomaljši, ampak saj veš...«

»Dobro, dobro,« ga je dobrohotno potrep-ljal po rami komandant. »V tvojih očeh, Mi-lan, berem tvoje želje. Skupaj ste hodili ve-seljait, pet dekletom pod okna, skupaj ste šli v partizane... Vzemite si fante, katere že-lite in pojdite čimprej na pot.«

Odšli smo 3. novembra. Jože Zeljkov je bil vesel fant in muzikant. Od svoje harmo-nike se ni ločil, vzel jo je s seboj v parti-zane, ker pa je takrat ni mogel stalno ime-ti pri sebi, jo je pustil pri nekem kmetu v vasi Kal. Srčno rad bi jo bil vzel s seboj na Kleč. Zato smo krenili najprej v to vas. Gospodar nas je pogostil z jedačo in pija-čo. Dobre volje smo krenili ponoči naprej čez »ciganski plac« proti Smuku. Pri Pucar-jevem globočnjaku smo zaslišali šum. Vrgli smo se na tla in pripravili puške za strel. Ker je bilo nekaj časa vse tiho, smo vprašali, kdo je. Odgovor je bil: partizani. Bili so res partizani, ki so šli tudi proti Kleču.

V vasi Sela pri Vrčicah smo se razšli, ker je omenjena partizanska skupina nadaljeva-la pot na Kleč. Mi pa smo želeli iti še v Crmošnjice. Milan je namreč dejal, da je njegova sestra Danica, ko je bila še v slu-žbi na pošti v Crmošnjicah, skrila za parti-zane 25 litrov petroleja in 3000 lir v Kleme-novi hiši. (Tačas je bila sestra Danica že v koncentracijskem taborišču na Rabu.) Mi-lan je šel po ključ, mi pa smo čakali pri hiši. Ko smo prišli noter, smo slišali hud pasji lajež. Zato je Milan dejal Lojzetu, naj gre pogledat, kaj je zunaj. Lojze se je takoj vrnil bled in zaprepaden. »Beli so nas obko-lili.« V tistem hipu smo se vsi pognali skozi vrata na presenečene belogardiste, ki niso imeli niti toliko časa, da bi streljali. Ko smo se že prebili, so posamično streljali, kajti imeli so »francoske« puške na tri strele in medtem ko so jih polnili, smo bili mi že da-leč; vendar so nam sledili.

Jože Zeljkov jo je mahnil kar po svoje. Tako si je takrat rešil življenje, vendar je čez leto dni padel kot borec Cankarjeve bri-gade — reševal je tvojega brata Ivana, ki je bil težko ranjen na Lučarjevem kalu. Brata ni mogel več rešiti. Sam pa je bil ranjen v obe nogi. Zavlekel se je v grmov-je, kjer so ga šele po nekaj dneh našli parti-zani. V ranah so se mu zaredili ogromni črvi. Odpeljali so ga v roško bolnišnico, kjer je v hudih mukah umrl.

Belogardisti se niso dosti zmenili za Jo-žeta — je nadaljeval Rudi — ki je bežal sam. Vso pozornost so posvetili nam štirim. Šli smo ob potočku proti Vrčicam. Na hribu smo zagledali belogardistično »pobočnicov; za nami so se podili tisti, ki so nas bili pre-senetili v Crmošnjicah. Bili smo v hudi za-gati. Kam? Zagledali smo samotni mlín, ki je stal tik ob hribu. Tja gremo, smo si de-jali. Laže se bomo borili. Mogoče nas bodo slišali partizani, ki so šli pred nami na Kleč in nam priskočili v pomoč...

Ob mlinskih kolesih je bila ozka lina. Skoznjo smo se zrinili v notranjost. Najprej Milan, nato Lojze, Jože. In ko sem lezel jaz, mi je Milan zavpil: »Rudi, beži, beli so tuk. Toda ni bilo več časa. Tudi meni so »po-magali« priti skozi lino v notranjost. Nam-reč vsakemu posebej so beli potihoma po-magali priti v mlín. Niso dali glasu od sebe, dokler nismo bili vsi v mlínu. Milan in Loj-ze sta takoj spoznala, da nekaj ni v redu. Toda bilo je že prepozno. Ker pa so imeli »opravka« z Milanom in Lojzetom in niso bili bolj pazljivi name in Jožeta Hutarje-vega, sem z vso močjo mahnil na levo in desno ter se pognal skozi vrata. Za menoj je pritekel Jože. Jaz sem zavil na levo čez brv in se skril v grmovje, Jože pa v hlev. Kmalu

so iz mlina pridrveli beli in šli naravnost v hlev, kjer so prijeli Jožeta. Nato so šli čez brv mimo grma, kjer sem se skril jaz. Še danes mi ni jasno, zakaj so gledali samo v potok in pod mlinska kolesa. Na to stran, kjer sem bil skrit jaz, niso pogledali. Če bi bili, bi me bili gotovo opazili, saj grmovje ni imelo več dosti listja, oddaljeno pa je bilo le nekaj metrov od potoka. In ura je bila že gotovo osem zjutraj.

Slišal sem vodjo belogardistov, ko je de-jal drugim: »Za eno samo partizansko svi-njo ni vredno izgubljati časa, saj imamo tri notri. Pa še partizane lahko privede, da jih bomo dobili po butici.«

Iz grmovja, kjer sem čepel, sem videl ža-losten sprevod. Moje tri najboljše tovariše in sovašane so gnali zvezane v Semič — v gotovo smrt. Srce mi je krvavelo: kako kru-ta je usoda! Milan ne bo nikoli postal ko-mandir čete, Lojze in Jože pa nikoli več moja soborca. Le kakšna usoda je name-njena meni, mi je vrtalo po duši.

V grmovju sem čepel še kakšni dve uri. Bil sem tako utrden, da sem mislil, da sta me strah in neizumerna žalost priklenili k tlom in da se ne bom mogel nikoli več dvigniti...

Čez dva dni sem izvedel od domačinov, da so jih imeli zaprte v prosvetnem domu, kjer so pretrpeli nečloveške muke. Prišel je tudi kaplan Mavec, belogardistični klavec, da bi jih »spovedal« in »pripravil za večno pot«. Fantje so ponosno dvignili glave in mu plju-nili v obraz. »Komunisti smo pošteni lju-dje, borimo se za svobodo proti okupatorju, ki se je polastil naših domov, izgnal iz

pravi naslov
za denarne zadeve

njih naše najdražje. Vi pa pravite, da ste dušni pastir, nosite posvečeno obleko, za pa-som pa imate pištolo in nož, da pobijate nas — poštene Slovence. Le kje je tu vera v boga, ki prepoveduje take stvari — kot to oznanjate s prižnico? Tu ni vere in ne bo-ga, tu je bratomorno klanje. Pobili nas bo-ste, vendar bo na naša mesta stopilo na stotine domoljubov, da se bodo borili na-prej, dokler ne bo izgnan iz naše dežele zad-nji sovražnik.«

Rudi je končal svojo pripoved. V mojem srcu pa je misel kljuvala dalje: le kako je bilo pri srcu tem fantom, ko so šli na mo-rišče poleg svojih rodniških domačij, izropa-nih in porušenih. Kje ste naši najdražji, da bi vas videli še zadnjikrat, je verjetno glo-dal črv v njihovih srcih...

Vaščanom — Milanovim sosedom iz Sel pri Sv. Duhu — so naročili: »Če se vrnejo kdaj naši dragi starši in sestre, pozdravite jih. Naj nam odpustijo, če je bilo kdaj v življenju kaj narobe.« »Smrt fašizmu in be-logardizmu, svobodo narodu!« so bile zadnje besede treh semiških fantov.

Brata Lojzeta in Jožeta Hutarjevega so vrgli v skupno jamo; Milana pa posebej. Verjetno niso mogli vseh treh stlačiti v eno jamo, saj so bili fantje močni, da bi gore premikali.

Na cerkvenem zidu na pokopališču pri Sv. Duhu je vžidana plošča, ki ti pove, da je izdajalska roka pod vodstvom duhovnika Jakoba Mavca zagrešila poleg mnogih dru-gih tudi ta zločin. Njegove žrtve so bili Mi-lan Kočevar, Lojze Doltar in Jože Hutar.

KATARINA DOLTAR-ROZI

30-letnica slavne divizije

Dne 7. in 8. oktobra je bilo v Glini, središču Banije, veliko vseljudsko zborova-nje ob proslavi 30-letnice slavne banijske divizije. Banija se razprostira od Siska ob Kolpi proti Karlovcu, proti jugovzhodu pa sega do same zahodne Bosne. V tej po-krajini živijo Hrvati večinoma na ravnini, Srbi pa bolj na jugu. To so potomci nek-danjih vojaških družin, ki jih je Avstrija naselila kot branilce pred Turki v obmeji-ni, Vojni krajini. Sosed Banije je Kordun.

Na Baniji je bila 22. novembra 1942 usta-novljena sedma udarna divizija, ki se je pozneje junaško bojevala v četrti in peti sovražnikovi ofenzivi. Imela je nalogo va-rovati okrog 4000 ranjencev; sodelovala je tudi v bitkah na Sutjeski in Neretvi. Januarja 1943 se je pod stalnim pritiskom sovraž-nika nenehno bojevala na dolgem pohodu po Bosni do Črne gore, dokler se ni je-seni tistega leta vrnila na Banijo. Izmed 5955 borcev, ki so šli med četrto ofenzivo za dolgo bojno pot, se jih je vrnilo le pri-bližno petsto. Po septembru 1943 se je di-vizija spet okrepila in je močna prevzela nove naloge.

Banijci so že leta 1942 dali bataljon pre-kaljenih borcev, ki so širili vstajo po Mo-slavini in Slavoniji. Leta 1944 je štab sed-me udarne divizije s prištabskimi enotami in z dvema brigadama napravil spet pohod čez Savo v Moslavino v pomoč enotam X. zagrebskega korpusa med boji na Križev-ce, Koprivnico, Vrbovsko itd. Oktobra se je divizija vrnila, potem pa je sodelovala pri osvoboditvi Bihača (28. marca 1945), Oguli-na in končala boj pri Ilirski Bistrici 9. ma-ja 1945.

Precej borcev te divizije dandanes živi v Sloveniji. Tudi Slovenci smo se bojevali v tej diviziji; po letu 1943 smo imeli celo ključne položaje v saniteti. Bolnišnico VPB IV/2 je vodil nekaj časa znani parti-zanski kirurg dr. Robert Kukovec. Imel je oddelke na Debelem Brdu. Operiral je veliko borcev sedme divizije. Leta 1945 se je vrnil v Slovenijo; zadnje dni vojne je padel v Solčavi. Divizijsko bolnišnico je od novembra 1943 vodil dr. Milan Ramšak do sa-me osvoboditve. Med njegovo boleznijo je vodil kirurško ekipo dr. Niko Sadnikar. Glavna instrumentarka je bila Mariborčan-ka Vida Markič, epidemiolog pa je bil dr. Stojan Pagon, prav tako iz Maribora. Nekaj Slovencev je bilo tudi po brigadah.

Slovenci in borci Baniji, ki živijo v Sloveniji, smo z veseljem sprejeli vabilo na proslavo. Dne 7. oktobra smo se odpeljali čez Belo krajino in Kordun na Banijo. Usta-vili smo se v Vojniču, nakar smo obiskali Petrovo goro, kjer je zdaj bolnišnica kot spomenik; bila je ustanovljena že leta 1941. Ustaši so jo 14. maja 1942 požgali. Partizani

so kmalu potem zgradili še večjo bolnišnico na istem kraju. V gozdu nad bolnišnico je veliko pokopališče; pokopanih je nad 1600 borcev. Med njimi so tudi borci sedme di-vizije.

Pot smo nadaljevali iz Vojniča skozi Vrginmost mimo Topuskega v Glinu. Kako prisrčno smo bili sprejeti, lahko povemo le sami, ki smo bili deležni sprejema; spre-jeli so nas z enako ljubeznijo, kakor so nas imeli radi med vojno.

Naslednji dan slabo vreme ni pokvarilo prazničnosti. Zvečer smo se udeležili kon-certa in ognjemeta v Glini. V spominskem domu je bila razstava, za udeležence pro-slave pa so še priredili filmsko predstavo s filmom Bitka na Neretvi. — Dom kot spomenik je lepa sodobna stavba. Stoji na kraju, kjer je bila nekdanj pravoslavna cer-kev, znana po strahovitem ustaškem hudo-delstvu. Tja, v cerkev, so ustaši 30. junija 1941 segnali okrog 1200 pravoslavnih prebi-valcev in jih hoteli prisiliti, da bi prestopili v katoliško vero ter se dali prekrstiti. Ljud-je so se upirali, nakar so ustaši začeli stre-ljati v množico. Poklali so prav vse nesreč-ne ljudi v sami cerkvi. Ustaši so pozneje do temeljev razdejali cerkev.

Dne 8. oktobra so bile glavne slavnostne prireditve. Dopoldne smo se borci zbrali pred slavnostno tribuno na športnem igri-šču; bilo nas je okrog 3000. Opoldne se je začelo slavnostno zborovanje. Po mimoho-du z zastavami sedme udarne divizije je je raportiral divizijski komandant, general-podpolkovnik Milan Pavlovič-Mičun zastop-niku maršala Tita dr. Vladimiru Bakariču. Prvi govornik je bil dr. Bakarič, ki je kot komisar glavnega štaba Hrvatske dobro po-znal uspehe in žrtve divizije. Nato sta go-vorila še komandant Pavlovič in sekretar CK ZK Hrvatske Josip Vrhovec. Spored kulturne prireditve sta izpolnili prosvetni društvi iz Zagreba in Petrinje.

Po slovesnosti smo imeli borci skupno kosilo v starem parku v Glini. Med krat-kim srečanjem me je prepoznalo veliko sta-rih borcev, ki se me spominjajo še, da sem jim pomagal ranjenim in jih operiral. Med njimi je bil borec s protezo, ki mu je med bojem v Mošćenici mina odtrgala stopalo. Moral sem tudi pri njem — ponoči — na-praviti amputacijo. Zdaj je sicer invalid, vednar je srečen, da je ostal živ in da je dočakal 30-letnico divizije.

Se dolgo se bomo spominjali srečanja z Borci, s Hrvati in Srbi v Glini kot edin-stvenega doživetja, ki nam je dokaz, da se nismo bojevali zaman za bratstvo, enako-pravnost in prijateljsko sožitje vseh jugo-slovanskih narodov v socialistični Jugosla-viji.

NS

fotografija z vprašajem

Pred nedavnim nam je pisal Ludvik Sanabor iz Izole, Kristanov trg 8, in nam pojasnil fotografijo z vprašajem, ki predstavlja skupino dvajsetih parti-zanov, objavili pa smo jo 8. junija 1972 v 24. številki TV—15. Pravi, da je bila fotografija posneta julija ali avgusta 1945 v gozdičku pri Sneberju v Ljubljani, predstavlja pa mitralješko četo ljubljanskega vojnega področja. Poleg Ludvika Sanabora so na sliki še: komandir podporočnik Kajuh (par-tizansko ime), menda doma iz Metlike, dalje Karlo Furlan, Jože Skapin, Vinko Hrvatín, Ivan Fabčić, Julij Ogrič, Franc Dolgan, Pavle Uršič, Matija Zidarič, Lojze Vižintin, Cvetko Klinec in še osem partizanov, ki so bili do-ma s Primorskega. Za to sicer zaostalo sporočilo se tovarišu Ludviku Sa-naboru najlepše zahvaljujemo.

Tokrat sprašujemo, ali je bila morda ta Jakčeva fotografija posneta na partizanski kmetiji na Planini pri Semiču ali pa kje drugje. Vidimo, da sta na fotografiji dva člana angleške vojne misije. Kdo sta zraven stoječa par-tizana? Napišite imena in primke ter vse, kar veste o njih!

Slovenska himna – po kratkem postopku?

Po zgledu skupščinskih teles, ki sprejemajo zakone »po hitrem postopku«, hočejo zdaj pri nas izbrati tudi slovensko narodno himno. Tako smo 26. oktobra brali v Delu, da je posebna komisija pri republiški konferenci SZDL izbrala tri pesmi, ki bi bile primerne za »reprezentativno melodijo naše republike«. Zdaj pa bi naj javnost odločila, katera izmed teh treh pesmi je najprimernejša. Seveda pa je mogoče, da se bo oglašil še kdo s kakšno drugo pesmijo. »Pri vsem tem pa me v »razpisu« moti, da je treba himno izbirati iz že obstoječih (sta-rih) pesmi.

Naj mi bo dovoljeno, da se, čeprav kot nestrokovnjak, ustavim pri izbranih treh pesmih!

Pesem »Naprej zastava slave« (»slave« pisano z malo začetnico, tako kot v Izbranim delu Simona Jenka) je bila napisana leta 1860 kot protest proti zapostavljanju Slovencev v avstro-ogrski monarhiji. Besedilo ima poudarek na klicu na boj »za očetnjavo«, za narodne pravice. Pesnik tedaj, pred dobrimi sto leti, pač ni mogel gledati preroško našega osvobodilnega boja in revolucije. Zato njegova pesem ne pomeni člena zgodovinske nepretrganosti in tudi ne posega v prelomno obdobje slovenskega naroda. Melodično pesem poslušalca prevzame, ker je pisana himnično. Zato smo jo pri partizanih prav radi peli ob dviganju in snemanju zastave. Izmed vseh treh predlaganih pesmi se še najbolj približuje zahtevam, kakšna naj bo himna, ker je preprosta, pevna in slovesna. Toda starosti stodeset let ne more zatajiti.

Prešernova Zdravljica ne sodi tako vsebinsko kot glasbeno v izbor za »slovensko himno«. Izbrati je treba besedilo, ki izraža slovenska »hotenja in uspehe; predzadnja kitica Zdravljice pa je namenjena razmerju med narodi, kar je drugotnega pomena.

Melodija je za himno od začetka do konca preveč živahna, kar za slovesne pesmi ni v navadi. Ze sam naslov pesmi pove, kakšni rabi je pesem namenjena.

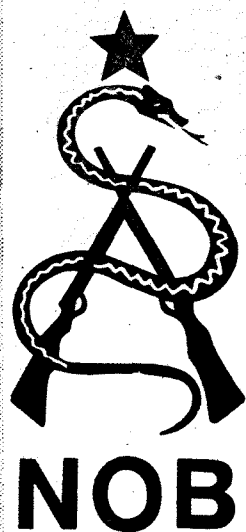
Kozinova Naša zemlja je verjetno pretežka za slovensko himno, tako da bi jo množično težko peli.

Več kritike pa velja izreči sami izbiri pesmi za slovensko himno. Ne vem, ali je res potrebna takšna naglica, da so te pesmi že uvrstili v izbor, preden bi storili še kaj drugega. Prav tako ne vem, ali so bili k sodelovanju poklicani sedanji slovenski pesniki in skladatelji, da bi napisali »pesem za današnjo rabo«. Če med starimi pesmi ni mogoče najti tega, kar bi zgodovinsko označilo našo narodno rast in sedanjost, bi si morali prizadevati, da bi to ustvarili s širšim sodelovanjem vseh poklicanih ljudi in ustanov. Zlasti bi ne smeli ukrepati mimo društev pisateljev in skladateljev ter sveta za razvijanje tradicij NOB pri republiškem odboru ZZB NOV.

Pri izbiri slovenske himne se torej ne smemo prenaugliti, saj gre za melodijo, ki ne bo le enodnevna. Morda bi se lahko učili celo iz tega, kako izbirajo dandanes pri nas tako imenovane popevke, čeprav so to »muhe enodnevnice«, predlagane skladbe gredo skozi cedilo poklicanih selektorjev in kritikov. Vsaj s takšno skrbjo bi se morali lotiti izbiranja pesmi za slovensko himno. Zato predlagam, naj bi pritegnili širši krąg strokovnjakov-selektorjev, končno pa bi naj sodelovalo pri odločitvi vse slovensko ljudstvo. Mogoče bi bilo, da bi vse izbrane, stare ali nove pesmi po radiu (radijske sprejemnike ima zdaj že vsaka hiša) ali tudi po televiziji posredovali vsemu slovenskemu prebivalstvu (morda celo po večkrat), tako da bi lahko vsi izbirali in odločali.

ANTON KEBE

Slovenski zdravniki v boju za svobodo

dr. Franc Marinič

Rodil se je 31. marca 1889 pri Ptuj. Promoviral je v Pragi leta 1920. Služboval je v mariborski splošni bolnišnici, imel pa je tudi zasebno prakso. Pred nacističnimi okupatorji, ki so ga nameravali zapreti in izgnati, je pobegnil v Ljubljano, kjer je bil 9. marca 1945 ob bombardiranju mesta ubit. Njegov edini sin Dane, medicinec, je padel na štajerskem 25. januarja 1945.

PROMETNA DEJAVNOST: mestni promet v Ljubljani in na Jesenicah. Medkrajevni potniški promet v Sloveniji in drugih republikah. Tovorni promet s tovornjaki in specialnimi vozili v tu- in inozemskem prometu. Poslovalnice so v Celju, Mariboru, Kopru, Radencih, Trbovljah, Zagrebu in Beogradu.

HOTELSKA DEJAVNOST: Bled — GOLF hotel, PARK hotel, Gozd Martuljek — hotel ŠPIK, Velika planina — hotel SIMNOVEC, Ljubljana — pension VIATOR, Kotlje — hotel RIMSKI VRELEC, Prevalje — pension POLJANA, Črna — hotel PLANINKA, Metlika — hotel BELA KRAJINA, Semič — hotel SMUK, Črnomelj — hotel LAHINJA, restavracija GRAD.

VIATOR ima sistem žičnic na Veliki planini, na Španevem vrhu in v Gozdu Martuljku

**PROMETNO
HOTELSKO
TURISTIČNO
PODJETJE
VIATOR
LJUBLJANA**

TURISTIČNA DEJAVNOST: v turistični agenciji VIATOR in poslovalnicah v Ljubljani, v Kranjski gori, na Jesenicah, na Bledu, na Vrhnikih, v Kamniku, v Ravnan, v Slovenj Gradcu, v Ljutomeru in v Zagrebu.

FRANCE SLOKAN:

STARA PRAVDA

Jezikoslovje samo na sebi pa seveda ne more dovolj pojasniti, kaj je dejansko ali kaj vse je pomenila našim prednikom pravda oz. »stara pravda«. Vsekakor ni preveč drzna trditev, da bi izraz stara pravda smeli uporabiti kot ime tega, kar je dejansko slovenska zgodovina v dobi fevdalizma in še po njem do osvoboditve ter ustanovitve slovenske državnosti. Stara pravda je večstoletni boj našega ljudstva, večstoletna, večno živa zavest slovenskega ljudstva o pravičnosti, odpor proti krivici in nasilju. Stara pravda je zato tudi ime starega prava naših davnih prednikov, prava, ki sicer ni ostalo ohranjeno v zgodovinskih virih v obliki kakšnih pravnih, zakonskih predpisov, ki pa je živelo v ljudeh kot čut za to, kaj je prav in kaj ne.

Morda bi ne bilo neumestno v zvezi s tem omeniti tudi značilne pravdarske strasti našega ljudstva ali pred vsem kmeta. To strast pogosto smešimo in obsojamo, vendar bi smeli tudi pomisliti, ali se naš preprosti človek ne žene tako zagrizeno, največkrat v svojo gmotno škodo, iz nekega globljega, iz davnine zakoreninjenega čuta za pravičnost. Prav kmečki upori, ki so se vrstili v več stoletjih in se ponavljali malodane vsako desetletje — zdaj tu, zdaj tam ali so tieli v nešteti nemirih na območjih posameznih zemljiških gospodstev v slovenskih deželah — so bili dejansko stoletna pravda, strasten boj za to, da bi se »naj pravica izkazala«.

2.

Z vsem poudarkom je treba zapisati, da kmečki upori niti niso bili nekakšni izgedi ali zgolj izbruh ogorčenja trpečih tlačanov. Bili so pravi pravzaprav večstoletni boj proti brezpravju, proti nečlovečnosti. Sicer zgodovina pojasnjuje kmečke upore predvsem ali edino kot posledico gospodarskih vzrokov ali družbenogospodarskega razvoja fevdalizma, zlasti še spričo usodnih družbenih sprememb ob nastajanju kapitalizma na začetku novega veka. Ne vzdržno bi bilo tajiti ali izpodbijati te vzroke kot glavne dejavnike kmečkih uporov. Toda prav teh vzrokov bi ne mogli dovolj razumeti, če bi hkrati ne skušali gledati na tlačana tudi kot na človeka, ne pa zgolj kot na »govorečo žival«.

Kaj je zgodovina? — Nasploh pa bi morali precej drugače gledati na zgodovino, kakor pa nam jo je pri kazovalo zgodovinsko pisanje, ki je zgodovinska obdobja razdelilo po nastanku posameznih fevdov, vladarjev, dežel in dinastij ali pa s posebnim poudarkom na »junaštvu« »slavnih« vojskovođij (kakršni so npr. bili Aleksander Veliki, Atila, Džingis-kan, Napoleon...). Stara splošna svetovna zgodovina, zlasti tista, ki je razvoj človeštva obravnavala kot nekakšno šahovsko igro, ki v nji odločajo kralji kot glavni ali edini odločilni dejavniki, je lahko sicer uporaba na kot kakšna zanimiva povest, ne more pa nam dati resnične podobe sveta in ne pojasniti vzrokov ter giba razvojnega dogajanja. Prav tako pa sama zgodovina materialne kulture ali zgodovina umetnosti, gospodarska zgodovina ali katerakoli druga zgodovinska stroka sama na sebi ni vselej dovolj, če si hočemo pojasniti, zakaj pravzaprav je bil razvoj prav takšen in ne drugačen. V vsej človeški zgodovini od dobe sužnosti se vrstijo socialni boji različnega obsega, različnih oblik in bolj ali manj daljnosežnega pomena za nadaljnji razvoj. Celo najnovejše imperialistične vojne imajo korenine v zakonitostih družbenega razvoja človeštva. Odločilni dejavnik te zgodovine pa ni posameznik, ne dinastija, vladar, vojskovođa, filozof, reformator, ne kakšen militarist ali pučist, ne Napoleon ali Hitler; zgodovine ne »delajo« posamezniki, marveč zgodovina »delajo« rodi posameznike, ki so povezani z zgodovinskimi dogajanjmi. Zgodovina v tem pomenu pa je raz-

vojna stopnja vseh silnic družbenih sil. Človek je med prepletanjem teh silnic vselej »subjektivna« sila, nikdar »objektivni« dejavnik. Toda »subjektivna sila« je skupina ljudi z določenimi smotri, težnjami, z organizacijo in s programom, nikdar pa ne zgolj posameznik.

Gubec kot junak kmečkih uporov — legenda — To je bilo treba omeniti zaradi tega, ker je iz dosedanjih nepopolnih zgodovinskih podob o kmečkih uporih ali predvsem iz leposlovja nastala tudi legenda o Gubcu kot nekakšnem kmečkem kralju, skorajda istovetna z legendo o kralju Matjažu. Značilno je, da se legendi o Gubcu in kralju Matjažu zares prepletata, kar je novejša zgodovina o kmečkih uporih potrdila z ugotovitvijo, da pravega imena Gubca pravzaprav niti ne poznamo. Najbolj verjetno je, da mu je bilo ime Jambrek ali Ambrož, medtem ko ni bilo mogoče odkriti med imeni kmečkih upornikov ali voditeljev upora hrvaških in slovenskih kmetov Gubca z imenom Matija. Zgodovinar zato domneva, da so Gubcu pozneje, ko je postal med ljudstvom že legenda, pritaknili ime Matija, ker so ga nejasno istovetili z drugim »kmečkim« kraljem, namreč z Matijo (Matjažem) Korvinom, ogrskim kraljem, o katerem se je razširil sloves, da je bil ljudstvu zelo dober, pravičen vladar. Ljudstvo pa si je vselej želelo pravičnega, mogočnega vladarja, tako mogočnega, da bi pregnal krivico in gorje s sveta. Sanjalo je o takšnem kraju, odrešeniku, in tako je nastala pravljica o »slovenskem« kralju Matjažu, ki spi pod Peco in čaka na usodni trepetek, da se bo prebudil, ko se bo gora odprla, iz nje pa se razlila Matjaževa vojska... Vojsko pa je v resnici imel Gubec — druga imena vojskovođij kmečke vojske so bolj ali manj pozabili. Razumljivo je, da se ljudstvo ni nikdar sprijaznilo, da bi bila kmečka vojska dokončno premagana, najsi je plemiška vojska pobila še toliko upornikov in številne ujetnike stlačila v grajske ječe, kolikor jih ni že povesila ali celo razčetrverila. Ljudstvo je sanjalo o svojem vojskovođji, »kralju«, še nadalje, kakor da se je Gubec s svojo, le začasno premagano vojsko umaknil v nepristopno skrivališče, od koder bi naj nekoč obnovil boj do končne zmage.

(Se nadaljuje)

"bien-être"

eau de cologne naturelle

70° et 85°

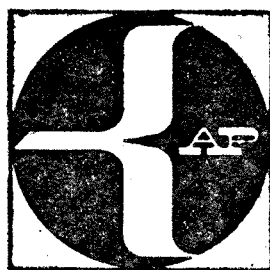
TKI HRASTNIK - DIPARCO PARIS

TEGRAD

LJUBLJANA

ŠMARTINSKA 10

1. INŽINIRING NA PODROČJU
MEDKRAJEVNIH TT KABLOV IN
ZVEZ
2. INŽINIRING NA PODROČJU
OMREŽNOSKUPINSKIH TT KA-
BLOV IN ZVEZ I., II., III. IN IV.
REDA
3. INŽINIRING NA PODROČJU KA-
TODNE KOROZIJSKE ZAŠČITE
PODZEMNIH INSTALACIJ
4. POLAGANJE IN SPAJANJE
ENERGETSKIH KABLOV

AVTOBUSNI PROMET MARIBOR

Poslužujte se vsakodnevnih ugodnih avtobusnih zvez iz M. Sobote in Maribora za Piran z odhodi:

iz M. Sobote ob 5.15	ter povratkom iz Pirana ob 14.05
Ljubljane 10.35	Ljubljane 17.20
Maribor 7.00	Maribora 20.30
v Piran ob 13.58 uri	v M. Soboto 21.55

V času sezone, t. j. od 15. 6. do 15. 9. odpelje avtobus iz Maribora ob 4.20 uri, s prihodom v Piran ob 10.55 uri ter povratkom iz Pirana ob 18.00 uri, s prihodom v Maribor ob 00.10 uri.

Koristite tudi ugodne avtobusne zveze iz Maribora preko Varaždina v Zagreb, iz Maribora ob 5.00, 6.30, 9.00, 13.10 in 15.30 uri ter povratki iz Zagreba za Maribor ob 8.45, 11.30, 14.45, 18.00 in 19.30 uri.

Iz Maribora za Zagreb lahko potujete tudi preko Krapine ob 4.40 in 13.30 uri, ter povratki iz Zagreba v Maribor ob 9.00 in 19.20 uri.

Iz Maribora za Ljubljano se lahko poslužujete avtobusov z odhodi ob 4.20 (od 15. 6. — 15. 9.) 5.00, 5.25, 5.50, 6.10, 6.50, 7.00, 8.00, 9.00, 9.30 (15. 6. — 15. 9.) 10.00, 10.45 in 11.45 uri, ter povratki iz Ljubljane ob 14.15, 15.30, 16.00, 16.30, 17.00, 17.20, 18.35, 19.00, 20.30 in 21.15 uri (od 15. 6. do 15. 9.) v Maribor.

GRADBENO PODJETJE

BETON

ZAGORJE OB SAVI

OPRAVLJA DELA NA VISOKIH IN NIZKIH
GRADNJAH

GRADNJA ZA TRŽIŠČE V ZAGORJU,
DOMŽALAH, RADOMLJAH IN DRUGOD

NIZKE CENE — KVALITETNO OPRAVLJENO
DELO

Se nas greje

sonce,
A SNEG ŽE OZNANJA
ZACETEK

**ZIMSKIH
ŠPORTOV**

- ZA SMUČANJE
- ZA SANKANJE
- ZA DRSANJE

vam že nudi
ZA MLADO IN STARO
nama

Ljubljana-Kočevje-Škofja Loka-Velenje

v eni hiši vse,
od zimsko-sportnih oblačil in obutve,
do vse opreme za zimske športe.

Ne gre le za denar

Naš človek je skromen, delaven in potrpežljiv. Na zunanjo se kaže mehak in brbljav, a v resnici je uporen in zavržen. Kadar mora braniti, kar je najsvetlejša. Fasizem ga ne more upogniti in zlomiti kljub vsemu prizadevanju v toku dvajsetletne dominacije. Gospodarsko so ga izžemali in osiromašili, toda upornega duha in srea mu niso mogli steti. Tiste redke izjeme, ki so padli in postal narodni izdajalci, ne morejo zasenčiti vrline ogromne večine tihih in delovnih ljudi. Narod jih je izbruhal iz sebe in vrgel na smetišče zgodovine.

(Iz brošure: Gornja Vipavska v narodnoosvobodilni vojni)

Cesta je kakor napeta struna. Gume so vroče oprijemajo zizanega asfalta in požirajo kilometre. Vasi in zaselki so kakor kilometrski kamni, ob katerih se ne ustavljamo. Pač, nedaleč od tod je imenitna gostilna. Tudi ljudje so prijazni. V mestih se niti pogovarjati ne znamo. Ni časa. Sedet tukaj — zdaj sem nad Črnim vrhom — začutimo samega sebe. Njive so tako dolge in vsaka brazda je kakor delovni dan. V osemindvajsetih letih je naredila naša družba osupljivo velik korak naprej. Toda kar je naš narod preživel v obdobju NOV, ni umrl. Pretaka se iz roda v rod kot svrtilo in opomin.

Ozemlje občine Ajdovščina je izrazito prehodno ozemlje. Iz zgodovinskih zapisov je mogoče razbrati, da so že stari Rimljani smatrali prehode pri Razdrtem in Podkraju za vrata Italije. Naposled smo zasedli mi te holme in griče od spodnjega Krasa prek sončnih Brd in gorate Benečije na pragu Furlanske nižine. Tu smo ostali in

Spomenik padlim borcem NOV v Mančah

smo še danes prav tisti, četudi nas preganja usoda že nad tisoč let.

Iz topografskih zapisov iz NOB za občino Ajdovščina je razvidno, da se je velika večina gornjevipavskih prebivalcev zelo zgodaj vključila v aktivno organizirano delo za NOV.

Martin Greif, predsednik skupščine občine Ajdovščina in nekdanji komandant brigade Ivana Gradnika, je ob neki priložnosti zapisal:

»Zgornja Vipavska dolina, to je celotno območje današnje občine Ajdovščina, je bila vsa štiri leta borbe v pravem pomenu besede partizanska trdnjava, čeprav niso bile terenske razmere tiste, ki bi to omogočale. Bile so neprimerne in neugodne za obstanek in delovanje partizanskih enot: gosta mreža komunikacij, gosta naseljenost, veliko sovražnih postojank. Odločilna je bila podpora vsega prebivalstva, njegova enotnost in aktivna udeležba v narodnoosvobodilnem boju.«

Na Colu sem; presenečen, ker ne pihava veter, ki ga v spodnji Vipavski dolini tako dobro poznajo, in zadovoljen, da sem našel Stanka Bizjaka doma. Pred nekaj minutami so na dvorišču zavile zavore lojtrskega voza, s katerim je pripeljal dračje. Beseda je stekla. Pripoved se začne leta 1942. Afrika, kapitulacija Italije, kraljeva jugoslovanska vojska v Palestini, prihod na Vis v začetku maja 1944, boji na Pelješcu in široki breg pri Mostarju, kjer je bil Stanko ob napadu na nemški bunker ranjen. Krogla ga je oplazila po čeljusti in mu zdrobila ramenski sklep. Postal je 30-odstotni VVI NOV. Do leta 1953., ko je pogorel obrat Lipa na Colu, je spremljal živino v Ajdovščino. Pozneje mu je roka popolnoma odpovedala in danes je njegova invalidnost ocenjena na 70 odstotkov. Dobiva 720 dinarjev invalidnine z ortopedskim dodatkom in 100 dinarjev priznavačnine. Kmetovati ne more, tudi dvojne dobe ne more uveljaviti. Še vedno pa lahko dela, mora se zanašati na delo svojih rok — ene roke.

Prvo obdobje narodnoosvobodilnega gibanja na Primorskem sega od druge polovice leta 1941 do osnovanja Primorske operativne cone, 21. februarja 1943, ko so se male partizanske enote povezale v močno organizirano operativno cono. Za to obdobje je značilno predvsem organizacijsko delo, ustanavljanje organizacij OF, partijskih celic, skojevskih organizacij, AFŽ odborov in izvajanje priprav na terenu za mobilizacijo borcev.

Zapletam se v pogovor s Francem Čebokljem iz Podkraja. Oba sta Franceta in oba sta sodelovala v naši revoluciji... oče in sin. Oče je bil sekretar vaše organizacije OF, dokler ga Nemci niso leta 1944 aretirali in poslali v internacijo. Jaboiko ne pače daleč od drevesa: sin je zapregel konje in prevažal za partizane, kar so mu intendant naložili. Col, Predmeja, Vojsko, Čepovan, Trnovski gozd... kdo ve koliko krat?

Pred nekaj leti so prišli tovariši iz Ajdovščine in so rekli starejšemu Francetu: »Napiši prošnjo! Delaj si, dobiš boš priznavačnino.« France ni hotel napisati. »Če mislite, da mi kaj pripada, mi dajte. Prošenj pa ne bom pisal,« je odgovoril.

Zdaj dobiva 500 dinarjev priznavačnine. Sin je govoril o očetu, o sebi pa ni hotel.

Spuščam se proti Ajdovščini. Jesen na Primorskem ni nič manj lepa kakor pomlad. Ustavim se na enem izmed ostrih ovinkov. Poskušam si predstavljati dan, ko je mala Ajdovščina doživela svoj najsrečnejši zgodovinski dan. Bilo je v prvih dneh maja, ko se je sovražnik povsod umikal in

Anton Ferjančič-Zvone, narodni heroj in predsednik ZZB NOV Ajdovščina

so se z njimi umikali tudi narodni izdajalci. V Ajdovščini smo Slovenci dobili svojo prvo narodno vladno s predsednikom Borisom Kidričem na čelu.

Ceste, poslopja, parki... od vsepovsod prihaja svežina, ki ni dosti drugačna od tiste, ki jo lahko zaznaš v vaseh pod Nanosom, Cavnom, med vinskimi griči, v Lozicah ali v Gaberju, na Predneji ali v Dobravljah.

Tokrat se na ZZB NOV v Ajdovščini pozanimam za delo organizacije, ki ima na tem področju 3000 članov.

»Vrsto let nazaj smo bili edina organizacija, katere vpliv je bilo zaznati v naši občini,« pojasnjuje Danilo Komac, tajnik ZZB NOV v Ajdovščini. »Ni bilo čutiti aktivnosti mladih, tudi dela SZDL in ZPM ne. Aktivnost dela naše organizacije se je razvijala v želji, da bi kar najbolje in hitreje rešili probleme v zvezi s priznavanjem posebne dobe, stanovanjska vprašanja, socialne razmere, priznavačnine... Srečujemo se s spoštovanja vrednim razumevanjem borcev ter takimi, ki jih pesti upravičena nestrpnost in jeza. Nestrpnost — vprašanje prekomorčev ostaja odprto od osvoboditve dalje.«

Anton Ferjančič-Zvone, narodni heroj in predsednik ZZB NOV Ajdovščina: »Problem prekomorčev se je še močneje začrtal po množičnem zborovanju v Ilirski Bistrici. Takrat so nekateri vodilni politični delavci obljubili skorajšnjo rešitev vprašanja. Ostala je tolažba, ki se je moramo posluževati tudi na občinskih odborih, in ostal je politični problem. Na terenu imamo s tem v zvezi dokajšnje težave. Borcem ne gre le za denar; pomembno je priznanje in osebna čast. Borci se starajo, izgubljajo moč in vse bolj se zavedajo prednosti, ki bi jih imeli s statusom borca. Zato je teh problemov vsako leto, vsak mesec več.«

V nekaj letih smo v naši organizaciji veliko naredili. Zavedamo pa se, da je v naši občini še vedno nekaj borcev, ki jih bo treba krepko podpreti in rešiti nekatere

Marija Gulj iz Lož pri Vipavi

re probleme, ki jih do danes nismo.

Dovolil sem si zabeležiti nekaj podatkov. Na področju občine Ajdovščina preje ma borčevske priznavačnine 247 upravičencev, od teh le šest republiških. Na eni zadnjih sej ZZB NOV so sklenili, da bo v prihodnje najnižja priznavačnina 150 dinarjev. (Do sedaj je bila 100 din.)

Zvedel sem, da tudi v tej občini zahteva vprašanje kmetov-borcev, posebno pozornost. Ljudje se starajo, največkrat ostanejo sami na kmetiji, ne morejo delati, nekateri izmed njih živijo v nemogočih razmerah. V občini Ajdovščina je 226 kmetov s statusom borca.

Pripovedovali so mi o tovarišici Mariji iz Sela pri Ajdovščini. Mož ji je umrl. Prostor, v katerem je stanovala, bi ne mogli imenovati stanovanje. Ni bilo tekoče vode, ni bilo sanitarij... Dodelili so ji enosobno stanovanje. Od sreče je jokala kakor otrok. Stala je v kopalnici, odpirala je vodo, tuš in vse se ji je zdelo kakor v pravljici.

»V zadnjem času nam je uspelo rešiti veliko stanovanjskih vprašanj,« poudari Danilo Komac. »Poudariti pa moram, da so v naših vaseh ljudje zelo skromni. Ni malo takih, ki se boje sprejeti kredite, čeprav je 2-odstotna obrestna mera zelo ugodna za odplačevanje. Ljudje na Primorskem se bojijo zadolževanja, saj imajo še vedno pred očmi čase, ko so bili pod Italijo.«

Zapustil sem Ajdovščino. Peljem se skozi Vipavo in že zavijem v Manče. Na magnetofonskem traku sta ostala še dva zapisa. Toda dan je tako kratek. Prispej sem v Lož. Marije Gulj ni bilo doma. Nekaj minut pozneje sem jo srečal na travniku, kjer je grabila seno.

»Delala sem za partizane, dokler me niso 5. julija 1942 zaprli Italijani,« pravi in

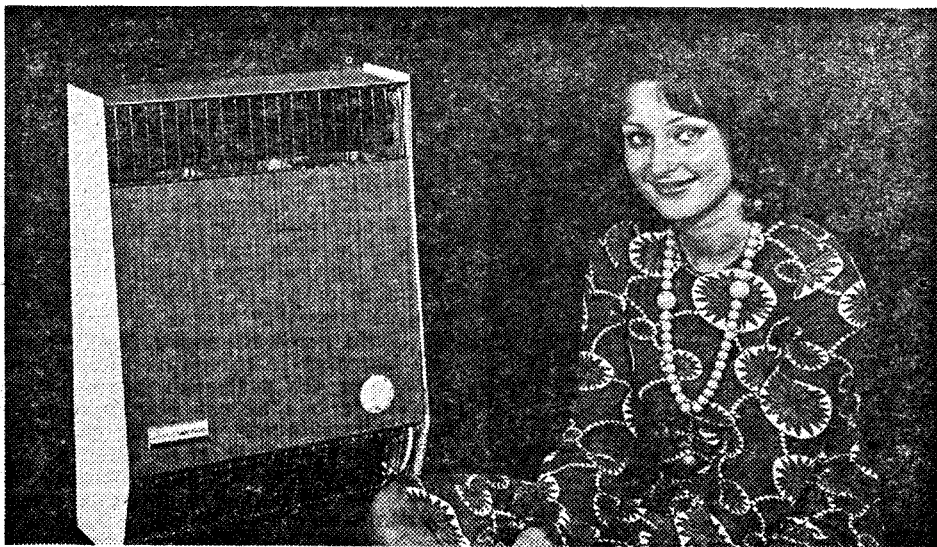
Stanko Bizjak, VVI NOV iz Cola

meče seno na voz. »Sedem mesecev sem bila zaprta v Gorici. Od tam so me poslali v konfinacijo v južno Italijo, kjer sem bila do januarja 1944. Toda domov sem lahko prišla šele septembra 1945. Oba brata in sestra so bili že leta 1942 med partizani. Istega leta so Italijani zaprli mamo in teto, tako da je hiša ostala prazna. Po vojni sem ostala brez obeh bratov. Eden je padel v Renčah, drugi (Malik Jože-Matjaž), ki je bil v Serčerjevi brigadi, je padel neznan. Ob vrnitvi v domači kraj, so mi ponujali zaposlitev. Morala sem ostati doma na kmetiji, pri svoji materi in na naši zemlji. Pred štirimi leti so mi začeli pošiljati priznavačnino, deset starih tisočakov. Zavedala sem se, da je prošnja veliko, denarja pa malo. Bila sem hvaležna za tisto, kar sem dobila.«

Spet se vzpenjam proti Colu, najbližji poti do Ljubljane. Pomislim na Stanka Bizjaka, VVI. V istem trenutku vključim magnetofon, kjer sem imel zabeležen pogovor z Borisom Flahuto, predsednikom VVI NOV Ajdovščina. »Opaziti je, da so naše družbene in gospodarske organizacije v marsičem pozabile na naše vojne invalide. Opuščena je pozornost, ki je bila prijetno prisotna v preteklem času, v prvih letih po osvoboditvi. Tudi odnos šolske mladine do invalidov ni kot bi bilo želeli. Brez dvojnega ima pri tem komisija za ohranjanje tradicij NOB pomembno nalogo.«

Mi vsi želimo, da bi naša revolucija ostala še naprej živa in mlada, kot je bila nekoč. Šolska mladina je s to preteklostjo največkrat zelo pomanjkljivo seznanjena. Ne gre zanikati proučevanja stare Grčije, rimske kulture... toda v obdobju NOB bi bilo le treba posvetiti več pozornosti. Ena sama šola — spomenik NOB ni dovolj.

SILVO TERSEK

PREDNOSTI:

- HITRO OGREVANJE PROSTORA
- MOČNO KONVEKCIJSKO ZRAČENJE
- BREŽSUMNO VLAZENJE ZRAKA
- ZUNANJE PLOŠČE PEČI HLADNE
- NI IZZAREVANJA NA OSTALE PREDMETE
- MOŽNOST NAMESTITVE: NA STENO, OB STENO ALI OB POHISTVO

LIBELA

LIBELA-CELJE

LIBELA - konvektor

MARIBORSKA CESTA 1 a
63000 CELJE, telefon: 21-41

Glasnica bratstva

Veliko govorimo o bratstvu in enotnosti. Zelo malo pa govorimo in pišemo o konkretnih primerih tako manifestiranega bratstva. Za bomo te vrstice, namenjene primeru, ki presega zgolj teoretiziranje o teh veličastnih družbenih načelih. Dejstvo je, da mladi v Sloveniji bolje poznajo sosednje države in njih ljudi kot pa naše ljudi iz sosednjih republik.

Povrnimo se za trenutek nazaj v čas, ko so pri nas zagospodarili Nemci in njihovi ovaduh, ki so že takoj v začetku svoje oblasti pričeli izvajati represalije. Prvi njihov ukrep je bil, da je treba pozapreti vse svobodno misleče ljudi. Sledilo je izganjanje slovenskih družin v Srbijo. Med temi žrtvami fašističnih pregonov je bila tudi Jemčeva družina iz Maribora.

Jemčevi so tistega vročega julijskega večera 1941. leta kot po navadi odšli k nočnemu počitku. Iz sna jih je prebudilo močno trganje na vrata. Oče Ivan je šel odpirat. Pred vrati je zagledal mrke obraze gestapovcev, ki so brez dovoljenja takoj vstopili in že je padlo povelje, naj se cela družina čim hitreje obleče in pripravi za odhod. Nič niso zalegle prošnje ne očeta ne matere ne jokanje otrok, naj bi vsaj otrokom prižanesli. Najmlajšemu, Lojzku, je bilo komaj tri tedne. Morali so ga odnesti s seboj v košari. Močno zastražene so gestapovci odgnali v mariborsko vojašnico, kjer so skupaj z drugimi družinami čakali v strahu in negotovosti. Tedaj so se upali na usmiljenje, ki ga Nemci niso poznali.

Po treh dneh čakanja za kasarniški-mi zidovi so jih po vojaško postavili v zbor. Sledil je odhod na mariborsko železniško postajo. Ko so vse stlačili v vagon, je vlak turobno zapiskal ter jim nato odpeljal v nezano. Nihče razen oboženega spremstva ni vedel, kje bodo izstopili in kam jih vodi pot. Pozneje so ugotovili, da se peljejo proti Zidanemu mostu in naprej proti Zagrebu. Prispeli so v Slavonski Brod, tu so jih z brodom prepeljali prek Save v Bosanski Brod, nato so jih spet vkrcali na vlak proti Sarajevu od tam pa jih odpeljali naprej v Sumadijo. Tam so opazovali valovita polja, travnike, močvirja, vmes videli posamezne kmečke domačije iz blata in krite s slamo.

Končno se je vlak ustavil na postaji v Čačku. Tu so jih prevzeli srbski kmetje, strogi spremljevalci pa so jih zapustili. Jemčevo družino, in sicer očeta Ivana, mater Ano, otroke Vero, Janka, Frančka, Nušo, Marjana, Toneta, Dorico, Jožka in najmlajšega Lojzka, so prevzeli v varstvo kmetje v vasi Prilipac, nedaleč od današnje Užičke Požege. Zanje sta najprej poskrbela dva pravoslavna duhovnika, ki sta razumela vso nesrečo te številne slovenske družine. Otrokom sta celo umivala noge. Po-

tem pa je zanje začela skrbeti vsa vas. Vsi so bili v tistih težkih vojnih časih kot ena sama velika in številna družina.

Nuša, eden izmed otrok te nesrečne družine, je bila takrat stara nekaj več kot enajst let. Globoko v svoji notranjosti je občutila veliko in nesebično dobroto srbskih žen in njihovih mož, in že tedaj si je dejala: če bo vse to preživela, se bo po končani vojni še vračala med te dobre ljudi. Družina se je pozneje preselila v Beograd. Med vožnjo proti Beogradu je to družino doletela kruta usoda. Na vlaku je namreč zaradi prehudega mraza in izčrpanosti zmrznil njihov najmlajši otrok Lojzek, ki je tako postal žrtev Hitlerjeve okrutnosti.

Prišel je mesec oktober 1944. leta. Partizanska vojska je skupaj z rdečarmejci osvobodila Beograd. Nuša je tiste dni, ko se je mesto treslo od eksplozij, preživela več kot teden dni v zaklonišču skupaj z mnogimi srbskimi družinami. Domovina sicer še ni bila svobodna. Še so padale žrtve, mnogo žrtev, predno je bila Nemčija do konca premagana.

Po osvoboditvi so se Jemčevi skupaj z mnogimi drugimi pregnanci vrnili v Maribor. Zanje se je začelo novo življenje. Bilo je težko, a kljub temu so bili nadvse srečni, da so vojno nekako preživeli. Nuša pa seveda ni pozabila na svojo obljubo, ki si jo je zadala že v vasi Prilipac. Kmalu nato, ko se je izšolala ter postala profesorica na srednji vzgojiteljski šoli v Mariboru, je prišla na misel, da bi skupaj s svojimi učenkami obiskala te daljne kraje v Srbiji ter tiste ljudi ali tudi svojce, ki so njej in njenim svojcem resili življenje.

Tako je Nuša Jemčeva prva med nekaj deset tisoč pregnanci popeljala s seboj v Srbijo tudi deklice, učence srednje vzgojiteljske šole, da so skupaj obiskale tiste kraje, kjer je med vojno živela in preživela njihova vzgojiteljica. Nuša nam je dejala, da je že pred prvo »karavano prijateljstva«, ki je odšla iz Slovenije 1961. leta, bila v Srbiji vsaj desetkrat.

Tako je začela plesti niti prijateljstva, ki iz leta v leto preraščajo v vse-mogočnejšo vez.

Nuša nam je med drugim dejala: »Tega, kar je skovalo skupno trpljenje, ni mogoče pozabiti. O tem bodo prav gotovo govorili še naši zanamci. Prišlo bo v zgodovino.«

Svojim rešiteljem je nekoč dejala: »Vedela sem, da imam mammo in dom, sedaj pa imam več mam in več domov! O, Srbija! Tvoj kruh je jedlo na tisočih izgnancev. Živela in trpela si z njimi. Delila si. Tvoje dobrota se je naselila tudi v nas. Delila si to trpljenje s pregnanimi, a skozi to se je razvijala neomejna ljubezen. Zavzeti z vsakdanjostjo, tempom življenja, premalo mislimo na veličino te pridobitve. Gojimo prijateljstvo v imenu tistih, ki so v življenju plačali ceno naše svobode!«

Neznana učenka srednje vzgojiteljske šole je zapisala na stenčah: »Čudim se sama sebi, saj si teh ljudi nisem tako predstavljala... Čvrsti objemi, prijateljski poljubi, v očeh solze ginjenosti. Zgubani obrazi izžarevajo toplino in ljubezen. Roke so žuljave, a njihovi stiski so trdni in iskreni, vzbujajo mi spoštovanje...« ter nadaljuje »Ali se ti pleminiti ljudje v daljni Srbiji sploh zavedajo svojega bogastva? Morda se boste začudili. Toda zares so bogati. Njihovo veliko bogastvo je neomajna ljubezen do bližnjega.« Ob zaključku pove: »Naša vrnitev je bila, za nas obujanje, bogat mozaik nepozabnih spominov na veliko doživetje, spoznanje, ki ga nikoli ne bomo mogle in katerega nikoli nečemo pozabiti. Na tej poti sem spoznala resnico, zdaj smo novi in drugačni ljudje!«

Nuša Jemčevo imajo v Prilipcu, Požeji in drugod za svojo. Kličejo jo »Nuša, ti si naša!« Postala je že tudi častni meščan Požege, kraja, kjer se je rodil tudi prvi narodni heroj Jugoslavije Petar Leković. Nušo poznajo vsi kmetje, delavci, otroci po šolah. Za vse ima dovolj časa, prijazno besedo, nasmeh, ki izžareva veliko zahvalo. Njena največja oblika pa je, da na mladi rod prenaša veliko spoznanje, ki se je rodilo v času boja za našo osvoboditev, namreč da je treba utrjevati bratsko ljubezen med jugoslovanskimi narodi.

FRANJO HOVNİK

V decembru leta 1944 je Gornjo Savinjsko dolino pokrival sneg. Menjava la sta se mraz in odjuga. Odkar so partizani pred štirimi meseci osvobodili dolino, je na novo zadihala. V Solčavi, Gornjem gradu, Lučah, na Ljubnem in še drugod so si naši ljudje izvolili svojo ljudsko oblast. Šole so bile spet slovenske.

Nepričakovano pa je v te kraje udarila razburljiva novica:

»Spet prihajajo Nemci! Z vseh strani prodirajo vojaki, ruski vlasovci, žandarji, policisti in vermani!«

Letala so grozeče preletavala dolino. vse bliže in ostreje so odmevali strelci iz pušk in strojnic.

»Bežimo!« so vpili tudi nekateri ljudje iz krajev blizu Ljubnega ob Savinji. V naglici so pograbili najpotrebnejše: zimske obleke, odeje, živila, dragocenosti. Izpod toplih streh so odhajali v mraz in sneg, da bi si obvarovali življenje. Morda bodo sovražniki šli hitro tod mimo in dalje, da bi se domačini potem morda že jutri lahko vrni-li na domove.

Svoj kmečki dom je zapustila tudi Čeplakova družina. Bili so oče, mati, trinajstletna hčerka Anka in štiri leta mlajši sin Jožek. Hišo so zaklenili, čeprav so vedeli, da jim v tem času nobena ključavnica ne bi mogla zavarovati imetja. Kar so mogli, so vzeli s seboj, da jih ne bi prehudo zeblo in ne bi gladovali. Dan ali dva bodo že zadržali...

S ceste so pohiteli v gozdni breg. Tukaj pod smrekami je bilo manj snega in tudi veter jim ni bil preveč nad-

Fran Roš:

Ankini hudi dnevi

ležen. Tricetrt ure so hodili do jase, ki je na njej stala zapuščena drvarska koliba. Pod njeno streho so našli že nekaj znancev, ki so zaskrbljeni poslušali pokanje streliv v dolini. Ali bodo tukaj dovolj varni? Ali bi bilo treba oditi še globlje v gozd, v hrib? Ali bi lahko zakurili tu kje na tleh, da se ob ognju pogrejejo in si pripravijo vročega čaja? Seveda bi jih večji dim utegnil izdati sovražnikom, če bi ga ugle-dali s ceste. Tudi izvidniško letalo bi ga moglo odkriti iz zraka.

Stiskali so se k stenam kolibe. V rokah neke matere je zajokal dojenček, ko se je branil piti mleko iz termovke. Morda je bil bolan, a tu mu ni bilo mogoče pomagati. Neka starka je ne-nežno vzdihovala.

Semkaj gor je izza drevja planil fant, ki je stražaril.

»Nemci!« je v strahu zavpil. Vsi so se zadržali.

In že so se prikazali z druge strani. Bila je vojaška patrulja s petimi možmi. Predse so naperili puške.

Kaj bo zdaj? Nekateri begunci so se pognali k drevmu, drugi so počakali. Tudi Čeplakovi so se poskusili rešiti. Toda že po dvajsetih korakih sta jim dva moža v zelenem zaprla pot: »Halt!«

Nemci so prešeli vse te uboge ljudi, bilo jih je šestnajst. Nato so jih stisnili na kup in kričali nad njimi. Pretipali so jih, da bi pri kom našli orožje in jim pregledali izkaznice. Nato so jih odvedli navzdol skozi gozd, nazaj k cesti. In kaj bo potem z njimi?

Toda med prijatimi Anke ni bilo. Tekla je pred Nemci, kolikor je mogla. Slučajno se naveden teh ni ozrl za njo, ko je šinila za grmičje in v hipu zadržila po mokrem bregu navzdol v gozdno grapo. Med padcem je po glavi oplazila trda veja, da je potemnelo vse pred njo, a le za nekaj hipov. Bila pa je krepka, čeprav ne visoke rasti, in je znala biti tudi pogumna.

Prisluhnila je. Iz goščave ni bilo več slišati glasov. Vsi so se že oddaljili, tudi njena mati, oče in brat. Ostala je sama, kakor ni bila še nikoli. Zakaž le se svojim ljudem ni pridružila? Pustila jih je oditi same in gotovo v skrbeh zanjo. Kaj jo je v tistem trenutku ohromilo, da ni nič pomislila in se ni prav odločila? Tega si ni znala pojasniti. Kako naj si zdaj pomaga? V oči so ji silile solze. Še preden se stemni, si mora najti streho za čez noč. Nemara se bo jutri lahko že vrnila domov. Ali bodo vsi njeni tedaj tudi že doma? Saj streljanje je zdaj ponehavalo...

Krenila je dalje po nekih stopinjah v snegu, ob bregu. Tu bo morala priti do kakšnega zavetja. V čevljih je čutila mokroto, a plašč jo je še preveč ogreval.

Tako je hodila že več kot pol ure. Vse težja ji je postajal čula z obleko, perilom in suhimi hruskami. Koraki so ji bili že trdni, negotovi. Teda je ne-

nadoma zagledala majhno leseno hišo, skrito za smrečjem na ozki jasi. Pri-bližala se ji je in je nekajkrat potrka-la na njena vrata.

Čez čas se je v Anko s praga resno zadržala krepka ženska, ne več mlada Deklica iz je povedala, kako je prišla semkaj in kako rada bi pod streho pre-bila to noč, samo to noč.

»K nam Nemcev zdaj še ni bilo, a utegnejo priti,« je dejala ženska, ki je menda tukaj gospodinjila. »Nič radi ne sprejemamo neznanih ljudi, a s te-boj naj bo izjema, ker se mi smiliš. V teh časih moramo drug drugemu po-magati. Toda nikomur ne smes izdati, da si bila pri nas. Sicer bomo vsi ne-srečni...«

Anka ji je to obljubila. Gospodinja jo je z gorečo srčno v roki pospremila v hladno podstrešno sobico. Tam je stala iz surovih desk zbita postelja s slamnjačo in debelim kocem. Odložila je culo.

»Čez noč ti bom posušila čevlje in nogavice. Ti pa hitro leži, da si odpo-čiješ in se pogreješ! Prinesem ti vroč-ga mleka in kruha. Nocoj se pozno vrne moj mož, da boš vedela, če boš ponoči slišala šum ali ropot.«

Sredi noči so jo predramili. Skozi zastekljeno strešno lino ji je na posteljo legala medla mesečina. Iz prtiličja so nekajkrat gor do nje prodrli moški glasovi. Potem je noč spet naprej molčala.

V prvem jutranjem svitu se je Anka prebudila. Od spodaj so rahlo odmevali koraki, ki so zapuščali hišo. Skozi lino je zagledala sence treh možkih, odetih v plašče. Ali so bili partizani?

Že je zlezla z postelje, ko je k njej pristopila gospodinja. Zdal se ji je zde-la prijaznejša.

»Priidi dol!« je povabila deklico. »V kuhinji se pogreješ in tudi zajtrk te čaka. Ali si dobro spala?«

»Samo enkrat sem se v vmes prebu-dila.«

»Ali si kaj slišala? Moj mož je tu prenočil, a je že zgodaj spet odšel. Pa še nekaj ti hočem zaupati. Menim, da si že toliko razumna, da boš znala molčati. Ali boš?«

»Bom, obljubljam vam,« je odvrnila in si z desnico segla k srcu.

»Verjamem ti. Veš, v naši kleti leži zdaj neki bolnik. Zanj ne sme nihče vedeti. Stežem mu. Ti ne hodi v klet, da se ne prestraši! Le dan ali dva bo pod našo streho, potem ga bodo spravi-li drugam. Dokler pa bo tukaj, ti iz hiše ne smeš stopiti. Kako bolnika mo-ramo skrivati tudi tebe, da te obvaru-jemo. Zdal so Nemci v dolini, zato hočemo biti previdni. Medtem bo moj mož poizvedel, kaj je s tvojimi starši in bratom. Šele potem se boš vedela ravnati...«

Na vse to je deklica pritrdila. Bila je hvaležna za vso skrb in zaupanje. Tukaj si je dobro odpočila. Občutila pa je tudi skrivnost, ki je obdajala to samotno hišo. Ali ni bila tu partizan-ska janka? Ali je bolnik v kleti bil ra-njen partizan?

Tretji dan je gospodinja povedala Anki važno vest: Nemci so očeta od-peljali v Celje, v zapore Starega piskra mater in brata pa so pustili domov. Lahko se bo vrnila k njima. Samo še malo bo morala počakati, dokler v kle-ti leži bolnik.

Bila je njena peta noč v tej skriti hiši, ko so moške prišli po ranjenca. Na nosilih so ga vzeli s seboj. Zdal je gospodinja Anki že več zaupala. Zares je bil to partizan s prestreljeno nogo in ranjenim ramenom. Tovariši ga bodo varno prenesli v partizansko bolnišnico več ur hoda od tod, pod planinami. Tam bo zanj poskrbel partizanski zdravnik. Vse bo torej v redu.

Zdal se je Anka mogla posloviti od hiše, ki jo je prijateljsko sprejela in obvarovala. Nekaj časa je imela skupno pot z mladim partizanom, ki se mu je z važnim sporočilom mudilo še k dru-gi janki. Še culo ji je pomagaj nositi. Potem je sama krenila navzdol skozi zasneženi gozd. Da bi čimprej bila že doma pri mami in bratu! Gotovo sta živela v strahu zanjo. In da bi se vrnil tudi še oče!

Semkaj od Menine planine se je og-lašalo streljenje strojnic, ko je prispe-la v dolino, na cesto, pokrito s snež-no brozgo. Tukaj so zdaj zagledali Nemci. Kmalu jih je zagledala. Že blizu njenega domačega kraja so si pripravili utrjeno postojanko. Tu so pred bliž-njo hišo stali trije njihovi vojaki ali policisti, vsi oboroženi. Eden teh je deklico pomignil, naj pohti k njemu.

Zasibile so se ji noge v strahu, da bi jo pridržali zdaj, ko je bila že blizu domačega praga, blizu ljube mame in brata. Na vojakova vprašanja je mo-

Načrtovanje na 15. strani

berilo za mlade

Profesorica Nuša Jemec je postala glas-nica bratstva, skovanega v hudih vojnih dneh.

Živelimo za jutri

V zvoniku na drugi strani hriba je ura odbila tri. Sonce je prijetno grelo dolino. Z mano sva se počasi spuščali po stezi, ki se je narahlo vila po senožeti. »O, ubogi ljudje, kje stanujete!« se je čudila mama in počasi sopla za mano. Nekje daleč v grapi sem opazila hišo, ki je ponosno stala med pašniki in gozdom — hišo, v katero sva bili namenjeni.

Stopili sva v preprosto kmečko izbo, kjer je bila zbrana pri radiu družina Štrukelj iz Tolminskega Loma (po domače pri Melenču). Bila sem srečna, da po triurni hoji nisem prišla zaman. Doma sem našla tudi tovariša Stanka, nekdanjega partizana in danes vojaškega vojnega invalida, ki mi je pripovedoval o doživljajih iz vojnih dni, kakor bi se dogajala pred kratkim.

»Moja mladost — no ja, takrat sem bil še mlad — ni bila rožnata...«, je povzel besedo.

»V narodnoosvobodilnem gibanju sem začel delati leta 1942, ko sta se v naši hiši nastanila partizanski štab in pomožna bolnišnica. Oktobra istega leta so nam partizani pripeljali v oskrbo bolno borko Vido. Pri nas je ostala petnajst dni. In še bi bila ostala, če bi nas ne bil izdal gozdni čuvaj iz Kala nad Kanalom. Sovražnika je pripeljal prav do hiše. Bili smo obkoljeni, ne da bi vedeli. Nas je bilo malo, Italijanov pa veliko. Iz Tolminskega Loma je Danica Levpušček prinesla sporočilo, a prepozno. Kar s šestih strani so

»Ko sem za sio ozdravel, so me odpeljali v Trst, kjer sem se srečal s Slovenci iz Vipave in Ajdovščine. Bilo nas je šest v eni sami celici, ki je bila široka le dva metra. Hrana je bila borna. Zelje, ki je plavalo v slani vodi, je bilo vse, kar so nam dali. Nekoč mi je tovariš Tone Klaku rekel: »Ti, saj nisi dobil polne skled, povprašaj še za malo.« Pritožil sem se stražniku, ki je delil hrano. Pa me je z zajemalko po glavi. Skočil sem, ga zgrabil in posadil v kotel, tako da so mu iz kotla moleli le čevlji in glava. Verjamem, da je ni poceni odnesel, prav tako tudi jaz ne, saj sem moral za kazen v samico. Udarcev sem dobil, nič koliko... Vem le, da so v vsakem kotu stali stražarji in me metali iz enega v drugega.

Po petih dneh strahotnega življenja so me odpeljali pred posebno sodišče v Rim, kjer so me 20. junija 1943 najprej obsodili na ustrelitev in pol ure zatem smrtno kazen spremenili v šestindvajset let strogega zapor.

Tudi v zaporu, kjer naj bi bil izdržal odmerjeno kazn, sem preživel strašne dneve. Več dni nismo dobili jesti. Spominjam se, da je na okno naše celice večkrat priletel lep golob. S tovariši smo bili lačni in sklenili smo, da ga ubijemo. Za križe na oknu sem na nitko privezal skorjo sira in čakal, kdaj bo golob priletel. Tako smo ga ujeli, z železcem od čevlja pa odrli. Spominjam se, da sem na betonu pol ure brul železce, da je rezalo. Goloba smo pojedli kar surovega.

Po razpadu fašizma smo zbežali, a ne daleč. Ujeli so nas in nas odpeljali v Piemonte v kaznilnico. Šest dni in šest noči brez vode v celici, kjer nas je bilo več kot petdeset ujetnikov. S pomočjo mednarodnega rdečega križa mi je 1. junija 1944 le nekako uspelo priti domov, kjer sem se takoj vključil v našo varnostno obveščevalno službo. V rojstno hišo sem se vrnil samo še po nogavice, obleko in nekaj hrane, potem pa sem nadaljeval boj za svobodo.

Prosila sem ga, če mi tudi iz teh dni pove kakšen dogodek.

»Bilo je jeseni 1944, ko sem odšel s tovariši v patroljo v Drobočnik. Poskril smo se v požgan Kofov kozolec, ker se je ta čas na Logu zadrževala italijanska patrolja. Tisti dan sem bil vodja jaz, z nami pa je bil tudi Ciril Jermol. Nenadoma je vstal in pomeril v enega izmed fašistov, ki so v kratkih hlačah korakali po cesti. Nismo vedeli, kaj je nameraval. S strelom je opozoril na nas in ni nam preostalo drugega, kot da se borimo. Prišlo je do spopada. Razen enega mrtvega Italijana, ni bilo žrtev, pač pa smo vse druge zajeli. Vključene smo odpeljali proti Blažu. Pot je bila nevarna in odpravil sem se malo naprej, da jo pregledam. Kmalu sem zagledal dvanajst Nemcev. K sreči so me tovariši v tem času že dohiteli. Tudi Nemce smo prenegali, jim pobrali orožje, obleko in jo ubrali proti Lomu in naprej v Grgar, kjer smo oddali naš plen.

Še marsikaj mi je povedal, samo prostora ni, da bi vse zapisala.

»Če se danes spominjam tistih časov, mi ne preostane drugo, kot čuditi se, da sem ostal živ...«, je ob slovesu dejal Stanko Štrukelj iz Tolminskega Loma. Jaz pa mu kaj rada verjamem.

TATJANA JERMOL

berilo za mlade

Nadaljevanje s 14. strani

rala odgovarjati nemško, kolikor ji je to bilo mogoče. Seveda jim ni smela priznati resnice. Zlagala se jim je, da je služila na neki kmetiji v hribih, a tam ni bila zadovoljna, zato si bo poskalala drugega gospodarja. Pretipali so ji obleko in culo. Morda so ji verjeli ali pa ne, vendar so ji napisali prepustnico. Oddahnila si je in veselo pospešila korake.

Ze je zagledala svoj dragi kraj pred seboj, ko ji je po cesti prišla nasproti ženica iz njihove sosesčine. Ta se je močno začudila, ko je Anko spoznala. Ta ji je povedala, da je namenjena k svoji mami. Z žalostnim glasom ji je ženska razodela resnico:

»Tvoje mame ni več doma! To zanjno noč so še njo odpeljali v Celje, v Stari pisar, tam je že atek. Imela pa je vendar še toliko časa, da je tvoje ga brata Jožeka poslala k svoji teti, da se tam skrije. Tudi zate je bila v hudih skrbeh. Na vašem domu so se že nastanili Nemci. Menda so hišo izropali in živino odpeljali. Tako sem slišala...«

Anka je na glas zajokala. Mamice ni več doma! Zdaj je v zaporu kakor oče. Kaj bo z njima? Takoj bo morala poiskati brata pri maminu teti, uro daleč onkraj Savinje.

S strahom se je približala domači hiši, ki so v njej še nedavno živeli vsi skupaj. Na njenem dvorišču je stal kamion. Vojaki so nanj prinašali polne vreče in zaboje. Prilastili so si mnogo tega, kar so naši tukaj — žito, krompir, svinjino, mast, sadje in drugo. Na vozilu je opazila tudi dva sode z njihovim jabolčnikom. Hlevska vrata so

bila odprta, menda so jim živino že prej odvedli.

Deklici se je približal brkat Nemec »Marš!« ji je zaklical in se grozeče dotaknil svoje puške. Hitro se je umaknila. Prehudo ji je bilo ob vsem tem, kar so ti surovi tatovi in roparji počenjali tukaj. V obeh se ji je zablistala solza, to pa je bila solza jeze in sovraštva do vsega krivičnega na svetu. Toda pravica bo morala zmagati!

Odpravila se je. Morala je prekorati most čez Savinjo, ob bregovih zaledenelo. Stražarju tu je pokazala prepustnico in smela je iti dalje. Kmalu je srečala četo nemških vojakov, ki so se vračali na Ljubno in peli. Ali so bili na vaji, ali v boju s partizani, ali so kje požigali hiše? Prišel je na letavati droben sneg.

S culo na rami je deklica prispela na dom stare tete. Od dolge poti so jo noge spet bolele. Ko pa je zagledala brata Jožeka, jo je utrujenost minila. Objela sta se in sta skupaj zajokala.

Pomladi sta se Anka in Jožek vrnila domov. Zbolel ju je pogled na domačo hišo. Prazni so samevali hlevi in kašče, razbita so bila vrata, okna in pohištvo. Takoj sta se lotila dela, da sta si za silo uredila bivanje. Sosedje so jima radi pomagali.

Sredi junija se je iz nemškega taborišča vrnil oče, za njim pa je prispela še mati, vsa oslabela. Spet so bili vsi skupaj doma, zdaj svobodni na osvobojeni slovenski zemlji. In na razvalinah, ki jih je zapustil nasilni tujec, je pričelo rasti novo, srečno življenje.

ZGODILO SE JE V SAVINJSKI DOLINI

Orlova izdaja

Večkrat me misli zanesejo v najbolj krvavi del naše zgodovine in pred oči mi stopijo tisoči mladih in pogumnih ljudi, ki so se uprli fašističnemu nasilju... Tudi v Preboldu, prijaznem kraju ob vznožju Zgajve, je bilo še pred okupacijo več komunistov. Ti so imeli na svoji strani večino napredno mislečih ljudi, a vendar je okupatorju tu in tam uspelo najti posameznike, katere so zlahka preslepili in pridobili zase. V gozdniški nad Preboldom je imel leta 1942 sedež okrožni komite KP za Savinjsko dolino. Vitke jelke in smreke so kot matere ščitile bunker, v katerem so se rojevali pomembni načrti za partizanske akcije.

Eden izmed aktivistov, ki so ga skrivale jelke iz gozdička nad Kapljo vasjo pri Preboldu, je bil tudi Franc Gril-Kopač. Svetlih las je bil in komaj dvajset let je imel. Krepak, poln življenjskih moči in vedno pripravljen, da odpre svojo malho, napolnjeno s pogumom. Bil je vnet aktivist, malo domišljav, a vendar drzen in pogumen. Z dobro opravljenimi akcijami si je pridobil zaupanje tovarišev. Mnogo je vedel... a bi bilo bi bolje, da tega fanta nikoli ne bi bilo.

Gestapovci so slutili, da je nekje v okolici preboldske tekstilne tovarne partizanski bunker. Ker ga kljub pogostim hajkam niso odkrili, so v ta namen uporabili — vohune.

Ko so preboldski kmetje v tistih vro-

čih julijskih dneh usodnega leta 1942 neutrudno delali na poljih, niti slutili niso, kaj vse jim bo prineslo to poletje. Niti sanjalo se jim ni, da brskajo po okoliških gozdičkih za partizanskim bunkerjem v gozdarje preoblečeni vohuni.

Bil je soparen dan in v zraku je bilo čutiti nemir. Zdalo se je, da bo zdaj zdaj počilo — in res je. Vohun Vodopivec se je približal bunkerju, v katerem se je zadrževal Letonja-Kmet. Le-ta je zaslišal, da se nekdo približuje, zato je odprl vrata bunkerja. O, da bi tega ne bil storil! Morda bi bunker še danes stal kakor dobro skrita ježica pod listjem in nemo pričal o časih, ki so nam lahko v ponos.

Letonja in Vodopivec sta si pogledala iz oči v oči. Srečanje je za hip zmedlo oba nasprotnika. Vodopivec se je prvi znašel. Udaril je Letonjo, da mu je padla pištola iz rok, sam pa hitro izginil med vejevjem. Letonja je stekel za njim in streljal, a Vodopivca krogel ko da niso hotele zadeti.

Aktivistom, ki so bili skriti v bunkerju, je bilo takoj vse jasno. Brž so se umaknili. Za bunker je medtem že zvedela policija, ki je dobila čez noč okrepitev iz Celja in začela drugega dne pod Vodopivčevim vodstvom stiskati obroč nad Kapljo vasjo.

Ponoči je prišel v bunker Gril, brezskrbno legel in utrujen zaspal... Nemci so drugo jutro bunker porušili in iz njega privlekli v čeljusti ranjenega Grila. Odpeljali so ga v bolnišnico. Čeprav so razglasili, da je umrl ob porušenju bunkerja, so ljudje živeli v negotovosti. »Če je živ, ali bo znal molčati?« so se vpraševali. Ozdravel je in bil zaslišan. Nekdaj pogumno srce se je omeščalo, bič je strl kosti — in mučeni Gril je klonil.

Grilove besede so sprožile plaz. Iz vse Savinjske doline, tudi iz Prebolda, so z zvezanimi rokami odhajali naši najzvestejši ljudje. Gril pa je hodil z gestapovci naokrog in se ponosno razkazoval, kot da so ga številne žrtve opijanile. Smrt tudi njemu ni prizanesla. Ubili so ga Nemci, ko jim ni mogel več koristiti.

Kljub žrtvam Grilove izdaje pa okupator v najzavednejših Savinjskih ni mogel zatreti želje po svobodi...

Mi in naši zanamci bomo vedno s spoštovanjem gledali spomenik žrtvam narodnoosvobodilnega boja ki stoji v Preboldu in ki ga ne bo obrusil niti zob časa. Verjemite, gozdiček nad Kapljo vasjo, vsaka stopinja po svobodnih tleh domačega kraja nas spominja na tiste strašne dni izpred treh desetletij, ko se je oblikovala nova Jugoslavija.

DAMJANA ZOLNIR

TV-15 za mladino

nas obkolili. Sklenil sem, da pobegnem. Mama me je prepričala, da moram odnesti tudi ranjeno Vido. Samo kako? Potem sem si jo zadel na hrbet in beže nesel. Sovražniki so naju zagledali v razdalji kakih šestdesetih metrov. Niso takoj streljali, verjetno od presenečenja. Zatem se je usulo. S tovorom ne bi prišel daleč, zato sva z Vido sklenila, da jo odložim v bližnji jami in se pozneje vrnem ponjo. Bil sem ranjen v pljuča in le s težavo sem premagoval strmo pot v hrib. Ko je Vida opazila, da sem padel, je vstala. Hotela mi je pomagati. Zadele so jo tri krogel in še s kopitom so jo po glavi, da je umrla. Sklenil sem se vrniti domov, prepričan, da se bom le tako lahko rešil. Toda korak mi je opešal in padel sem v roke Italijanov. Name so spustili pse, me tolkli in vpraševali, kje sem doma. Niso verjeli, da sem iz hiše, pred katero me psujejo. Odseli so me najprej v Brdo, od tam pa v gorisko bolnišnico.

Obrisal si je pot s čela in nadaljeval:

kramljanje

Draga Milena!

Moram vam priznati, da sem počasna. Prispevek, ki sem ga objavila, pošiljam šele danes. Ne vem, če boste zadovoljni z njim. Trudila sem se, da bi našla kar najboljše gradivo — za vas in za bralce mlajinske strani našega časnika. Prispevku sem dala naslov »Ne živi se samo za en dan«, napisala sem ga po pripovedovanju Stanka Štruklja. Prilagam tudi fotografijo, posneta je bila leta 1946, Stanko Štrukelj pa je tisti na desni strani.

Ob koncu pisemca bi se vam rada zahvalila za poslane fotografije. Bila sem jih zelo vesela, prav tako tiste, ki ste jo objavili v časopisu. Le še to bi vam povedala, da so me doma »opravljali«, kako se držim.

Hvala in v kratkem na svidenje!
Tatjana Jermol,
Log 1
65216 Most na Soči

Draga Tatjana!

Trud ni bil zaman, življenjska pot Stanka Štruklja med vojno je nenavadna in v mnogočem različna od že zapisanih in objavljenih spominov na naši strani. Fotografijo in tebe na njej pa sem si še enkrat pozorno ogledala in moram ti povedati, da si videti prav imenitna.

Lepo pozdravljena!

MILENA

Spoštovana urednica!

Dovolite, da se vam najprej zahvalim za objavo mojega prvega in na žalost doslej tudi edinega prispevka. Lahko si mislite, kako sem bila vesela, saj sem že zdavnaj obupala. Kdo ne bi, saj sem čakala

leto dni! Prepričana sem bila, da ni bil kaj dosti vreden in da je zato končal v košu. Zdaj želim začeti s polno paro. Naj vam bo moj današnji sestavek dokaz za to. Sicer pa rajši nič ne obljubim, saj bese-de še niso dejanja. Upam le, da s svojim prihodnjim prispevkom ne bom tako odlašala kot Richard Nixon s končanjem vojne v Vietnamu.

Prejmite lep pozdrav!

Damjana Zolnir,
Latkova vas 118
63312 Prebold

Draga Damjana!

Na pomoč ti je priskočila slaba vest, moja seveda — in tako sem Grilovi izdaji odmerila prostor že v današnji številki, čeprav bi morala resnici na ljubo počakati z objavo vsaj še kak teden dni.

Lepo pozdravljena!

MILENA

KAZEN ZA »PRODAJO
DELOVNE SILE«

Lov na devize je dovedel devet slovenskih podjetij do tega, DA SO IZVAŽALA CELO DELOVNO SILO. Sest podjetij iz Trbovelj in po eno iz Lendave, Ljubljane in Skoflje Loke je prodajalo naše delavce in take v preteklih dveh letih grabilo devizne milijarde. Z odločno akcijo predsedstva republiške skupščine, sindikatov in republiškega sekretariata za finance so »trgovino« z delavci zatrli in podjetje kaznovali z odvzemanjem dobička 11.446.852 dinarjev.

Večernje novice — 25. X. 1972

NESORAZMERJE

Po podatkih, povzetih iz študije »Kupna moč v Sloveniji« (avtor Ivan Glonar) so se osebni dohodki v obdobju 1956—1971 povečali za 13-krat, življenjski stroški pa za 5-krat. Hkrati se je za stanovalce v Sloveniji stanarina zvišala za okrog 1 odstotkov, tako da je v življenjskih stroških udeležena z nenormalno nizkim deležem.

Gospodarski vestnik — 3. XI. 1972

NAPAČNO SO SI
ZAPOMNILI

Tako bi moralo biti: kolektivno vodenje, toda osebna odgovornost.

Ampak, bilo je in je še pozabljenih ljudi, ki so si to formulo napačno — se pravi takele zapomnili: osebno vodenje in kolektivna odgovornost.

Večernje novice — 1. XI. 1972

KOMPENZACIJA

Do konca letošnjega leta bo Jugoslavija porabila tri milijone dolarjev za uvoz fižola.

ot se stvari razvijajo, ne bi bilo nič čudnega, če bi zaradi kompenzacije pričeli izvažati kavo v Brazilijo in banane v Gvatemalo ...

Dnevnik — 2. XI. 1972

VERJETNO TO NI EDINI
PRIMER

»Zakon brez kazenskih določb ni zakon«, je izjavil Milorad Viskić iz Hrvaške, in dodal: »Podjetje Ortolik, na primer, je tri leta varalo javnost, kako dobro posluje, SDK je ugotovila 30 milijonov din izgube. Po vsem tem pa je bil direktor ponovno izvoljen. Tudi z zakonom se je treba bojevati proti takšnemu —samoupravljanju—«.

Delavska enotnost — 4. XI. 1972

RAZPON 480 : 10.000

Ko so govorili o socialnih razlikah, podkupinah, korupciji, neupravičenem bogatstvu so člani ZK organizacije Gornji grad rekli, da trenutno nimajo na voljo seznamov bogatih, korumpiranih in podkupljenih toda navajali so primere detovnih organizacij (Osijska lanena industrija), kjer imajo absurde razpore služkov. Medtem ko je v tem kolektivu presega najvišji znesek deset tisoč dinarjev.

Politika — 2. XI. 1972

ZELO POMEMBNO

Mnogi lastniki vil v Sijerinski Banji pri Mevedu ki je oddaljena od Leskovca 60 kilometrov, ponujajo sedaj svoje hiše naprodaj po izredno nizkih cenah. Vile z 10 gostinskimi sobami, kuhinjo, jedilnico, garažo in drugimi prostori prodajajo po 300 do 400 tisoč dinarjev, čeprav je njihova tržna cena mnogo višja. Toda čeprav so vile poceni, zanje ni kupcev.

Borba — 3. XI. 1972

ZASKRBLJUJOČE
UGOTOVITVE

Zaskrbljuje nas veliko število neodkritih povzročiteljev kaznivih dejanj. Letno imamo okoli 400.000 kazenskih prijav za razna kazniva dejanja, od malih pa do velikih tatvin in razbojništev. V kakih 150.000 primerih ostanejo povzročitelji neznani. Konec leta 1971 smo imeli prav gotovo pol milijona neznanih povzročiteljev kaznivih dejanj. Ta podatek potrjuje upravičenost kritike v javnosti.

Borba — 4. X. 1972

Esesovski zaklad (3)

Poveljniki, ki so bili prepričani, da njihov veliki admiral ne bi mogel dati takega ukaza o predaji, razen če ni bil v to prisiljen, so bili prepričani, da delajo to, kar bi on v resnici zahteval. 8. maja so v Berlinu predstavniki nemškega poveljstva podpisali akt o dokončni predaji. 9. maja so ob treh popoldan v Londonu, sedmih zvečer v Moskvi in devetih zjutraj v Washingtonu istočasno po radiu objavili sporočilo o »Dnevu zmage v Evropi«.

Dne 10. julija je nemška podmornica U-530 pristala v argentinskem pristanišču Mar del Plata. Dne 17. avgusta se je pojavila druga podmornica U-977.

V skladu z mednarodnim pravom so ti dve podmornici razorožili in odpeljali v neko pristanišče v ZDA. Tj dve ladji Kreigsmarine pa sta imeli za sabo kaj čudno pot.

U-977 je prispela zadnja v Argentino. Norveške obale, kjer je delovala, je zapustila pred tremi meseci. Ko je Doenitz izdal ukaz, je U-977 križarila po Severnem morju. Nekje na norveški obali se je del posadke izkrcal, kajti desetorica mornarjev je izrazila željo, da se vrnejo v Nemčijo. Čeprav je imel ukaz o predaji, ga poveljnik ni izvršil, njegov tovariš iz U-530 pa prav tako ne. V manj kot treh mesecih so pripluli v Latinsko Ameriko!

Kakor sta izpovedala mornarja Rudolf Qualter Dettelman in Alfredo Schulz, z ladje »Graf von Spee«, potopljene v Montevideu, naj bi U-530 in U-977 najprej pristali v globokem zalivčku na obali Patagonije. Posadka naj bi tedaj iztovorila več nepremočljivih zabojev. Na obali naj bi jih natočili na 8 kamionov tipa Mercedes, ki naj bi tovor prepečeli na eno izmed veleposestev nemške poljedelske družbe Lahusen.

Osemdeset oficirjev in mornarjev, ki bi jih morali internirati, je našlo delo na argentinskih veleposestvih. 23. in 29. julija sta dve drugi U-Boot tipa IX C (13450 tisoč akcijskega radija) naskrivaj priplule v argentinske teritorialne vode.

Danes Dettelman in Schulz mirno živita v Zahodnem Berlinu.

Brez dvoma je zanimivo, če imaš dostop do dokumenta »Strogo zaupno« Geber. Ausw. Amt, ki ga je kapitan Dietrich Niebuhr, pomorski ataše nacistične ambasade v Buenos Airesu, poslal generalu Wilhelmu Faupelu. Pristnost dokumenta je potrdil Amesgericht-Pankow, v imenu nemške vlade pa ga je podpisal urednik Hone. Na 42. in 43. strani beremo:

»Nepriilike, ki jih je izdajalec Jurges povzročil nemški politiki v Južni Ameriki, imajo za posledico neugodne odmeve na političnem področju. V Urugvaju in Boliviji so z odlok prepovedali nacionalne socialistične organizacije. V Paragvaju in Čilu poskušajo vplivati na argentinsko vlado, da bi nevtralizirala svoj odnos do naših organizacij. Povečati moramo propagando, da bomo lahko utišali psihološke odmeve na to zadevo.

Kot posebni svetovalec našega Führerja za južnameriško politiko lahko izposlujete sodelovanje Gestapa, da bomo lažje kljubovali temu pritisku. Iz posebnih poročil »O.K.M.« sklepam, da so veliki načrti našega Führerja dokončno pripravljeni in da lahko upamo na velike vojaške akcije. Strateški položaj patagonske obale je zelo pripraven za gradnjo prehrabnih baz za gusarske ladje in podmornice. Uresničitev načrta pa je sedaj odvisna od tega, kako hitro bomo odvrnili sum, ki ga je ustvaril Jurges. Naši stari tovariši iz argentinskega štaba so mi dali vedeti, kako nujno potrebno je, da pomirimo javno mnenje in da si

REŠITEV KRIŽANKE BREST
ŠT. 41

Vodoravno: Stojan, Vasari, elita, dinamika, Vega, imuniteta, šara, SS, heretik, ekscen, at, siromak, lapis, Torino, amor, Eroš, tlaka, lej, Iva Kir, derec, nabornik, tkalec, kasta, ala, na, ra, OS, emir, rezkar, italec, carina, bu, kuritev, Akita, iris, Arat, nestrokovnjaki, rama, antanta, ata SG, Art CR, m Brest, Aka, Cerknica, malarija, Italijan, oda, akt

NAGRADE PREJMEJO:

Knjigo »Sveti Urh« SOBAR Jože, Ragovska 2, p. 68000 Novo mesto, knjigo »Beg iz morišča« STRUMBELJ Dušan, Podgorska 1, p. 61330 Kočevje, in knjižno nagrado »Prvi bataljon« KRUMP Pongrac, Lenartova 6, p. 62392 Mežica.

Založba BOREC bo nagrade razposlala po pošti.

Pri rešitvi križanke Color, štev. 40 je nastal majhen tiskarski spodrslijaj.

Tov. Veršič Miha, Kovačeva 21-II 69000 Murska Sobota je kot nagrajenec sploh izpadel, pri Nosan Miki je pravilno Tomšičev trg 17-II 63000 Celje. Neljubi napaki oprostite.

UREDNIŠTVO IN UPRAVA

hkrati pridobimo naklonjenost ljudstva. I pod tem pogojem bodo aktivno sodelovali z nami. Prepričan sem, da bi Jurgensovo izjotoje (Physische Liquidierung) v današnji situaciji še poslabšalo naš položaj. Potrudimo se, da ga bomo moralno onemogočili...»

Heinrich Jurges je bil nemški antifašist, ki je sodeloval z »Argentinsko preiskovalno komisijo za protiantentinske dejavnosti« in z antiperonističnim generalom Calderonom Obadva sta pripadala tajni družbi »O.I.O.« Jurges je, tako kot veliko drugih, izginil.

Spremembe

Zavezniki so mnogokrat protestirali proti ustanavljanju baz za nemške gusarske ladje. Najprej so ustanavljali le prehrabne

Jana
sodoben ženski tednik

baze, ki pa so kasneje služile kot pribežališča skrivnostnim podmornicam, polnih vojnih zločincev. Argentinska vlada je pri tem poslu sodelovala.

Zatem so po vrsti prihajali možje kot Hans Theiss, eden izmed vodij Gestapa, in njegovi neposredni sodelavci: Franz Adam, Hans Richner, Joachim Paecht, Hans Koch. Brez legitimacij in brez potrdil o bivanju so postali funkcionarji argentinske zvezne policije! Poučevali so tehniko zasliševanja, izpopolnjeno v petnajstih letih službovanja ...

Preživeli iz Mathausna in Treblinke bi v Ministrstvu za transport lahko spoznali Franza Schalterja in Wolfarta Schlichtinga. Na oddelku A tehnične uprave ... Ernesta Stamanna, Wilhema Banikeja, Kurta Kunnerja, Eugena Bonnerja na oddelku B ... Alberta Wuisnerja, Raduja Bratesca Huberja, Karla Kellerja, Christiana Smitha na oddelku C ... Wilhelma Tiggesa, Karla Kallusa, Wernerja Jauhisa, Erika Lipperja Heide

ja na oddelku D. Našli bi lahko še veliko drugih vojnih zločincev, ki so pobegnili iz zavezniških taborišč in ki so jih kmalu po njihovem tajnem prihodu dodelili na različne oddelke E, F, G, H, I, J, K ... na kakem argentinskem ministrstvu.

Nacistični vodja hrvaške vlade Ante Pavelić je mirno stopil iz tovorne ladje »Andrea Gritti« v samem Buenos Airesu. Prišel je z lažnim potnim listom in pristaniške oblasti so mu dale še svoj blagoslov.

Vojni zaklad so vedoma uporabljali.

Heroji so utrujeni

Nemški Reich ni nič več moge zmagati z orožjem!

Dne 10. avgusta 1944. se ukaz glasi: »Za vsako ceno ohraniti položaj!« Propagandni minister Goebbels neprestano ponavlja, da je nemško ljudstvo narod herojev, da nikoli prej zgodovina ni poznala take morale, tako silne volje do življenja, tako neomejene čvrstosti v tem najbolj pomembnem zgodovinskem obdobju. Nemčiji obljublja najlepšo pomlad, širše ceste, lepša mesta, modernejša vasi, dela v izobilju, prijateljstvo in srečo za vse ljudi in zaupanje v sijajno bodočnost ...

Vendar pa je na koncu poletja 680.000 ton bomb uničilo štiri petine nemških mest z več kot 100.000 prebivalci. Ko je bil Berlin čedalje bolj porušen, so prebivalci takole govorili o svojem mestu: »Še tretja svetovna vojna in Berlin bo postal gorski obrok Alp!«

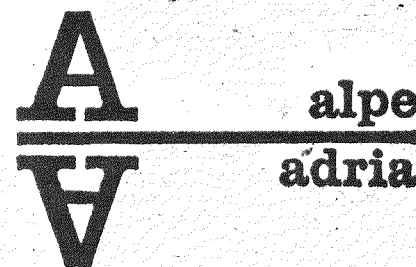
Tretja svetovna vojna? Četrty Reich? Napačni sklepi? Iluzije? Ne! Nacistični voditelji so o tem že premišljevali ...

Vojni zaklad

V Strasbourgu imajo stare hiše dolge strehe z vrsto podstrešnih oken, pročelja s stolpci, izklesane opaze. Vse to spominja na renesanso; na srednji vek pa spominja katedrala, katere cerkveni stolp se dviga nad vsemi zgradbami v mestu. »Münster« iz živordečega proda, ki z leti postaja še lepši, je ena izmed najbolj znamenitih cerkva na svetu. S terase »Münstra« vidimo, kako se pod nami razprostira vse mesto s trgi, z vijugastimi ulicami in z notranjimi dvorišči, s hišami, kjer na dimnikih še gnezdijo štoriklje. Onstran zidov in vrtov pa se vijeta reki Ill in Rhin: ena proti Vogežom, druga proti Črnemu gozdu.

(Nadaljevanje)

POTUJTE
IN LETUJTE
Z VAŠO

SILVESTROVANJE:

- JASNA POD CHOPKEM ČSSR od 30. 12. do 3. 1. 1973
- MEŽICA — od 29. 12. do 2. 1. 1973
- GOLTE — od 30. 12. do 2. 1. 1973
- PRAGA — od 29. 12. do 2. 1. 1973
- BUDIMPEŠTA — od 30. 12. do 2. 1. 1973
- ZELENNA LAGUNA — POREČ — od 30. 12. do 2. 1. 1973
- V KRANJSKI GORI IN V RADOVLJICI
- NA TURJAKU IN V PIVNICI

ODLOČITE SE ČIMPREJE ZA PRIJAVO
V NAŠI TURISTIČNI AGENCIJI

MASARYKOVA 14 — TELEFON 315-092 IN 313-451

